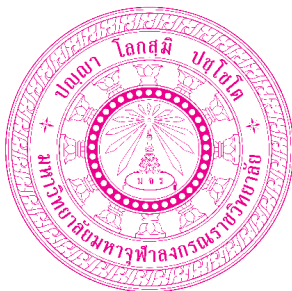

พระพิมพ์ลธรรม อาสภเถร

ไปบ้ำเพ็ญศาสนกิจที่สหภาพพม่า พ.ศ. ๒๔๙๕

ผู้บรหการ คณาจารย์ เจ้าหน้าทึ มจร และคิษยานุศิษย์ ร่วมพิมพ์เป็นอนุสรณียะ
เนื่องในโอกาส ๑๑๘ ปี ชาตกาล

เจ้าประคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (อาก อาสภมหาเถร)

๘ พฤษจิกายน ๒๕๖๔

มหาวิทยาลัยมหจุลลกรณราชวิทยาลัย

จัดพิมพ์เผยแพร่

พระพิมพ์ลธรรม อาสภเถร

ไปบำเพ็ญศาสนกิจที่สหภาพพม่า พ.ศ. ๒๔๙๕

ผู้เรียบเรียง : เสฐียร พันธรั้งซี่

พิมพ์ครั้งแรก : พุทธศักราช ๒๕๑๘

เนื่องในโอกาสแห่งการบำเพ็ญกุศลฉลองชนมายุครบ ๖ รอบ

พระพิมพ์ลธรรม อาสภเถร ๒๒ พุทธศักราช ๒๕๑๘

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : พุทธศักราช ๒๕๖๔

เนื่องในโอกาส ๑๑๘ ปี ชาตกาล

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

๘ พุทธศักราช ๒๕๖๔

ที่ปรึกษา : พระธรรมปัญญาบดี พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร. พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระสุวรนธเมธาภรณ์, ผศ. พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร.

พระโสภณวชิราภรณ์, ดร. พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง

จัดดำเนินงาน : คณะกรรมการฝ่ายจัดกิจกรรมวิชาการและนิทรรศการ

ในคณะกรรมการ จัดงาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

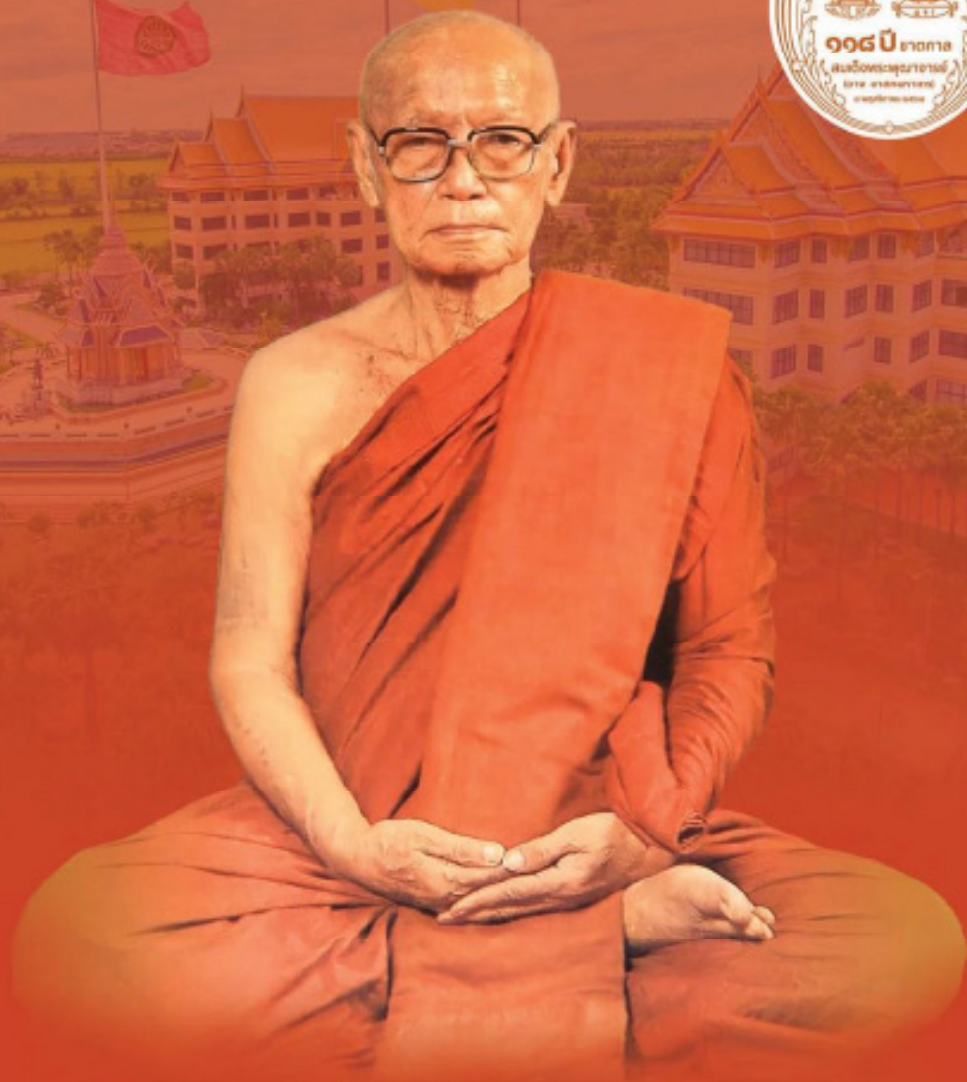
อุปถัมภ์การพิมพ์ : ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มจร และศิษยานุศิษย์ของหลวงพ่อ

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘๐๕๕-๙ โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘๐๕๕

สมเด็จพระพุฒาจารย์

๑๐๘ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์
(อ.จ. อ.สภ.มหาเถร)

คำปรารภ

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เป็นอธิบดีสงฆ์องค์ที่ ๑๖ และที่ ๑๘ ของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช อดีตสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง ๓ สมัย และอดีตทูตสยามนายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นพระมหาเถระที่มีบทบาทสำคัญรูปหนึ่งในยุครัตนโกสินทร์ ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ไว้แก่ประเทศชาติพระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเอนกประการ มีความฉลาดในการปกครอง มีความคิดเฉียบแหลมในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมภายในวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ให้มีความเจริญรุ่งเรือง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภายในและต่างประเทศในยุคเริ่มแรก เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ยอมอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาตลอดชีวิตอย่างแท้จริง

ในโอกาสครบ ๑๑๘ ปี ชาตกาลของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ในนามคณะสงฆ์และชาวมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและศรัทธาสาธุชนซึ่งมีความเคารพศรัทธายิ่งในเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ ขอน้อมรำลึกถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่และกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ในพระคุณ ทั้งนี้ ในระยะเริ่มก่อตั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้เป็นผู้ร่วมบุกเบิกดำเนินการมาตั้งแต่แรก เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างอาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จนแล้วเสร็จเพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของบรรดานิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้ดำรงตำแหน่งสภานายกมหาวิทยาลัย ๒ วาระ เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญยิ่งที่สนับสนุนส่งเสริมด้านการศาสนศึกษาทั้งทางด้านการปริยัติธรรมแผนกบาลีและด้านมหาวิทยาลัยสงฆ์ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระอภิธรรม การศึกษาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน พร้อมทั้งงานด้านอุตุจกัตุวัตร ได้ริเริ่มตรวจชำระ

และจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาทศปิฎก ๒๕๐๐ จึงนับว่า
เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์เป็นอย่างยิ่ง

ขออนุโมทนาคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคณะกรรมการจัดงานครบ ๑๑๘ ปี ชาตกาล
เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ที่ได้ร่วมกันจัดงานเพื่อรำลึก
ถึงคุณูปการและแสดงความกตัญญูตเวทีต่อเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าคุณประโยชน์ในครั้งนี้ให้เป็นไป
ด้วยความเรียบร้อยดีงาม ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงคุ้มครองรักษาให้ทุกท่าน
จงประสบแต่ความสุขความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนา มีอายุ วรรณะ
สุขะ พละ และปฏิภาณธนสารสมบัติตลอดกาลนานเทอญ

พระธรรมปัญญาบดี

(พระธรรมปัญญาบดี)

อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

นายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

คำนำ

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เป็นเพชรน้ำเอกของวงการพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ยุครัตนโกสินทร์ เป็นพระมหาเถระในสังฆมณฑลไทยรูปหนึ่ง ที่ได้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ไว้แก่ประเทศชาติ พระศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความฉลาด ฉะฉานแหลม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ยอมอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต ได้บำเพ็ญกรณียกิจอันเป็นหิตานุหิตประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาไว้อย่างอนงกอนันต์

ในโอกาส ๑๑๘ ปี ชาตกาล ของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ณ วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ นี้ ย่อมเป็นความชื่นชมยินดีของคณะศิษยานุศิษย์และศรัทธาสาธุชน ผู้ซึ่งมีความเคารพนับถือในเจ้าประคุณสมเด็จ

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ได้บำเพ็ญอัฐานุหิตประโยชน์แก่ประเทศชาติ พระศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนกิจของเจ้าประคุณสมเด็จที่เกี่ยวข้องกับการศาสนศึกษา ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยมหาดชาตุฯ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ไทยนั้น เจ้าประคุณสมเด็จได้ดำรงตำแหน่งสภานายก ๒ ครั้ง ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้มืบทบาทสำคัญยิ่งที่สนับสนุนด้านการศาสนศึกษา และการอุปถัมภ์โดยประการอื่น เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการก่อสร้างอาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อใช้เป็นสถานที่ทำงานและศึกษาเล่าเรียนของผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่และนิสิตอยู่ในปัจจุบัน ได้ริเริ่มปริวรรตและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐ งานด้านวิปัสสนาธุระ งานด้านธุดงค์วัตร ก่อตั้งอภิธรรมโชติกิจวิทยาลัย จึงนับได้ว่าเจ้าประคุณสมเด็จเป็นบุพการีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรูปหนึ่ง

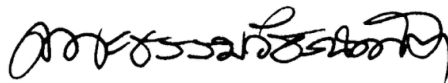
ในโอกาส ๑๑๘ ปี ชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ ที่เวียนมาบรรจบในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตของ

(๘)

เผยแพร่เป็นรูปเล่มและรูปแบบ e-book อีกทั้งจัดนิทรรศการของพระเดชพระคุณ เพื่อประกาศเกียรติคุณผ่านระบบออนไลน์ทางเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ขอขอบคุณและขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการฝ่ายจัดกิจกรรมวิชาการ และนิทรรศการ ในนามคณะกรรมการจัดงาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ที่ทำให้การจัดกิจกรรมวิชาการและนิทรรศการ สำเร็จลงด้วยดี ซึ่งจะเวียนมาบรรจบในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ นี้

ขออำนาจกุศลธรรมบรรณาการ อันเกิดจากการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ จงเป็น พลวปัจจัยอำนวยการวิปាកสมบัติตลบันดาลให้เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ได้ประสบแต่อิฏฐคุณวิบูลมบุญผลเสวยสุขสมบัติให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

อนุสรณียกถา

ในโอกาสแห่งการบำเพ็ญกุศลที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร ร่วมกันจัดงานอนุสรณ์ ๑๑๘ ปี ชาตกาล ของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตพุทธศาสนานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ อดีตเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก และผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เพื่อแสดงน้ำใจและแสดงความกตัญญูตเวทีต่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าประคุณสมเด็จพระคุณสมเด็จฯ ถือว่าเป็นการบูชาบุคคลผู้ควรบูชา สอดคล้องกับที่พุทธภาษิตที่ว่า “บูชา จ ปุชนิยานิ เอตมมมงคลมุตตมัม การบูชาบุคคลที่ควรบูชา นี้เป็นอุดมมงคล”

วิธีบูชา มี ๓ ประการ คือ

๑. ปัดคัมพะ หมายถึง การบูชาด้วยการยกย่องเทิดทูน
๒. สักการะ หมายถึง การบูชาด้วยเครื่องสักการะ
๓. สัมมานะ หมายถึง การบูชาด้วยการแสดงความเคารพนับถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ในวันนี้ ท่านทั้งหลายได้บูชาท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ด้วยเครื่องสักการะ และด้วยปัดคัมพะ คือประกาศยกย่องเชิดชูคุณงามความดีในฐานะปุชนิยบุคคลผู้บำเพ็ญประโยชน์เป็นอเนกประการแก่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศชาติ พระศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ ยังบูชาด้วยสัมมานะ คือการแสดงความเคารพนับถือโดยน้อมนำปฏิบัติปทาชีวิตของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ มาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ดังคำที่ว่า ยาทานุยายี ผู้เดินตามรอยท่านที่เดินมาแล้ว ชื่อว่ามีสาธุกรรม คือธรรมของคนดี

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

กรรมการมหาเถรสมาคม, เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อนุสรณียกถา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ตระหนักและสำนึกเสมอมาในเมตตาธรรม และคุณูปการอันหาประมาณมิได้ของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตอธิบดีสังฆวิวัฒน์มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และอดีตทูตีสภานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้ร่วมกับวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และคณะศิษย์ จัดงานบำเพ็ญกุศลแสดงกตัญญูทเวทิตาธรรมในโอกาสสำคัญของเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชเป็นลำดับเสมอมา นับตั้งแต่ท่านยังมีชีวิตอยู่จวบจนมรณภาพและต่อเนื่อง ถึงปัจจุบัน

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เป็นสรวงที่พึ่งประหนึ่งร่มโพธิ์ร่มไทรของชาวมหาจุฬาฯ เป็นผู้นำพาความเจริญรุ่งเรืองมาสู่มหาวิทยาลัย สังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาทั้งในประเทศไทยและนานาชาติ ดังรายละเอียดในหนังสือประวัติและผลงานของเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชที่มหาวิทยาลัยได้พิมพ์เผยแพร่ในมงคลสมัยครบรอบ ๑๘๘ ปี ชาตกาลนี้ และตั้งที่พระอาจารย์เตชินทะ อภิธัมมกถิกธัมมาจริยะ ได้กล่าวไว้ใน “อัครมหาบัณฑิตกถา” ที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์เนื่องในการจัดงานบำเพ็ญกุศลอายุวัฒนมงคล ๖ รอบ ของเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเวลานั้นดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๘ ว่า เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชเป็นพระมหาเถระ ผู้มีเกียรติคุณและคุณธรรมอันควรแก่การสรรเสริญยกย่องหลายประการ อาทิ

๑. ปฏิบัติคุณ ได้ส่งเสริมให้เกลียวสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาของประเทศไทยและพม่า ได้ดำรงอยู่เป็นสายเดียวกัน
๒. ปฏิบัติดีมีมากคุณ ได้ส่งเสริมและเผยแผ่ปฏิบัติศาสนาให้เจริญในประเทศไทย
๓. มหาเถรคุณ ได้รับใช้พระบวรพุทธศาสนามากกว่า ๒๐ พรรษา

๔. พยัตติพลคุณ ชำนาญรอบรู้ในการปกครอง
๕. สีสคุณ มีการสำรวมอินทรีย์ทั้งกายและวาจา จนเป็นที่เคารพของปวงพุทธบริษัท
๖. สมาธิคุณ มีจริยาวัตรที่มั่นคง เป็นที่เคารพนับถือทั่วไป
๗. ปฎิภาณคุณ มีปัญญาเฉียบแหลม สามารถแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ทันทั่วทั้งที่

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) มีวัตรปฏิบัติที่นำเลื่อมใสศรัทธา เป็นพระมหาเถระที่มีแนวความคิดก้าวหน้า และอาจหาญในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง แม้การกระทำนั้นจะนำความเดือดร้อนมาสู่ตัวท่านเอง แต่เพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา และอนุชนรุ่นหลังแล้ว ท่านจะไม่ลังเลใจในการลงมือทำสิ่งนั้นด้วยความเสียสละและเสี่ยงเป็น เสี่ยงตายโดยไม่เกรงกลัวสิ่งใด ท่านชี้ให้เห็นความจริงในโลกว่ามีทั้งความดีความร้ายปะปนกันอยู่ แต่ในที่สุดแล้วผู้มีปัญญาย่อมอยู่เป็นสุขและเอาชนะความร้ายได้ด้วยความดี ดังชีวิตจริงของเจ้าประคุณสมเด็จพระที่ได้เผชิญกับเหตุการณ์เลวร้ายและผ่านพ้นมาได้ด้วยความดี ดังที่เจ้าประคุณสมเด็จพระได้ประพันธ์ไว้ว่า

ความร้ายในโลกล้วน	เหลือหลาย
รุมรอบรบใจกาย	เกลื่อนแท้
สิ่งอื่นจักหักหาย	หาห่อน มีฤา
เว้นแต่ความดีแท้	กลับร้าย กลายดี

ในวโรกาสอันเป็นอุดมมงคลครบรอบ ๑๑๘ ปี ชาตกาล ของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ นี้ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอน้อมรำลึกถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่ และกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติ ของเจ้าประคุณสมเด็จพระด้วยความสำนึกในพระคุณยิ่ง และขอร่วมบำเพ็ญกตัญญูทศเวทิตาธรรม โดยจัดให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานระหว่างวันที่ ๕ - ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ในส่วนของวันที่ ๘ พฤศจิกายน

อนุสรณียกถา

โย โทติ พุยโต จ วิสารโท จ พหุสสุโต ธรรมธโร จ โทติ
ธมมสสุ โทติ อนุธมมจารี ส ตาทีโส วุจจติ สงฆโสภโนติ ฯ

ผู้ใดเป็นคนฉลาด เป็นผู้กล้าหาญ เป็นผู้สู้รบมาก เป็นผู้ทรงธรรม
และเป็นผู้ประพฤติตามคลองธรรม ผู้เช่นนั้นเรียกได้ว่า ผู้งามในหมู่
หรือผู้ทำหมู่ให้งาม ฯ

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตพุทธศาสนายก
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิบดีสังฆวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร
เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก และผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นพระมหา
เถระผู้ประกอบด้วยศีลสุตาธิคุณ สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม นำไปสู่ความเป็น “สังฆโสภณ”
๕ ประการ คือ

(๑) ความฉลาด คือ ปัญญาและปฏิภาณ ได้แก่ ปรีชารอบรู้ในเหตุแห่งความ
เจริญ ที่เรียกว่า อายโกศล ปรีชารอบรู้ในเหตุแห่งความเสื่อมที่เรียกว่า อปายโกศล
และปรีชารอบรู้ ในอุบายวิธีที่จะทำให้เกิดความเจริญและพ้นจากความเสื่อมที่
เรียกว่า อุบายโกศล ผู้มีความฉลาด คือ มีปัญญาและปฏิภาณเช่นนี้มีอยู่ในผู้ใด ผู้นั้น
ย่อมสามารถประกอบกิจการต่างๆ ให้สำเร็จเป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นได้โดยไม่ชักช้า
สามารถนำพาตนและผู้อื่นให้รอดพ้นจากภัยพิบัติทั้งปวงได้ และให้ถึงความสวัสดิ
มีชัยได้โดยไมยากนัก ผู้ประกอบด้วยความฉลาดเช่นนี้ย่อมเป็นผู้ประดับหมู่คณะ
ให้งดงามและทำให้หมู่คณะสง่างาม

(๒) ความกล้าหาญ คือ ความเป็นผู้มีใจอดทนอดกลั้น บากบั่นไม่ยอมท้อแท้
ท้อถอย ต่อความยากลำบาก ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคปัญหาและภัยอันตรายนานา
ประการที่เข้ามาขัดขวางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน ผู้ประกอบด้วยความ
กล้าหาญเช่นนี้ย่อมเป็นผู้ประดับหมู่คณะทำให้หมู่คณะงดงาม

(๓) ความเป็นผู้ได้สติดีมาก คือ ความเป็นพหูสูต ความเป็นผู้คงแก่เรียน ได้ศึกษา ได้ยินได้ฟังและมีประสบการณ์มามาก คุณธรรมข้อนี้ย่อมสนับสนุนให้มีความฉลาดและความกล้าหาญ เพราะผู้ได้สติมากย่อมมีความรู้กว้างขวาง ยิ่งรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไปด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะทำให้เป็นคนฉลาดรอบด้าน ผู้ประกอบด้วยคุณธรรมข้อนี้ย่อมเป็นผู้ประดับหมู่คณะทำให้หมู่คณะงดงาม

(๔) ความเป็นผู้ทรงธรรม คือ ความสามารถในการกำหนดจดจำข้อธรรม และรายละเอียดแห่งธรรมที่ได้สติมาแล้วได้ถูกต้องแม่นยำ ไม่แผกเพี้ยนผิดพลาด และสามารถขบข้อธรรมได้แตกฉาน สามารถแยกแยะอธิบายขยายความให้รู้ให้เข้าใจ ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามวัตถุประสงค์แห่งข้อธรรม เมื่อนำไปใช้ปฏิบัติจริงก็จะปฏิบัติ ได้ถูกต้อง ความทรงจำข้อธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ที่ทรงจำข้อธรรมได้เช่นนี้ ย่อมเป็นผู้องอาจกล้าหาญ สามารถเป็นครูเป็นอาจารย์แนะนำสั่งสอนศิษย์และผู้สนใจทั่วไปได้อย่างถูกต้องลึกซึ้ง เป็นจุดเด่นของหมู่คณะ ทำให้หมู่คณะงดงาม

(๕) ความเป็นผู้ประพฤติตามคลองธรรม คือ การนำข้อธรรมที่ได้ทรงจำไว้ ได้นั้น มาประพฤติปฏิบัติโดยเหมาะสมแก่ธรรมแต่ละอย่างซึ่งแตกต่างกันไป กล่าวคือประพฤติเหมาะแก่บุคคลและสถานการณ์ เป็นต้น ความเป็นผู้ประพฤติตามคลองธรรมนี้เป็นธรรมที่ประคับประคองความฉลาดและความกล้าหาญให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร ดังนั้น ผู้ประพฤติตามคลองธรรมจึงมีพฤติกรรมเป็นคนคิดดี พูดดี ทำดี เป็นที่ไว้วางใจของผู้คนทั่วไป ประชุมชนให้ความเคารพยกย่อง ผู้ประพฤติตามคลองธรรมได้มากผู้คนก็ให้ความนับถือมากและยอมยกให้เป็นผู้นำหมู่คณะ จึงกลายเป็น ผู้งดงามในหมู่คณะและทำหมู่คณะให้งดงาม

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) กอปรด้วยคุณธรรม ทั้ง ๕ ประการ คือ ความฉลาด ความกล้าหาญ ความเป็นผู้ได้สติดีมาก ความเป็นผู้ทรงธรรม และความเป็นผู้ประพฤติตามคลองธรรม จึงชื่อว่าเป็น สังฆโสภณ ผู้งดงามในหมู่คณะและทำหมู่คณะให้งดงาม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดจัดงาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ นี้ เพื่ออนุสรณ์ถึงเกียรติคุณงามความดี เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทิตาธรรมและเป็นการบูชาอย่างยิ่งต่อเจ้าประคุณสมเด็จฯ ผู้มีคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อสังคม ประเทศชาติ พระพุทธศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ และมหาวิทยาลัย ให้ปรากฏแผ่ไพศาลเป็นสิริฐานันดรแก่อนุชนสืบไป

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

รองเจ้าคณะภาค ๑๕, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อนุสรณียกถา

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตอธิบดีสงฆ์ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และอดีตทูตสยามนายกรมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าประคุณเป็นพระมหาเถระที่มีบทบาทสำคัญในการนำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบพองหนอ-ยุบหนอ ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จากพม่า มาเผยแพร่ในประเทศไทย ได้เผยแพร่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานดังกล่าวจนแพร่หลายในปัจจุบัน เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นแบบอย่างด้านการปกครอง ด้านการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาสงฆ์ และเป็นผู้ริเริ่มในการสร้างอาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จนมีผลงานและคุณงามความดีเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่บุคคลทั่วไปและศิษยานุศิษย์ จวบจนทุกวันนี้ ได้สร้างคุณงามความดีให้แก่คณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นอเนกประการ

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดงาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ขอน้อมระลึกถึงปฏิปทาจริยาวัตร แสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรมยกย่องในผลงาน คุณงามความดี และเกียรติคุณของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ในวโรกาส งาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล นี้ ด้วยดวงจิตน้อมคารวะอย่างสูงยิ่ง

พระเทพเวที, รศ.ดร.

เจ้าคณะภาค ๖, รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดสังฆวิศิษาราม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อนุสรณียกถา

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และอดีตนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มรณภาพเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ สิริชนมายุได้ ๘๖ ปี นับถึงปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๖๔ รวม ๑๑๘ ปี

พระสงฆ์สาวกในพุทธกาลมีหน้าที่จาริกไปทั่วทุกแคว้นแผ่นดินเพื่อประกาศพระศาสนา นำพระธรรมคำสอนของพุทธเจ้าไปเผยแผ่ เพื่อช่วยเหลือชาวโลกให้พ้นทุกข์มีศีลธรรมและคุณธรรม เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสันติสุข และบรรลุธรรมถึงพระนิพพาน คืออุดมการณ์สูงสุดของพระพุทธศาสนา เมื่อกาลเวลาล่วงเลยมาจนถึงปัจจุบันนับเวลาได้ ๒๕๖๔ ปีเศษแล้ว พระพุทธศาสนาและพระธรรมคำสอนยังคงอยู่และสืบทอดต่อ ๆ กันมาด้วยศรัทธาตั้งมั่นของเหล่าสาวก ประกอบด้วย พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ที่พระพุทธเจ้าทรงฝากฝังให้สืบทอดรักษาไว้ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน

จะเห็นได้ว่าการประกาศพระศาสนาและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์สาวกและอุบาสกอุบาสิกาทุกยุคสมัย ประกอบด้วยการเจริญจิตภาวนา รักษาศีลและเผยแผ่พระธรรมคำสอน การสร้างศาสนทายาท ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และสร้างวัฒนธรรมประเพณีในการสืบสานพระพุทธศาสนา เช่น

๑. **สร้างศาสนทายาท** จัดให้มีการบรรพชาอุปสมบทเพื่อให้มีผู้ทรงจำสืบทอดพระธรรมคำสอนสืบต่อไป

๒. **สร้างศาสนวัตถุ** เช่นการสร้างพระพุทธรูปทั้งที่นำติดตัวไปได้และตั้งเด่นอยู่ก็เป็นที่เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา ให้คนรุ่นหลังได้รู้ได้เห็นเพื่อรักษาสืบทอดและต่อยอดความดีงาม

๓. **สร้างศาสนสถาน** เช่นสร้างวัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ และอื่น ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องหมายว่าเป็นแผ่นดินแห่งพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธต้องรักษาและหวงแหน

๔. การรักษาสืบสานศาสนธรรม เพื่อเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับยกย่อง สรรเสริญ เคารพบูชาในพระธรรมคำสอนว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึกเป็นทางแห่งความสงบสุขและพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง และเพื่อส่งต่อให้พุทธศาสนิกชนรักษาสืบสานในแนวทางที่ถูกต้องกันไป

ดังที่กล่าวมาทั้ง ๔ ข้อ จะเห็นได้ว่าเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวรสาธุชนได้สร้างและส่งเสริมทั้ง ๔ ข้ออย่างมั่นคง โดยเฉพาะพระเดชพระคุณได้เน้นและส่งเสริมข้อ ๔ อย่างเข้มแข็งจนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตและเป็นศูนย์กลางแห่งศรัทธาชักนำชาวพุทธทั้งไทยและต่างประเทศได้ทำในสิ่งที่เรียกว่า “รักษาสืบสานต่อยอดพระพุทธศาสนา” ให้มั่นคงยั่งยืนนานต่อไปชั่วลูกหลาน และเป็นการบูชาพระพุทธรูปพระธรรมคุณและพระสังฆคุณอย่างหาที่สุคติได้ ดังมีหลักฐานปรากฏชัดว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรม (อาจ อาสภ) ได้ส่งพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ขณะเป็นพระมหาโชดก ไปศึกษาวิปัสสนากรรมฐานสายของมหาสีสยาดอ ที่สำนักศาสนนิสสา ประเทศพม่า (เมียนมา) และนำมาเปิดสอนครั้งแรกที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ จากนั้นการเรียนการสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสายมหาสีสยาดอ จึงแผ่ขยายไปทั่วประเทศและเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ กาลต่อมากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบ “พองหนอ-ยุบหนอ” ได้บรรจุเข้าในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็น “สถาบันวิปัสสนาธุระ” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจึงเป็นข้อบังคับให้นิสิตมหาจุฬาฯ ทุกระดับต้องศึกษาและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างเคร่งครัด

จะเห็นได้ว่าพระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวรสาธุชนได้มอบสิ่งที่มีค่ายิ่งกว่าเพชรให้มหาจุฬาฯ ได้รักษาและสืบสานเผยแผ่ให้ประชาคมโลกได้ฝึกปฏิบัติเจริญจิตภาวนาเพื่อให้ถึงความสงบสุขภายในและพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง จึงถือว่าเป็นมรดกที่ล้ำค่าหาที่เปรียบมิได้

เนื่องในโอกาสที่พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) มีพระชนมายุครบ ๑๑๘ ปี ถือเป็นงานมงคลที่เหล่าศิษยานุศิษย์ และมวลมหาประชาคมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขอน้อมรำลึก นึกถึงคุณงามความดีของพระเดชพระคุณด้วยความกตัญญูเป็นอย่างยิ่งตลอดไป.

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตุลาคม ๒๕๖๔

อนุสรณียกถา

วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นวันครบรอบ ๑๑๘ ปี ชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ผู้มีคุณูปการต่อคณะสงฆ์ไทย ในด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการปกครองคณะสงฆ์

ด้านการปกครองคณะสงฆ์ เป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองแห่งคณะสงฆ์ไทย ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ มีความกล้าหาญ มีคุณธรรม และมีความยุติธรรม ในการปกครองคณะสงฆ์ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในธรรมวินัยเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

ด้านการเผยแผ่ (วิปัสสนาธุระ) ได้เจริญศาสนไมตรีไปยังต่างประเทศ โดยส่งพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทฺธิ) ไปศึกษาวิปัสสนากรรมฐานสายของมหาสีสยาตอ ที่สำนักศาสนนิสสา ประเทศสหภาพเมียนมา กลับมาเปิดสอนวิปัสสนากรรมฐานแบบพองหนอ-ยุบหนอ เป็นครั้งแรกในประเทศไทย นอกจากนี้ได้จัดอบรมและประชุมพระวิปัสสนาจารย์ จากทั่วประเทศ จัดตั้งกองการวิปัสสนาธุระ ปัจจุบันเป็นสถาบันวิปัสสนาธุระ ส่งเสริมสนับสนุนพระวิปัสสนาจารย์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แบบพองหนอ-ยุบหนอไปทั่วประเทศ และขยายไปยังต่างประเทศ

ด้านการศึกษา (คันถธุระ) เป็นผู้ริเริ่มสร้างอาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นองค์ทุติยสถานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นผู้ริเริ่มการตรวจชำระและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับ “มหาจุฬาเตปิฎกั้ง” เพื่อสนองพระราชปราภพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้เป็นสถานศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ได้ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง

มีวิสัยทัศน์ กำหนดนโยบาย จัดระบบบริหารจัดการศึกษามหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ อีกทั้งจัดส่งพระภิกษุนักเรียนพุทธศาสนบัณฑิต
ไปศึกษาต่อระดับปริญญาโท ปริญญาเอกในต่างประเทศ ได้พัฒนามหาวิทยาลัย
ให้เจริญก้าวหน้าตามลำดับ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้พัฒนาต่อ ยอดจนเจริญก้าวหน้าเทียบเท่าสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ในปัจจุบัน

เกล้าฯ ในนามผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ขอน้อมรำลึกใน
คุณูปการ ๑๘๘ ปี ชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)
อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช อดีตสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองแห่ง
คณะสงฆ์ไทย อดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร และอดีต
องค์ทูตสถานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ผู้เปี่ยมด้วย
คุณธรรม มีคุณูปการอนเนกอนันต์ ต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตั้งแต่ต้นตราบถึงปัจจุบันและอนาคตกาลตลอดไป

พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อนุสรณียกถา

เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ได้จัดการศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ลั่นเกล้า รัชกาลที่ ๕ พระองค์ทรงสถาปนาไว้ให้ศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงสำหรับ พระภิกษุสามเณร ที่เริ่มต้นจากที่บูรพาจารย์ได้ดำเนินมาตั้งแต่เบื้องต้น เจ้าประคุณ สมเด็จพระเจ้า ได้ดำเนินการวางรากฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ประชาชน ผู้ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ ได้มาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ สามเณร ได้มาศึกษาที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ ให้มีความรู้ มีความสามารถ ทั้งในด้าน วิชาการทางธรรมและวิชาการทางโลก ทำให้ผู้ที่จบการศึกษาแล้ว สามารถนำเอา ความรู้ความสามารถ ไปปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย จากส่วนงาน ต่าง ๆ ผู้ที่จบจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ไปแล้ว สามารถทำให้หน่วยงานนั้น ๆ มีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผลของการทำงาน และช่วยพัฒนาประเทศชาติให้มีความ เจริญมั่นคง และสามารถนำเอาความรู้ ความสามารถไปเผยแพร่ไปยังต่างประเทศได้

เกล้าฯ ในนามของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ส่วนงานของมหาวิทยาลัย ขอดวาย อาริยาบูชา แต่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า ที่ได้เสริมสร้าง กิจการพัฒนา ให้มหาวิทยาลัย มีความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ เป็นที่รู้จักของชาวโลก โดยยึดหลักการจัดการศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อนุสรณียกถา

สถาบันวิปัสสนาธุระ ได้มาปรารภที่จะทำหนังสือที่ระลึกงานครบรอบ ๑๑๘ ปี ชาตกาล สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และขอให้ดิฉันเขียนบทความเพื่อน้อมระลึกถึงความศรัทธา ที่ดิฉันมีต่อพระเดชพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

ครอบครัวของดิฉันเป็นพุทธมามกะ คุณพ่อคุณแม่สอนให้ดิฉันทำบุญใส่บาตรทุกเช้า จนเป็นนิสัย ดิฉันเติบโตมาด้วยบุญจนกระทั่งประสบความสำเร็จในชีวิต ได้มาทำงานเป็นผู้บริหารในโรงพยาบาล วันหนึ่งขณะอยู่ที่โรงพยาบาล มีคนไข้คนหนึ่งมาล้มฟุบอยู่หน้าแผนกประชาสัมพันธ์ของโรงพยาบาลอย่างกะทันหัน ทางโรงพยาบาลได้เข้าช่วยเหลืออย่างสุดความสามารถ แต่ในที่สุด คนไข้ท่านนั้นก็ได้เสียชีวิตลง ณ จุดนั้น ทำให้ดิฉันเกิดความสงสัยว่า ทำไมคนเราถึงได้ตายง่ายดายนัก เหมือนตั้งการกระชากเส้นด้ายให้ขาด ดิฉันพยายามหาหนังสือมาอ่าน เพื่อตอบคำถามให้ตัวเอง อ่านมาหลายเล่มก็ไม่ตอบใจที่ยังสงสัย จนได้มาพบคนไข้ท่านหนึ่ง ได้พูดคุยกัน คนไข้ท่านนี้ ได้แนะนำให้ดิฉันไปที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร เพื่อศึกษาเรื่องการเกิดและการตาย ดิฉันได้ไปที่วัดมหาธาตุฯ ตามคำแนะนำ ได้พบครูบาอาจารย์หลายท่าน และได้เริ่มปฏิบัติธรรม ที่วัดมหาธาตุฯ เติบงาม นิ่งสมาธิและมีการส่งอารมณ์กับพระวิปัสสนาจารย์ พระวิปัสสนาจารย์ ได้ให้คำแนะนำในการปฏิบัติของดิฉันเป็นช่วง ๆ จนมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติ ดิฉันเริ่มมีความรู้สึกว่าวิชาของพระพุทธเจ้านี้มีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมาก ๆ อยากให้คนอื่น ๆ ได้เข้ามาสัมผัสและได้เข้ามาปฏิบัติบ้าง ดิฉันพยายามรักษาศีล ๕ อย่างเคร่งครัด มีหิริโอตตัปปะมากขึ้น ใช้อิทธิบาท ๔ มากขึ้น จนลูกน้องทุกคนเอ่ยปากว่า ดิฉันเปลี่ยนแปลงไปมาก ใจดีมีเมตตากรุณามากขึ้น โกรธน้อยลง หลังจากนั้นดิฉันได้จัดให้มีการฟังธรรมและการปฏิบัติธรรมขึ้นที่โรงพยาบาล เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกน้องได้ร่วมบุญกัน ดิฉันรู้สึกได้เลยว่ากิจการของโรงพยาบาล

ดำเนินไปด้วยดีมากขึ้นเรื่อย ๆ พนักงานรักใคร่กลมเกลียวกัน และมีความซื่อสัตย์สุจริตมากขึ้น

หลังจากนั้น ดิฉันได้เดินทางไปต่างประเทศเป็นระยะเวลาานาน เมื่อกลับมาจากต่างประเทศ ได้พบท่านพระครูรูปหนึ่งซึ่งดิฉันจำชื่อท่านไม่ได้ได้แนะนำให้ดิฉันไปกราบหลวงพ่อรูปหนึ่งที่ท่านพำนักอยู่ที่พระตำหนักสมเด็จพระวัดมหาธาตุฯ ดิฉันมากราบชื่อภายหลังว่า หลวงพ่อรูปนั้นคือ “พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร)” ได้พบเห็นท่านครั้งแรก รู้สึกว่าท่านสมณะมาก ที่พักของท่านไม่มีอะไรสะสมมีเพียงพระพุทธรูปและหนังสือ เรียบง่ายมาก ได้สัมผัสถึงปฏิบัติของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) จึงเกิดความศรัทธาอย่างมากว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณธรรมและความสามารถ เจริญยิ่งด้วยอุตสาหะวิริยะในการบำเพ็ญศาสนกิจให้เจริญก้าวหน้า เป็นประโยชน์เนกประการ เป็นที่ประจักษ์แก่มวลพุทธบริษัท มีปฏิภาณโวหารไพเราะเหมาะสม ปรีชาสามารถในการบริหารพระพุทธศาสนา มีสมณวัตรเป็นที่น่าเลื่อมใส สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ท่านเป็นผู้มีความตั้งใจ ที่จะสนองพระราชปรารภในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า ให้พระสงฆ์ได้ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง คือหลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ท่านจึงมุ่งมั่นเพียงอย่างเดียวคือ ความดำรงมั่นแห่งพระพุทธศาสนา ให้เป็นสมบัติของพุทธศาสนิกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ท่านได้ทำครบถ้วนทุกประการ เป็นแบบอย่างแห่งการทำความดี เพื่อประโยชน์ต่อประเทศชาติและพุทธศาสนิกชน ที่จะประสบความสุขสงบทางใจอย่างแท้จริง จากความศรัทธาในความมุ่งมั่นของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และได้เห็นสถานที่ในวัดมหาธาตุเริ่มคับแคบ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากมีผู้สนใจเข้ามาศึกษามากขึ้น ๆ ทำให้ดิฉันและนายแพทย์รัศมี วรณิสสร ตัดสินใจบริจาคทุนทรัพย์เป็นที่ดิน เพื่อสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแห่งใหม่ และบริจาคปัจจัยเพื่อดำเนินการก่อสร้างอาคารวิปัสสนาธุระ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) จนเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อย และได้ใช้ในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในการจัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มาจนถึงปัจจุบัน

ขออนุโมทนากับสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัยที่ได้จัดพิมพ์หนังสือแสดงแนวทางปฏิบัติของบูรพาจารย์ และเป็นการ
แสดงออกซึ่งความกตัญญู ตีฉันทันมีความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาสาธุการมา
ณ ที่นี้ด้วย

คุณหญิงสมปอง วรรณิสสร

อนุสรณียกถา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันวิปัสสนาธุระ ได้จัดโครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ครบรอบ ๑๑๘ ปีชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และอดีตทูตีสภานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตทเวทิตาคคุณต่อเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เป็นพระสงฆ์รูปแรกที่นำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ (หรือแบบพองหนอ-ยุบหนอ) จากพม่า มาเผยแพร่ในประเทศไทย จนได้เปิดทำการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและเผยแพร่ให้กับพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาและปฏิบัติตลอดมา

เกล้าในฐานะศิษยานุศิษย์ในเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) โดยคุณแม่ได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กับพระเดชพระคุณมาโดยตลอด จวบจนประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ละสังขารไปเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๒

ในวโรกาสอันเป็นอุดมมงคลครบรอบ ๑๑๘ ปี ชาตกาล ของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ นี้ เกล้าขอน้อมรำลึกถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่ที่พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้สร้างไว้ให้อุณชนรุ่นหลังได้ศึกษา เป็นแบบอย่าง และเพื่อประกาศเกียรติคุณความดีของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ให้แผ่ไพศาล เป็นทิฏฐานุคติแก่อุณชนตลอดจิรัฏฐิตกาล

น้อมถวายสักการะด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง

ผศ. พลเอก เสรี พุกกะมาน

ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีปทุม

อนุสรณียบุชากถา

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อจจ อาสภมมหาเถร) อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และอดีตองค์กมุทิตยสถานายกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นพระมหาเถระผู้เพียบพร้อมทั้งด้วยวิชาและจรณะ ได้สร้างคุณูปการให้แก่การพระศาสนาของประเทศไทยอย่างหาที่สุตมิได้

เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าได้เป็นผู้ฟื้นฟูการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ แบบพองหนอ ยุบหนอ ซึ่งแพร่หลายในประเทศไทยเป็นอย่างมาก รวมถึงการวางรากฐาน การสอนและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน หรือธรรมะภาคปฏิบัติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

นอกจากนี้ เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า ได้ดำริให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระอภิธรรมขึ้นในมหาวิทยาลัย จึงเป็นเหตุให้มหาวิทยาลัยมีอภิธรรมโชติกวิทยาลัยซึ่งเป็นการศึกษาในส่วนของพระอภิธรรมปิฎก เป็นปิฎกหนึ่งในพระไตรปิฎก อีกทั้งการที่นิสิตฝ่ายบรรพชิตสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีแล้วต้องออกไปปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา ๑ ปี เพื่อประโยชน์สุขแก่คนหมู่มากและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการสนองงานคณะสงฆ์ เป็นงานรักษาพระศาสนาให้อยู่กับสังคมไทยตลอดไป การดำเนินการเช่นนี้เมื่อสืบสาวราวเรื่องต้นตอให้ดีแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า ล้วนแล้วแต่เป็นดำริเบื้องต้นของเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า โดยแท้

เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ของทุกปีมาบรรจบ ที่เป็นวันคล้ายวันอายุวัฒนมงคลในเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า ชอบแล้วที่ชาว มจร จะได้ร่วมกันแสดงออกถึงความเป็นผู้มีกตัญญูตเวทิตาธรรมด้วยกิจกรรมต่างๆ อันเป็นการเชิดชูเกียรติคุณที่ยิ่งใหญ่ของเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า เพื่อยึดถือเป็นสิริฐานนุกติแก่นุชนชาว มจร ตราบนานแสนนานตลอดไป

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

อนุสรณียกถา

“พระผู้ก่อตั้งและวางรากฐานหลักสูตรการสอนวิชาวิปัสสนา
ตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร (ญาณ ๑๖)ในประเทศไทย”

วิปัสสนา ญาณ ๑๖ สายวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร เกิดจาก
คำริของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระ
สังฆราช กรรมการมหาเถรสมาคม อดีตเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก อดีต
สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง อดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์-
ราชวรมหาวิหาร อดีตนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โดยเริ่มแรกได้นิมนต์พระอาจารย์มาทดลองสอนวิปัสสนาให้กับพระวัดมหาธาตุฯ
ในพระมณฑป ติดต่อกันเป็นระยะเวลา ๘ เดือน พระอาจารย์ผู้สอนวิปัสสนาได้กล่าว
กับท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ว่า “ญาณ ๑๖ นั้นเหมือนอยู่ใกล้แค่เอื้อม แต่เอื้อม
ไม่ถึง” เป็นเหตุให้เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ต้องพยายามเสาะหาพระวิปัสสนาจารย์
ต่อไป ดั่งนิพนธ์เล่าถึงความดำริการก่อตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานวัดมหาธาตุฯ
ในวิปัสสนาสารฉบับแรก เดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๙๘ ความว่า “ได้พยายาม
เสาะแสวงหาท่านผู้ทรงคุณวุฒิในทางวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ควรแก่การที่จะตั้งตน
เป็นพระวิปัสสนาจารย์อย่างถูกต้องได้ตระหนักแน่แก่ใจตามสภาวะว่า พระธรรมนั้น
ถ้าเป็นของแท้ของจริงแล้วถึงจะตกไปอยู่ในประเทศใด ๆ แม้นต่างชาติต่างภาษา
ก็ตาม พระธรรมแท้นั้นจักต้องคงที่เสมอเหมือนกัน ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามชาติ
ตามภาษาอันเป็นส่วนแห่งสมมติธรรม พุทธธรรมย่อมบันดาลให้คนทั้งโลกที่ต่างชาติ
ต่างภาษานั้นให้เข้ากันได้ให้เป็นพี่เป็นน้องกันได้อย่างสนิทอย่างเป็นธรรม ก็เพราะ
สังฆธรรมข้อนี้” ด้วยเหตุนี้การเจริญศาสนสัมพันธ์กับประเทศสหภาพพม่าอย่างเป็นทางการ
จึงได้เกิดขึ้น

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นผู้แทนอ่านสาส์นสมเด็จพระ
สังฆราช ในพิธีเปิดประชุมและเป็นผู้นำคณะเข้าร่วมประชุมฉัฐสังคายนา
พระไตรปิฎกนานาชาติ ณ กรุงย่างกุ้ง เสร็จพิธีแล้วทุกชาติที่เข้าร่วมประชุมฯ

ได้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีอักษรประจำชาติของตน ประเทศไทยได้มา ๑ ฉบับ ตั้งชื่อว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้นฉบับภาษาบาลีอักษรไทย ได้แปลเป็นภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ใช้ศึกษาและเผยแพร่ได้รับความนิยมน้อย ปัจจุบันนี้ ก่อนหน้านี้ เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าได้ไปศึกษาการพระศาสนาประเทศสหภาพพม่า ได้พบว่าพุทธศาสนายังคงมี ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ครบถ้วน สมบูรณ์มาก จึงได้ส่งพระมหาโชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙ วัดมหาธาตุฯ ไปปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน สำเร็จสมความมุ่งหมายพร้อมกับนิมนต์พระวิปัสสนาจารย์พระอาจารย์ภัททันตะ อาสโภ ผู้สอนกลับมาเมืองไทยพร้อมกัน จึงก่อตั้งและทำพิธีเปิดสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานสำเร็จ และเกิดผลงานการเผยแผ่มีสำนักวิปัสสนาเกิดขึ้นทั่วประเทศ ๔๐๐ กว่าแห่ง พร้อมทั้งต่างประเทศ

เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า เป็นพระมหาเถระผู้มีทัศนะกว้างไกลมองถึงเป้าหมาย ได้นิพนธ์ตำรา และให้คณะทำงานผลิตหนังสือที่เกี่ยวกับวิปัสสนาตั้งแต่ขั้นเบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด ไว้เป็นหลักสูตรวิปัสสนา ญาณ ๑๖ สมบูรณ์ไว้ให้เป็นมรดกอันทรงคุณค่ายิ่ง และผลิตพระวิปัสสนาจารย์เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดผล ๓ ประการ คือ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ พร้อมได้นำหลักสูตรเข้าสู่การศึกษาที่เป็นระบบในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะเป็นนายกสภามหาวิทยาลัย ปัจจุบันวิปัสสนาได้ย้งรากลึก เจริญก้าวหน้ามั่นคงในประเทศไทย และได้พระธรรมทูตนำวิปัสสนาตามแนวมหาสติปัญญาสูตร สายวัดมหาธาตุฯ ไปเผยแผ่ยังต่างประเทศสู่สังคมชาวพุทธโลก เพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ร.ต.อ.ดร. ธนาคม บรรเทากุล

ที่ปรึกษามูลนิธิวิจัยและพัฒนาวัฒนธรรมพุทธศาสนา

๑๑๘ ปี ชาตกาล

สมเด็จพระพุทธปาหิตยาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

ย่ำรำลึกนึกถึงซาบซึ้งอยู่
พระคุณล้นเหลือล้ำสาสน์ดำรง

เพชรเม็ดงามจากดินแดนเมืองแก่นขอน
กว่าจะพันกว่าจะผ่านเนินนานมา

พลังแห่งหลวงพ่อดีหล่อหลอม
ท่านปลูกฝังความดีหนีจืดดำ

คือ “**ปุชนิยบุคคล**” เปี่ยมล้ำค่า
สถาบันก้าวนำเด่นอำไพ

หลวงปู่ใหญ่หรือนามย่อหลวงพ่อาจ
มากเมตตาบารมีศรีอาราม

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธปาหิตยาจารย์
อาสภมหาเถระชำนาญ

พลิกแผ่นดินประวัติศาสตร์ปราชญ์แห่งสงฆ์
ชื่อเสียงคงจารึกบันทึกตรา

กระแสน้ำไม่เคยรู้เข้าหา
แต่ศรัทธาไม่เคยหมด...โลกจดจำ

จิตโอบอ้อมเหมือนบุญชุบอุปถัมภ์
พระพิมลธรรม นามนี้หรือ..เลื่องลือไกล

การศึกษาส่งเสริมริเริ่มให้
ดุจโพธิ์ไทรให้อบอุ่นต้นทูนงาม

มหาธาตุพุทธชนเยือนล้นหลาม
เรื่องรอนามวิปัสสนารักษาใจ

ร้อยสิบแปดปีชาตกาลผ่านสมัย
ข้ามผ่านได้..วิภูษะพันผจญมาร

ช.ศรีนอก

กำหนดการ

เสวนาด้วยภาษาบาลี

๑๑๘ ปี ชาตกาล สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

วันอาทิตย์ ที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔

ออนไลน์ ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ

และออนไลน์ผ่านทางระบบ Zoom Meeting ID: 986 6014 0877

วิทยาลัยพระธรรมทูต กองวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ๑๒.๕๐ น. ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ วิทยากร และผู้มีเกียรติ พร้อมกัน ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ
- ๑๓.๐๐ น. ปาฐกถาและนำเสนอเรื่อง “คุณูปการสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาสภมหาเถร) กับการเผยแผ่” โดย พระธรรมปัญญาบดี อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
- พระธรรมปัญญาบดี เดินทางถึงห้องประชุมห้อง ๒๐๕ จุดรูปเทียนและนำบูชาพระรัตนตรัยแล้วเข้าสู่ที่นั่ง
 - พระโสภณวชิราภรณ์, ดร. อัครมหาบัณฑิต รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ ประธานจัดกิจกรรม กล่าวถวายรายงาน
 - พระธรรมปัญญาบดี แสดงปาฐกถาและนำเสนอ
- ๑๔.๐๐ น. เปิดคำถาม
- ๑๔.๓๐ น. พัก
- ๑๕.๐๐ น. เสวนาด้วยภาษาบาลีเรื่อง “สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาสภมหาเถร) กับงานวิปัสสนากรรมฐาน”
- พระธรรมวชิรมณี วิ. (ญาณส่วโร), รศ.ดร. เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการสถาบันวิปัสสนาธุระ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ กล่าวปรารภการเสวนากรรมฐานด้วยภาษาบาลี
 - วิทยากรโดย ๑. พระมหาไพโรจน์ ญาณกุลโล ผู้อำนวยการอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย ๒. ดร.จำรุญ ธรรมดา อาจารย์อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย ๓. Ven.Sayadaw Kumara Thera Rector, State Pariyatti Sasana University, Yangon, Myanmar, President of Asian Buddhist Community (ABC)
 - ดำเนินการโดย พระปิยะรัตน์, ผศ.ดร. (Piyaratana) คณะพุทธศาสตร์
- ๑๕.๐๐ น. เสวนาออนไลน์เรื่อง “สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาสภมหาเถร) กับงานพัฒนวิปัสสนาจารย์”
- แนะนำวิทยากรโดย พระครูวินัยธรรมทร ถาวรธมโม, ผศ.ดร. รักษาการผู้อำนวยการ

(๓๒)

วิทยาลัยพระธรรมทูต

-วิทยาการโดย ๑. พระอาจารย์สว่าง ดิถุขวีโร วัดวิปัสสนาติกขวราราม จังหวัดนครราชสีมา

๒. พระครูปฐมภวณาจารย์ (วีระนนท์),ดร. เจ้าอาวาสวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี

๒๐.๓๐ น. กล่าวปิดกิจกรรม โดย พระโสภณวิชราภรณ์ ดร., อัครมหาบัณฑิต

พิธีกร: ๑. พระมหาสุเทพ สุพนฺธิโต,ผศ.ดร. ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์

๒. พระมหาประยูร โชติวโร ผู้อำนวยการกองกิจการนิสิต

๓. พระปลัดสรวิษญ์ อภิปญฺโญ,ผศ.ดร. ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว
คณะครุศาสตร์

Program

Pali Seminar

118th Birthday Anniversary of SOMDEJ PHRABUDDHACARIYA

(ART ASABHAMAHATHERA)

SUNDAY, 7 NOVEMBER 2021

Venue: Room 205 Mahachulalongkornrajavidyalaya University Building, Wat Mahathat, Bangkok.

And Via Online Zoom Meeting ID: 986 6014 0877

Dhammaduta College and International Relations Division

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

12.50	MCU administration, lecturers, staff and distinguished guests arrive at Room 205, MCU Wat Mahathat, and attend the event via online
13.00	Opening Ceremony and given special speech -The Most Ven. Phra Dhampanyabodi, Chief Abbot of Wat Mahathat, President of the University Council, leads to pay homage to the Triple Gem. -Dr. Phra Sophonvachirabhorn, Agga Maha Pundita, Vice-Rector for Foreign Affairs of MCU gives a report - The Most Ven. Phra Dhampanyabodi gives a leading speech "SOMDEJ PHRABUDDHACARIYA (ART ASABHAMAHATHERA)'s contribution and propagation"
14.00	Open Questions and Answers
14.30	Break time
15.00-18.00	-Pali Seminar on topic "Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera) Vipassana Affairs" by speakers: - Speaking concern of the Kammatthana Pali Seminar by Assoc. Prof. Dr. Phradhamvachiramuni vi., Sangha Bangkok Provincial Governor, Director, Vipassanathura Institute, MCU. Speakers: 1. Phramaha Pairoch Yanakusalo, Pali 9, Director, Abhidhammachotika College, 2. Dr. Jamrun Dhammada, Lecturer of Abhidhammachotika College 3. Ven. Sayadaw Kumara Thera, Recgtor, State Pariyatti Sasana University, Yangon, Myanmar, President of Asian Buddhist Community (ABC). Moderator by Assist Prof.Dr. Ven. Piyaratana, Faculty of Buddhism, MCU
19.00	Seminar on "Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera) Master Vipassana Development" -Introduction for the speakers by Asst. Prof. Dr. Phrakhrvinaithon Samut Thavaradhammo, Acting Director, Dhammaduta College, MCU Speakers: Ven. Savang Tikkhaviro, Vipassanatikkhavararam Temple, Nakhon Ratchasima province Dr.Phrakhrupatumbhavanacariya (Viranon), Abbot of Wat Pachareonrach, Pathomthani province.
20.30	Presided over the closing ceremony by Dr. Phra Sophonvachirabhorn. Agga Maha Pundita, Vice-Rector for Foreign Affairs of MCU

Moderators:

1. Asst. Prof. Dr. Phramaha Suthep Supandito, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences
2. Phramaha Prayoon Chotivaro, Director, Student Affairs Division,
3. Asst. Prof. Dr. Phraplad Soravit Apipanyo, Department of Educational Psychology and Guidance, Faculty of Education.

กำหนดการ

งาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล สมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร)
อดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช
ทูตียนายกสภามหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันจันทร์ที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔

ณ อาคารสมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร)
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
และผ่านทางระบบ Zoom Meeting ห้องภาษาไทย ID 1: 6766961123, ID 2: 9955292699,
ID 3 9519265422, ID 4: 8759896666 ห้องภาษาอังกฤษ ID: 9998248047
หรือรับชมการถ่ายทอดสดทาง Facebook live, MCU TV Live, MCU TV - Channel

วันจันทร์ที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔	
๐๘.๐๐ น.	การลงทะเบียน -ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต มจร และผู้ที่เกี่ยวข้องลงทะเบียนเข้าร่วมงานระบบออนไลน์
๐๙.๐๐ น.	พิธีทำบุญอุทิศถวายแด่ สมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร) -พระธรรมวชิรบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธานในพิธี นำคณะผู้บริหาร บุคลากร นิสิต และผู้ร่วมงานถวายเครื่องสักการะหน้ารูปเหมือน เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร) -พระธรรมวชิรบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธานในพิธี นำบูชาพระรัตนตรัย -พระครูโกลนพุทธศาสตร์, ผศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ กล่าวถวายรายงาน -ประธานในพิธี กล่าวเปิดงานและกล่าวให้โอวาท -ชมวีดิทัศน์ “๑๑๘ ปี ชาตกาล สมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร)” -พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป ขึ้นสู่อำสนสงฆ์ -ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล -สมาทานศีล -เจริญพระพุทธมนต์ -ถวายไทยธรรม -พระสงฆ์ฉันนอญในเทนา
๑๑.๐๐ น.	-ฉันภัตตาหารเพล/รับประทานอาหาร
๑๑.๔๕ - ๑๒.๐๐ น.	-พระธรรมวชิรบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดี ประธานในพิธี มอบ “ถุงข้าวสารปันสุข ๑๑๘ ปี ชาตกาล สมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร)” แก่ตัวแทนเจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง แม่บ้าน และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย จำนวน ๒๐๐ ถุง
๑๒.๓๐ - ๑๓.๐๐ น.	คุณหญิงสมปอง วรรณิสสร บรรยายพิเศษ เรื่อง “คุณูปการเจ้าประคุณ สมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร)”
๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.	-พระธรรมวชิรบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดี ปาฐกถานำเรื่อง “สมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร) กับพระพุทธศาสนา” -การเสวนาทรงวิชาการ เรื่อง “การฟื้นฟูปีติสนาฐานะแห่งประเทศไทยของสมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร)” โดย <ul style="list-style-type: none"> พระราชาธิบดีเป็ญญาคุณ (เหล่า ปญญาสิริ) ดร. ประธาน องค์การพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุสหราชอาณาจักร พระภาวนาธรรมภาสิข, วิ. เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง เมือง เชียงใหม่ ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร. บรรจบ บรรณรุจิ ราชบัณฑิต ดำเนินรายการ โดย รศ.ดร. สุรพล สุษะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มจร
๑๓.๔๐ - ๑๖.๐๐ น.	การเสวนาทรงวิชาการนานาชาติ ผ่าน Zoom Meeting ID: 9998248047 -พระธรรมวชิรบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดี ปาฐกถานำเรื่อง “สมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร) กับพระพุทธศาสนา” -การเสวนาทรงวิชาการ เรื่อง “การฟื้นฟูปีติสนาฐานะแห่งประเทศไทยของสมเด็จพระพุทธคุณาธาร (อาจ อาสภมหาเถร)” โดย <ul style="list-style-type: none"> พระมหาสมปยุต วิฑูตติกโร รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มจร พระวิเทศรัตนภรณ์, ดร. เลขาธิการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา พระมหาภักตกรณ ปิโยภาโส ป.ธ.๙ เลขาธิการองค์การพระธรรมทูตไทยในสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ วัดพุทธปทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ดำเนินรายการ โดย ผศ.ดร. เมธาพันธ์ โพธิ์ธีโรจน์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มจร
๑๖.๓๐ น.	พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร., อัครมหาบัณฑิต รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มจร กล่าวปิดงาน

หมายเหตุ : กำหนดการนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

พิธีกร : ๑. พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนุตเสโน, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันภาษา
๒. ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีโรจน์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์

PROGRAM
118TH BIRTH ANNIVERSARY OF SOMDEJ PHRABUDDHACARIYA (ART ASABHAMAHATHERA)
A FORMER ABBOT OF WAT MAHATHAT, AN ACTING SUPREME PATRIARCH
THE SECOND PRESIDENT OF MCU UNIVERSITY COUNCIL
MONDAY, 8 NOVEMBER 2021

At the Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera) Building
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Lam Sai Sub-district, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province
and via Zoom Meeting (Thai language) ID 1: 6766961123, ID 2: 9955292699, ID 3 9519265422,
ID 4: 8759896666, and (English language) ID: 9998248047,
or watch live broadcast on Facebook live, MCU TV Live, MCU TV – Channel

Monday, 8 November 2021	
08:00 A.M.	REGISTRATION -MCU administrators, lecturers, staff, students and distinguished guests register to attend the event via online -Representatives of MCU administrators, lecturers, staff and students arrive together at the Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera) Building
09:00 A.M.	MERIT MAKING CEREMONY FOR SOMDEJ PHRABUDDHACARIYA (ART ASABHAMAHATHERA) -The Most Ven. Prof. Dr. Phra Dhamvajrabundit, Rector of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, the President over the Ceremony leads MCU administrators, personnel, students and participants to pay tributes to the portrait of Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera). -The Most Ven. Prof. Dr. Phra Dhamvajrabundit, Rector of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, the President over the Ceremony leads to pay homage to the Triple Gem. -Ven. Asst. Prof. Dr. Phrakru Sophonbuddhisat, Vice Rector for Public Relations and Dissemination of Mahachulalongkornrajavidyalaya University gives a report to the President over the Ceremony -The President over the Ceremony performs the Opening Ceremony. -Watch video on "118 th Birth Anniversary of Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera)" -10 Buddhist monks with the high Sangha's title get to the seats. -A religious MC requests for Five Precept. -Observing the Precept. -Buddhamantas chanting ceremony -Monks suitable things offering ceremony -Blessing in Pali language by Buddhist monks with the high Sangha's title
11:00 A.M.	Luncheon
11:45 A.M. – 12:00 P.M.	-The Most Ven. Prof. Dr. Phra Dhamvajrabundit, Rector, the President over the Ceremony kindly gives "200 Happy Bags of Rice on 118 th Birth Anniversary of Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera)" to representatives of staff, employees, maids, and security guards.
12:30 – 1:00 P.M.	Lady Sompong Wannissorn gives a special speech on "The Contribution of His Holiness Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera)".
1:00 – 4:00 P.M.	AN ACADEMIC SEMINAR IN THAI VIA ZOOM MEETING ID 1: 6766961123, ID 2: 9955292699, ID 3 9519265422, ID 4: 8759896666 -The Most Ven. Prof. Dr. Phra Dhamvajrabundit, Rector of Mahachulalongkornrajavidyalaya University gives a leading speech on "Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera) and Religious Affairs". -A panel discussion on "The Revival of Vipassana Affairs in Thailand by Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera)" by the following panelists: <ul style="list-style-type: none"> Phra Rajvidhespanyakhun (Lao Panyasiri), Ph.D, President of the Thai Dhammaduta Bhikkhus Organization in the United Kingdom and Ireland, and an abbot of Wat Mahathat in the United Kingdom Phra Bhavanadhammabhiraj Vi., an abbot of Wat Ram Poeng, Chiang Mai Special Prof. Dr. Lieutenant Dr. Banjob Bannaruj Moderated by Assoc. Prof. Dr. Surapol Suyaprom, Vice Rector for General Affairs of Mahachulalongkornrajavidyalaya University
1:40 – 4:00 P.M.	AN INTERNATIONAL ACADEMIC SEMINAR VIA ZOOM MEETING ID: 9998248047 -The Most Ven. Prof. Dr. Phra Dhamvajrabundit, Rector of Mahachulalongkornrajavidyalaya University gives a leading speech on "Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera) and Religious Affairs". -A panel discussion on "The Revival of Vipassana Affairs in Thailand by Somdej Phrabuddhacariya (Art Asabhamahathera)" by the following panelists: <ul style="list-style-type: none"> Ven. Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Vuddhikaro, Dean of Graduate School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Dr. Phra Vidhesratanaaphorn, a Secretary of Thai Sangha Assembly in the United States of America Phramaha Phasakorn Piyobhaso, Pali Studies Standard 9, a Secretary of the Thai Dhammaduta Bhikkhus Organization in the United Kingdom and Ireland, Wat Buddhapadipa, London, England Moderated by Asst. Prof. Dr. Methaphan Phothitheerarat, Assistant Rector for Public Relations of Mahachulalongkornrajavidyalaya University
4:30 P.M.	The Most Ven. Assoc. Prof. Dr. Phra Theppavaramethi, Aggamahabundit, Vice Rector for Administration presides over the closing ceremony.

NOTE: This schedule is subject to change as appropriate.

Masters of Ceremony:

- 1. Asst. Prof. Dr. Phramaha Surasak Paccantaseno,** Director of MCU Language Institute
- 2. Asst. Prof. Dr. Methaphan Phothitheerarat,** Assistant Rector for Public Relations

ประการหนึ่งที่องค์ท่านได้ปฏิบัติมาในอดีต ขึ้นน้อมถวายแด่องค์ท่านเป็นส่วน
ปูชนียานุสรณ์

ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย บรรดาคณะเจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ นิสิต
นักศึกษาและนักเรียน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอน้อมคาราวจิตตั้งสัตยาธิษฐาน
ถวายจตุรพิธพรชัยแด่องค์ท่าน ขอองค์ท่านได้บรรลุถึงซึ่ง: -

โส อตถลทโธ สุโขโต	วิรุฬโห พุทฺธสาสเน
อโรโค สุโขโต โหหิ	สห สพเพหิ ฌาตึภิ

ในที่ทุกสถาน ตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๘

คำนำ

เจ้าพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถร) ท่านมีชนมายุ ยินยาวมาได้ ๗๒ ปี ย่อมเป็นที่ปรีดาปราโมทย์ ของบุคคลผู้เคยร่วมสุขร่วมทุกข์ กับท่านทุกกาลสมัย ด้วยว่าบุคคลเหล่านั้น ได้มีโอกาสร่วมอนุโมทนาทันตาเห็น ต่อประโยชน์ที่พระคุณท่านได้ประกอบไว้แก่แผ่นดินในอดีตกาลส่วนหนึ่ง กับยัง เกิดความหวังด้วยกันทุกคนว่า พระคุณท่านจะได้มีโอกาสประกอบประโยชน์แก่ แผ่นดิน

“ประโยชน์แก่แผ่นดิน” ที่อยู่ในคำปรารภ หมายถึงประโยชน์ อันมีพระศาสนา ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นฐานทางดำเนิน อันพระคุณท่านประกอบไว้ให้แก่ แผ่นดินในอดีตกาล โดยฐานกำหนดเป็นธรรมว่า ศาสนาเป็นรากใจคน คนไม่มีศาสนา คือไม้ฟุ่ของแผ่นดิน พิสูจน์โดยทางกลับคือ แผ่นดินไม่มีศาสนา ย่อมไม่เป็นแผ่นดิน

ชีวิต ๗๒ ปีของเจ้าพระคุณฯ ผ่านพิสูจน์ให้เห็นสังขธรรม ๒ ประการ ประการแรก ชีวิตนั้นถูกแรงกรรม และบาปกรรมของผู้ไม่มีศาสนา เหยี่ยวโยน กระแทบ กระแตก เหนื่อยเหน็บเจ็บช้ำ อันนิยามกันว่าเป็น “ความผิดของสังสารวัฏหนึ่ง และ เจ้าพระคุณฯ ผู้มีศาสนาเป็นรากใจ สามารถวางอุเบกขาญาณประหารเวรน้อยใหญ่ อันยากที่ผู้รับกรรมเช่นนั้นจะกระทำตาม จนมีชัยโดยธรรมมาได้ เป็นประการที่สอง

สมุดกล่าวด้วยเรื่อง “การเดินทางไปประเทศพม่า” และเรื่องอันเนื่องด้วย ฐานะ “อัคคมหาบัณฑิต” ของเจ้าพระคุณฯ ที่พิมพ์เป็นบรรณาการครั้งนี้ ศิษย์ของ พระคุณท่านได้ทำเป็นบันทึกและเรียบเรียงถวาย พิมพ์ไว้ในสมัยแห่งเหตุการณ์ นั้น ๆ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้พิมพ์ขึ้นอีกครั้งหนึ่งในดีถีนี้ เพื่อเป็นบัตร ประกาศเหตุแห่ง “การประกอบแต่กุศลกรรม กระทำกิจพระศาสนาแผ่ไพศาล ไปทั้งในและนอกประเทศ ทั้งในทางปริยัติศาสนา และปฏิบัติศาสนา มีผล ประจักษ์ชัด ฯลฯ ที่เจ้าพระคุณฯ ประกอบไว้ในอดีตกาล ให้ปรากฏแก่มหาชน

ศิษย์ทุกคน หมายใจร่วมกันว่า เจ้าพระคุณ ฯ จักใช้พระศาสนา เป็นฐานประกอบกิจต่อไปตลอดชีวิตอันยืนนาน ในอนาคตกาล เพื่อความยั่งยืนอยู่แห่งแผ่นดิน

เสฐียร พันธงชี

เลขาธิการสมาคมศิษย์แก้ววัดมหาธาตุ

พ.ย. ๒๕๑๘

สถาบันวิปัสสนาธุระ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอเชิญนิสิตทุกระดับชั้นและประชาชนทั่วไป

ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ONLINE

ผ่านโปรแกรม ZOOM

เนื่องในวันครบรอบ ๑๑๘ ปี ชาตกาล

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ)

ระหว่างวันที่ ๕-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

(หลักสูตร ๗ วัน)

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ เสวนาทางวิชาการ

เรื่อง “สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ)” โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

สมัครเข้าร่วมโครงการ

ร่วมทำบุญได้ที่ ธนาคารทหารไทยธนชาติ ซี่บบัญชี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย “วิปัสสนาธุระ” เลขที่บัญชี 417-2-45937-4
แจ้งหลักฐานการโอนเงิน และรับใบเสร็จเพื่อนำไปลดหย่อนภาษี ได้ที่ E-mail: vipassana@mcu.ac.th โทร 035-248000 ต่อ 8144

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำปรารภ	(๕)
คำนำ	(๖)
อนุสรณียกถา	(๙)
๑๑๘ ปี ชาตกาล	(๓๐)
กำหนดการ	(๓๑)
คำปรารภ ครั้งแรก	(๓๖)
คำนำ	(๓๘)
อัคคมหาบัณฑิต	๑
SHORT BIOGRAPHY OF HIS HOLINESS PHRA BIMALADHARMA OF THAILAND	๙
THE BURMA GAZETTE (Extra ordinary)	๑๑
อัคคมหาบัณฑิตกถา	๑๒
- คุณธรรมของบัณฑิต	๑๓
- บัณฑิต ๓ ระดับ	๑๓
- อัคคมหาบัณฑิตองค์แรกของพม่า	๑๔
- การศาสนาในประเทศพม่าสมัยปัจจุบัน	๑๔
- สังคีติการกสงฆ์ไทย	๑๕
- อัคคมหาบัณฑิตองค์แรกของไทย	๑๖
- สมณศักดิ์ฝ่ายพระภิกษุ	๑๘
- สัญญาบัตรฝ่ายฆราวาส	๑๘
ไปประเทศพม่า พ.ศ. ๒๔๙๕	๒๐
(รายงานเสนอต่อท่านหัวหน้าคณะ)	
- ความมุ่งหมาย	๒๐

(๘๒)

- ก่อนออกเดินทาง ๒๐
- วันจันทร์ที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๓
- วันอังคารที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๖
- วันพุธที่ ๑๘ มิถุนายน ๓๖
- วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ มิถุนายน ๔๓
- วันศุกร์ที่ ๒๐ มิถุนายน ๔๖
- วันเสาร์ที่ ๒๑ มิถุนายน ๕๓

ภาคผนวก ๕๗

ประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๕๙

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ)

รายนามเจ้าภาพอุปถัมภ์จัดพิมพ์หนังสือ ๗๐

พระพิมพ์มรดกธรรม อาสภเถระ

ไปบำเพ็ญศาสนกิจที่สหภาพพม่า พ.ศ. ๒๔๙๕

อัคคมหาบัณฑิต

เจ้าคุณพระพิมลธรรม อาสภเถระ สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง
แห่งประเทศไทย อัคคมหาบัณฑิตแห่งประเทศไทย นามเดิม อัจ นามสกุล
ดวงมาลา นามฉายา อาสภโภ กำเนิดวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๖ ตรงกับ
๑๒ ๑๒ ปีเถาะ ณ บ้านโต้น หมู่ที่ ๙ ตำบลบ้านโต้น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เมื่อเยาว์ ศึกษาวิชาภาษาไทยในสำนักพระอาจารย์หนูและพระอาจารย์ใส
วัดศรีจันทร์ ตำบลบ้านโต้น พ.ศ. ๒๔๕๙ อายุ ๑๔ ปี บรรพชาเป็นสามเณร ณ
วัดศรีจันทร์ พ.ศ. ๒๔๖๑ สมัยคร่ำบวรมหาครูเป็นพิเศษ ๖ เดือน ที่โรงเรียน
ประจำจังหวัดขอนแก่น สอบไล่ได้วิชาครูเทียบเท่า มัธยมศึกษาปีที่ ๖ ของกระทรวง
ศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นครูที่โรงเรียน ประชาบาลวัดกลาง ตำบลเมืองเก่า
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. ๒๔๖๓ ลาออกจากครูประจำบาลเข้ามาอยู่วัดขณะสงคราม กรุงเทพฯ ฯ
ศึกษาวิชาพระปริยัติธรรม ณ สำนักเรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ พ.ศ. ๒๔๖๔
ย้ายมาอยู่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ในความปกครองของท่านเจ้าคุณพระธรรม-
ไตรโลกาจารย์ (เขมจารีเถระ) สอบไล่ได้กรรมชั้นตรีได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้กรรม
ชั้นโท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ อุปสมบท ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เมื่อวันที่
๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖ เจ้าคุณพระธรรมไตรโลกาจารย์ (เขมจารีเถระ)
เป็นพระอุปัชฌาย์ เจ้าคุณพระญาณสมโพธิ (กิตติสารเถระ) และเจ้าคุณพระศรีสมโพธิ
(ฐานทัตเถระ) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ อนุสาวนาจารย์

พ.ศ. ๒๔๖๖ เข้าสอบเปรียญธรรมได้ประโยค ๓ พ.ศ. ๒๔๖๗ สอบไล่ได้
ประโยค ๔ พ.ศ. ๒๔๖๘ สอบไล่ได้ประโยค ๕ พ.ศ. ๒๔๖๙ สอบ ไล่ได้ประโยค ๖
พ.ศ. ๒๔๗๑ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอกและเปรียญธรรมประโยค ๗ พ.ศ. ๒๔๗๒
สอบไล่ได้เปรียญธรรมประโยค ๘

พ.ศ. ๒๔๗๕ พระอุปัชฌาย์ส่งไปเป็นครูสอนปริยัติธรรม ณ วัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดและรองเจ้าคณะมณฑลอยุธยา ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระศรีสุธรรมมุณี เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๗ เลื่อนขึ้นเป็นพระราชาคณะชั้นราชในนามเดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ เลื่อนเป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพเวที เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ เลื่อนเป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมไตรโลกาจารย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้รับสถาปนาเป็นพระราชาคณะชั้นหิรัญบัฏที่ พระพิมลธรรม ใน พ.ศ. ๒๔๙๒ เมื่อชนมายุ ๔๖ ปี

เจ้าคุณพระพิมลธรรมดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึง พ.ศ. ๒๕๙๐ รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสังฆสภา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นเจ้าคณะตรวจการภาค ๔ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๖-พ.ศ. ๒๕๙๐ ใน พ.ศ. ๒๕๙๑ ได้ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นสังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การศึกษา พ.ศ. ๒๕๘๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง พ.ศ. ๒๕๙๑

ตั้งแต่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราราม เป็นต้น เจ้าคุณพระพิมลธรรม ปฏิบัติกิจพระศาสนาอย่างหนักตลอดมา รับหน้าที่เป็นกรรมการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทย เป็นกรรมการแห่งสภาศึกษาของคณะสงฆ์ไทย เป็นกรรมการสังคายนาพระธรรมวินัย เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง และโดยตำแหน่งอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุ ฯ ต้องรับหน้าที่เป็นสภานายกของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้วย

อนึ่ง ในคราวที่ทางการคณะสงฆ์และทางการฝ่ายรัฐบาล ได้วางนโยบายปรับปรุงส่งเสริมการพระศาสนาในภาคเหนือเป็นงานใหญ่ เพื่อให้การพระศาสนาสม่ำเสมอลงรอยกับภาคกลาง ก็ได้รับแต่งตั้ง ให้เป็นหัวหน้าคณะออกไปปรับปรุงและส่งเสริมการพระศาสนาภาคเหนืออยู่ถึง ๓ เดือนเศษ ยังการพระศาสนาในภาคเหนือให้ดำเนินไป ด้วยดีตั้งแต่เวลานั้นมา

เจ้าคุณพระพิมลธรรม เป็นพระมหาเถระผู้ใฝ่ในฝ่ายวิปัสณาธุระ ใครจะยังธุระในพระศาสนาด้านนี้ให้จำเริญ จึงเป็นเหตุให้ท่านได้ทำความสัมพันธ์กับพระภิกษุชาวพม่า แล้วนำวิปัสณาธุระมาเผยแพร่ในประเทศไทย ความสัมพันธ์ทางศาสนาที่ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมได้สร้างขึ้นนั้น เป็นอนุสนธิสืบต่อให้ความสัมพันธ์ทางบ้านเมืองระหว่างประเทศไทย กับประเทศพม่าได้เริ่มขึ้นเป็นทางราชการ และเป็นผลให้ท่านได้รับสมณศักดิ์ตำแหน่ง “อัครมหาบัณฑิต” จากรัฐบาลสหภาพพม่า เป็นองค์แรกในประเทศไทย

ณ ที่นี้ จักแสดงความเป็นไปแห่งความสัมพันธ์ทางพุทธศาสนา อันเป็นงานของท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมและความเป็นมาแห่ง “อัครมหาบัณฑิต ตามความมุ่งหมายแห่งการพิมพ์ประวัติส่วนนี้ไว้โดยสังเขป

ความสัมพันธ์ทางศาสนาระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า ขาดออกจากกันพร้อมไปกับการขาดสัมพันธ์ทางการเมือง ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ประเทศพม่าได้ประกาศเป็นเอกราช ภายหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่อรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และรัฐบาลสหภาพพม่า ประกาศผูกสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศขึ้นเป็นปกติแล้ว เจ้าคุณพระพิมลธรรมสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง วัดมหาธาตุ พระมหาเถระฝ่ายไทยองค์แรก เป็นผู้เปิดความสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาขึ้นกับคณะสงฆ์ฝ่ายพม่า นับเป็นการเริ่มประวัติศาสตร์ใหม่แห่งพุทธศาสนาในประเทศตะวันออกเฉียงใต้

วันหนึ่ง เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑ รัฐบาลโปรตุเกสให้มีรัฐพิธี งานปีใหม่ที่ท้องสนามหลวง ฯพณฯ อูละหม่อง เอกอัครราชทูตพม่า ประจำประเทศไทยมาร่วมในรัฐพิธี ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม ได้รับอาราธนาไปในรัฐพิธีครั้งนั้นด้วย ภายหลังเสร็จงานรัฐพิธีแล้ว ท่านทั้ง ๒ ได้สนทนากันด้วยเรื่องพระศาสนา ตอนหนึ่งท่านเจ้าคุณ ประารภว่า พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎกมีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศพม่า น่าจะได้จัดส่งมาอยู่ประจำใน

ประเทศไทยบ้าง พระภิกษุพม่าที่อยู่ในประเทศไทยปัจจุบันไม่ค่อยมีความรู้เพียงแต่รักษาวัด ชาวไทยจึงไม่ทราบความดีของพระพม่า และท่านเจ้าคุณได้แสดงความประสงค์ว่า ใครจะได้คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถาและฎีกา ภาษาบาลีฉบับอักษรพม่า เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาเทียบเคียงระหว่างฉบับอักษรไทยและอักษรพม่า ว่าโดยฐานะทางศาสนา พระภิกษุสงฆ์ของประเทศทั้ง ๒ ก็อยู่ในธรรมวินัยเดียวกัน เป็นบุตรของพระบิดาองค์เดียวกัน คือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นแห่งพุทธสัมพันธ์ของประเทศทั้ง ๒

ฯพณฯ อุละหม่อง เอกอัครราชทูตพม่ารับทราบพระศนะและความปรารถนาของท่านสังฆมนตรีแล้ว ก็แจ้งเรื่องไปยังรัฐบาลของตน รัฐบาลสหภาพพม่า เมื่อทราบความประสงค์ของท่านสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองแห่งประเทศไทยแล้ว มีความเห็นด้วย จึงได้คัดเลือกจัดส่งพระภิกษุพม่าที่ชำนาญพระไตรปิฎกมาประเทศไทย ๖ รูป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ มีท่านพระสัทธัมมโชติกะ และพระเตชินทะเป็นหัวหน้า และรองหัวหน้าคณะ ครั้งแรกท่านพักอยู่ ณ วัดปรกพม่า ต่อมาพระสัทธัมมโชติกะไปตั้งสำนักสอน พระอภิธรรมอยู่ที่วัดระฆังโฆสิตารามพระเตชินทะมาสอนอยู่ที่วัดมหาธาตุ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๔ สภาการพุทธศาสนาแห่งสหภาพพม่าได้แต่งตั้งสมณทูตคณะหนึ่ง มีท่านอุยานิกมหาเถระ เจ้าอาวาสวัดอัมพวันาราม พระเถระผู้ใหญ่แห่งนครย่างกุ้งเป็นหัวหน้า และท่านเซอร์ อู. ตวน หัวหน้าใหญ่ฝ่ายคฤหัสถ์ พร้อมด้วย อู. จันทุน อธิบดีกรมอัยการและเลขาธิการแห่งสมาคมสหพันธ์พุทธศาสนาแห่งสหภาพพม่ากับคณะให้อัญเชิญพระไตรปิฎกอรรถกถาและฎีกาภาษาบาลีอักษรพม่า ๓ ชุด เดินทางมายังประเทศไทย เข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราชเจ้า สกลมหาสังฆปริณายก มอบพระคัมภีร์นั้น ๆ ให้แก่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดมหาธาตุ ๑ ชุด มอบให้มหาวิทยาลัย ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ๑ ชุด และมอบให้แก่สำนักศึกษาพระอภิธรรม ณ วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรีอีก ๑ ชุด รัฐบาลและคณะสงฆ์ไทยได้ต้อนรับคณะสมณทูต และเฉลิมฉลองพระคัมภีร์ที่ได้รับมอบไว้ด้วยปิติโสมนัส

มีข้อความที่ควรปรารถนาก่ออย่างหนึ่ง ในการเดินทางมาสู่ประเทศไทยของ สมณทูตพม่าคราวนี้ ท่านหัวหน้าคณะทูตทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้สำแดง เจตนาใคร่ผูกสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนากับฝ่ายไทยสืบกาลอันไม่มีกำหนด และ ขอแลกเปลี่ยนนักศึกษารธรรมกับประเทศไทยด้วย

เมื่อคณะสมณทูตของพม่าเดินทางกลับไป พ.ศ. ๒๔๙๔ รัฐบาลและคณะ สงฆ์ไทยได้แต่งตั้งสมณทูตขึ้นคณะหนึ่ง มีท่านเจ้าคุณพระศาสนโสภณ สังฆมนตรี ว่าการองค์การเผยแผ่ วัดมกุฏกษัตริยารามเป็นหัวหน้า ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง วัดมหาธาตุเป็นรองหัวหน้า พร้อมด้วยเจ้าคุณ พระศรีวิสุทธิญาณ วัดก้นมาตุยาราม และนายสัญญา ธรรมศักดิ์ อัญเชิญพระไตรปิฎก ภาษาบาลีฉบับอักษรไทย เดินทางไปเจริญศาสนาไมตรีทางพุทธศาสนาตอบแทน สหภาพพม่า การเดินทางของสมณทูตไทย ครั้งนี้ เป็นการกระชับสัมพันธ์ทางศาสนา ระหว่างชาติทั้ง ๒ ขึ้น สมความปรารถนาของผู้ใฝ่ในธรรมทั้งหลาย คณะสมณทูตไทย ได้ดูสถานที่สำคัญ ๆ ในประเทศนั้น สำหรับท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม ได้ใช้เวลา สังเกตการศึกษา และการปฏิบัติธรรมของพม่ามาเพื่อเทียบเคียงกับการศึกษาของ คณะสงฆ์ไทย ด้วย

อาศัยเหตุแห่งความปรารถนา ใครจะยังพม่าและไทยให้ละเอียดซึ่งอดีตอัน มีดมัว และยังความเป็นบุตรผู้มีพระบิดาองค์เดียวกันตามธรรม คือ สมเด็จพระสัมมา- สัมพุทธเจ้าให้เกิดขึ้นในระหว่างคนไทยและคนพม่า ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม จึงปรารถนถึงการแลกเปลี่ยนการศึกษาพระพุทธศาสนา และนักศึกษาไทยกับพม่า เป็นเบื้องต้น ครั้นถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ท่านเจ้าคุณจึงคัดเลือกนักศึกษา แห่งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๓ รูป คือ พระมหาโชดก ญาณสิทธิ เปรียญธรรม ๙ ประโยค พระมหาบำเพ็ญ ญาณโสภณ เปรียญธรรม ๕ ประโยค และสามเณร ไสว เปรียญธรรม ๕ ประโยค นำเดินทางไปยังประเทศพม่า-ผากฝั่งไว้ในสำนักศึกษา ต่าง ๆ ให้ศึกษาวิปัสสนาธุระคันถธุระโดยลำดับ นักศึกษาฝ่ายพระศาสนาของไทย

รุ่นนี้ เป็นรุ่นแรกที่ศึกษาอยู่ในประเทศพม่า ได้รับความอุปการะจากรัฐบาลสหภาพพม่าจากพ่อค้าและคหบดีเป็นอันมาก อนึ่ง ในการเดินทางนำนักศึกษาไปประเทศพม่าคราวนั้น ยังระลึกถึงคำพูดที่ท่านพระมหาเถระอุยานิกะแห่งวัดอัมพวนารามปรารภกับท่านเจ้าคุณวันหนึ่งในพิธีอังคาสพระภิกษุสงฆ์ที่บ้านอุ. จันทุน เลขาศิการสมาคมสหพันธ์พุทธศาสนาว่า “ประเทศลังกากับประเทศพม่ามีมหาสมุทรคั่นกลางระหว่างประเทศ แต่ยังมีสัมพันธ์ทางศาสนากันอยู่ โดยราบรื่นและไม่เคยขาดสาย ส่วนประเทศไทยกับประเทศพม่ามีพื้นแผ่นดินติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน แต่ขาดการสัมพันธ์กันมาช้านานนัก การที่ท่านสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองแห่งประเทศไทยอุตสาหะเดินทางนำนักศึกษา มาครั้งนี้ ถือว่าเป็นการบุกเบิกสัมพันธ์ไมตรีให้เชื่อมต่อกันเป็นครั้งแรก”

นับแต่ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม เดินทางกลับจากประเทศพม่าคราวนั้น ก็มีพระภิกษุสงฆ์ทางประเทศพม่า เดินทางเข้ามาตั้งสำนักศึกษาพระอภิธรรมขึ้นในประเทศไทยหลายแห่งด้วยกัน มีที่วัดระฆังฯ วัดสามพระยาและวัดมหาธาตุเป็นต้น พระภิกษุพม่าที่เข้ามาทำการสั่งสอนอยู่ในเมืองไทยต่างก็ได้รับความอุปถัมภ์จากพุทธศาสนิกชนชาวไทยตามสมณวิสัยทุกรูปและทุกแห่งไป เป็นการปฏิการะเพื่อผลในทางธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่นเดียวกับที่พม่าได้กระทำต่อภิกษุสามเณรไทย ผู้ซึ่งรับการศึกษาอยู่ในประเทศนั้นทุกประการ”

ความสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาที่ประเทศทั้ง ๒ ดำเนินแก่กันมาโดยลำดับ จะเห็นได้จากการกระทำโดยสืบทอดกันมาของคณะสงฆ์แห่งประเทศพม่า และคณะสงฆ์แห่งประเทศไทย กล่าวคือ พระเดชพระคุณสมเด็จพระวันรัต สังฆนายกวัดเบญจมบพิตรเป็นประธาน พร้อมด้วยรัฐบาล อันมี ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้พยายามส่งเสริมความสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาที่จะพึงมีต่อประเทศพม่าต่อมาไม่ขาดสาย เห็นได้จากเมื่อรัฐบาลสหภาพพม่าเตรียมงานเปิดพิธีสังคายนาครั้งที่ ๖ คณะสังฆมนตรี มีสมเด็จพระสังฆนายกเป็นประธาน ลงมติให้

เจ้าคุณพระพิมลธรรมเป็นหัวหน้า คณะสงฆ์ไทยหมู่หนึ่ง เดินทางไปช่วยเหลือ คณะสงฆ์พม่า ระหว่างวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ถึงวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. เดียวกัน ครั้งนี้ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม เดินทางไปดูการพระศาสนาในประเทศ อินเดียและลังกาด้วย

อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา คือรัฐบาลสหภาพพม่าพร้อมด้วยคณะสงฆ์มืองค์สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธาน ได้จัดประชุมปรึกษาเพื่อทำสังคายนาพระธรรมวินัยขึ้น สังคายนาพระธรรมวินัย (ฉัฐสังคายนา) ที่ถ้ำมหาปาสาณคูหา นครย่างกุ้ง เมื่อวันที่เพ็ญเดือน ๖ พ.ศ. ๒๔๙๗ คณะสงฆ์มหานิกายไทย มีสมเด็จพระสังฆนายกเป็นประธาน ก็ได้เลือกท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรมเป็นหัวหน้าผู้แทนคณะสงฆ์ไทย ไปร่วมประชุมสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งนี้ด้วย

ระหว่างที่คณะผู้แทนคณะสงฆ์ไทย พักร่วมสังคายนาพระธรรมวินัยอยู่ใน ประเทศพม่า นั้น รัฐบาลสหภาพพม่าได้ถวายสมณศักดิ์ตำแหน่ง “อัครมหาบัณฑิต อันเป็นตำแหน่งสูงฝ่ายพระศาสนา แต่ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม หัวหน้าคณะผู้แทนคณะสงฆ์ไทยร่วมกับพระมหาเถระประเทศเขมร ๑ รูป ประเทศลังกา ๑ รูป และพระเถระชาวพม่าอีก ๖ รูป เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗

อันการที่รัฐบาลสหภาพพม่า ถวายตำแหน่งสมณศักดิ์ชั้น “อัครมหาบัณฑิต” แต่พระมหาเถระผู้ใหญ่ของไทยเขมรและลังกา คราวนี้ นับเป็นครั้งแรก ในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา ระหว่างชาติ ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ สภานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นพระมหาเถระของประเทศไทย รูปแรก ที่ได้รับสมณศักดิ์ของรัฐบาลต่างประเทศ

เพื่อยังความสำคัญของตำแหน่ง “อัครมหาบัณฑิต” ให้ปรากฏชัดแก่ ศาสนิกชนผู้สนใจในศาสนาทั้งหลาย ขอคัดสำเนา ประวัติคำประกาศของ

ประธานาธิบดีแห่งสหภาพพม่า ซึ่งลงพิมพ์ไว้ในหนังสือราชกิจของทางราชการ (เป็นภาษาพม่าแปลเป็นภาษาอังกฤษ) และความเป็นมาแห่งตำแหน่ง “อัครมหาบัณฑิต” มาพิมพ์ไว้ในที่นี้ด้วย.

SHORT BIOGRAPHY OF HIS HOLINESS PHRA BIMALADHARMA OF THAILAND

His Holiness Phra Bimaladharmā, Ecclesiastical Minister of Thailand, was born in 2446 B.E. in Khon Kean province, Thailand.

His Holiness is the presiding Mahāthera of Wat Mahā That monastery, Bangkok, where over 300 Bhikkhus are receiving training in Gantha and Vipassana Courses.

As Ecclesiastical Minister His Holiness is responsible for the welfare of 200,000 Bhikkhus who constitute the Sangha of Thailand.

From his youth, His Holiness proved himself to be a very keen and bright student of Pali scriptures and has passed all the standard examinations in the various stages with credit.

His Holiness has also compiled an important treatise entitled “Mangalattha Dipani” and its translation and has rendered conspicuous service in re-editing and important section of the Vinayapitaka.

His Holiness has served the case of the Buddha Sasana in various ways and in the midst of his multifarious duties he has also served as the President of the Pali University founded by His Majesty the King of Thailand.

From the time the preliminary arrangement for the Sixth Great Buddhist Council were begun, His Holiness has taken special interest in this historic undertaking and has personally presented a set of the Thai Edition of the Tipitaka to the Union of Burma.

In reverred appreciation of his great attainments and service in the case of the Buddha Sasana the government of the Union of Burma has conferred on His Holiness the title of “Agga Maha Pandita”

ต่อไปนี้เป็นประกาศถวายสมณศักดิ์ “อัครมหาบัณฑิต” ในหนังสือ ราชกิจจาของรัฐบาลนั้น เป็นภาษาพม่า แปลเป็นภาษาอังกฤษ

TRANSLATION

THE BURMA GAZETTE

(Extra ordinary)

Rangoon dated the 22 nd May, 1954

President House

President House Rangoon

22 nd May, 1954

“Agga Maha Pandita” Title The president of the Union of Burma hereby confer the title of “Agga Maha Pandita” on the following Maha Theras:---

1. Ven. Phra Bimaladharmas, Wat Mahathat, Bangkok, Thailand.
- 2.. His Holiness Maha Sangha Nayaka Maha Thumayda Dipati
Wat Okkarlawyama, Pnom-Penh, Cambodia.

by order,

Sd/Par Sein

Secretary to the President

Dated, Rangoon the 22nd May, 1954.

(No. 51)

อนึ่ง เพื่อความสมบูรณ์แห่งเรื่องตำแหน่ง “อัครมหาบัณฑิต” แห่งรัฐบาลสหภาพพม่า ขอนำ “อัครมหาบัณฑิตกถา” นิพนธ์ของท่านเตชินทะ อภิธัมมกถิก-ธัมมาจารย์ อาจารย์สอนพระอภิธรรม วัดมหาธาตุ มาลงพิมพ์ ไว้อีกตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

อัครมหาบัณฑิตกถา

อตถาภิสมยา ธีโร ปณฺธิโตติ ปวฺจจติ.

ผู้ทรงวิทยาคณ พิจารณาเห็นประโยชน์ส่วนรวม ทั้งในปัจจุบัน
และอนาคตนั้น ได้นามสมญาว่า บัณฑิต

สมเด็จพระบรมศาสดาผู้เป็นเอกในไตรภพ ทรงไว้ซึ่งอินไตย ผู้ธรรมมิสสร
ธรรมสามี มีพระมหากรุณาปรารณาให้ปวงเวไนยสัตว์ในกามภพ รูปภพและ
อรุภพ ได้รู้แจ้งเห็นจริงในพระธรรมวิเศษและเสวยวิมุตติรสโดยทั่วกัน จึงได้
ทรงบำเพ็ญบารมีอยู่เป็นเวลานานถึง ๔ อสงไขย ๑ แสนมหากัป เมื่อได้ตรัสรู้
พระสัพพัญญุตญาณแล้วก็เสด็จไปทั่วหัวเมืองน้อยใหญ่ อันมีกรุงสวตถิ กรุงราชคฤห์
เป็นต้น โดยทรงกำหนดจริตและอชฌาศัยของบริษัท ที่สดับพระธรรมเป็นเกณฑ์
ตลอด ๔๕ พรรษายุคกาล พระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงนั้น เมื่อจำแนกเป็นปิฎกแล้ว
ย่อมาได้ ๓ ปิฎก คือ: -

๑. พระวินัยปิฎก
๒. พระสุตตันตปิฎก
๓. พระอภิธรรมปิฎก

ที่ว่าผู้ทรงวิทยาคณ พิจารณาเห็นประโยชน์ส่วนรวมทั้งในปัจจุบันและอนาคต
ได้นามสมญาว่าบัณฑิตนั้น เป็นพุทธพจน์มีปรากฏอยู่ในอุโภถตถสูตร โกสลสังยุตต-
นิกาย อันจัดเป็นพระสุตตันตปิฎก

นับแต่สมัยสมเด็จพระบรมศาสดาเป็นต้นมาตราบถึงปัจจุบัน ประเทศทั้งหลาย
อันมีประเทศไทย - พม่า เป็นต้น ย่อมสมบูรณด้วยบัณฑิตอันมีนามสมญาต่าง ๆ กัน
ตามฐานานุกรม อาทิ เช่น พุทธบัณฑิต ปัจเจกพุทธบัณฑิต มหาสาวกบัณฑิต
ปกติสาวกบัณฑิต เป็นจำนวนมากมาย

คุณธรรมของบัณฑิต

บุคคลผู้ทรงวิद्याคุณที่ได้นามสมญาว่า บัณฑิตนั้น ย่อมประกอบด้วยคุณธรรม ๓ ประการ คือ: -

๑. สัจฉินตจิตินติ ตั้งตนไว้ในความเห็นที่ชอบ
๒. สุภาสิตภาสี กล่าววาจาที่เป็นหลัก
๓. สุกตกมมการี บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ส่วนรวม

บัณฑิต ๓ อันดับ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศทั้งหลายย่อมสมบูรณด้วยบัณฑิต ที่ควรแก่การบูชาสรรเสริญนั้น สำหรับประเทศพม่าได้มีการพิจารณาที่จะยกย่องบุคคลที่ทรงวิद्याฐานะขึ้นเป็นบัณฑิต เพื่อเป็นศรีของชาติศาสนา และได้นำความขึ้นนมัสการกราบเรียนพระคุณเจ้าพระอาจารย์แลดีแห่งจังหวัด มงยะวา พม่าภาคเหนือ ขอให้พระคุณเจ้าได้กรุณาแนะนำให้ความเห็น เพื่อจักได้ถวายสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่คุณธรรม เมื่อกลางเดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๖

อาศัยค่านมัสการกราบเรียนปรึกษาของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว พระคุณเจ้าพระอาจารย์แลดี จึงได้กรุณาแนะนำให้ยกย่องพระสงฆ์ขึ้นสู่สมณศักดิ์เป็น ๓ อันดับ โดยกำหนดเอาวิद्याฐานะเป็นที่ตั้ง คือ

๑. **บัณฑิต** สำหรับพระภิกษุที่ศึกษาพระไตรปิฎกจนสามารถแปลภาษาบาลีเป็นภาษาพม่า

๒. **มหาบัณฑิต** สำหรับพระภิกษุที่ศึกษาพระไตรปิฎกจนสามารถแปลภาษาพม่าเป็นภาษาบาลีและแปลภาษาบาลีเป็นภาษาพม่าอย่างคล่องแคล่ว

๓. **อัคคมหาบัณฑิต** สำหรับพระภิกษุที่ศึกษาพระไตรปิฎกแตกฉาน เชี่ยวชาญจนสามารถรจนาร้อยกรองปกรณ์คัมภีร์ได้ เช่นอย่างพระอรรถกถาจารย์ และพระฎีกาจารย์ทั้งหลาย

อนึ่ง นอกจากเป็นผู้ทรงวิทยาคุณเหล่านี้แล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วย
คุณธรรมของบัณฑิตตามที่ได้กล่าวมา คือ :-

๑. ตั้งตนไว้ในความเห็นที่ชอบ
๒. กล่าววาจาที่เป็นหลัก
๓. บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ส่วนรวม

อัคคมหาบัณฑิตองค์แรกของพม่า

เมื่อรัฐบาลได้รับสนองความเห็นจากพระคุณเจ้าแลติแล้ว ก็ได้ตราพระราช-
บัญญัติว่าด้วยการถวายสมณศักดิ์แก่พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิ ตามแนวของพระคุณท่าน
ในการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลที่ควรแก่ตำแหน่งอัคคมหาบัณฑิตองค์แรกนั้น ที่ประชุม
เสนาบดีได้ลงความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า พระคุณเจ้าพระอาจารย์แลติ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง
แตกฉานในพระไตรปิฎก อีกทั้งยังได้บำเพ็ญกรณียกิจ เพื่อความสถาพรของพระ
บวรพุทธศาสนา โดยได้รับงาน ตำราการเรียนอันมีพระปรมาภิไธยเป็นต้นมากกว่า
ร้อยเรื่อง จึงได้ถวายสมณศักดิ์ฐานันดรศักดิ์ตำแหน่งอัคคมหาบัณฑิตแก่พระคุณเจ้า
พระอาจารย์แลติ เป็นองค์แรกของพม่า ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๕๖ เป็นต้นมา

การศาสนาในประเทศพม่าสมัยปัจจุบัน

ภายหลังที่พม่าได้รับเอกราชอันมีอธิปไตยโดยสมบูรณ์ ตามนัยแห่งสนธิสัญญา
มอบเอกราชและอธิปไตยโดยสมบูรณ์แบบ (เมื่อวันที่ ๔ เดือนมกราคม ๒๔๙๐) แล้ว
ประเทศพม่าในระบอบประชาธิปไตยอันมี อูนู เป็นนายกรัฐมนตรี และ ดร.บาอู
เป็นประธานาธิบดีแห่งสหภาพพม่า ก็ได้เริ่มการฟื้นฟูพระบวรพุทธศาสนาให้รุ่งโรจน์
เสมือนในกาลอดีตสมัย ด้วยจัดให้มี

๑. การสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๖ หรืออีกนัยหนึ่ง
เรียกว่าฉัฐฐสังคายนา
๒. ถวายฐานันดรศักดิ์แก่พระเถรานุเถระตามควรแก่กรณี

๓. ส่งเสริมปริยติศาสนาในด้านคันถธุระ

๔. ส่งเสริมปฏิบัติศาสนาในด้านวิปัสสนาธุระ

ในการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๖ นี้ คณะสงฆ์ รัฐบาล และประชากรแห่งสหภาพพม่า ได้จัดส่งพระสมณทูต ซึ่งมีพระคุณท่าน พระอภิธรรมหารัฐครู ภัททนต์เรวตะ (หย่องยันสะยาต่อ) ประธานคณะกรรมการบริหารของอัครมนตรีสงฆ์ไปจำเรียพระศาสนสัมพันธ์กับบรรดาประเทศต่าง ๆ ในเครือแห่งลัทธิเถรวาท อันมีประเทศไทย กัมพูชา และลาวเป็นต้น และ พร้อมกันนี้ ก็ได้อาราธนา คณะสงฆ์ในประเทศนั้น ๆ ให้ไปร่วมการสังคายนา ในฐานะสังคีติการกสงฆ์ด้วย

สังคีติการกสงฆ์ไทย

เมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ พระสมณทูตพม่า อันมีพระคุณท่าน พระอภิธรรมหารัฐครู ภัททนต์เรวตะมหาเถระเป็นหัวหน้าพร้อมด้วยสาส์นในนามของคณะสงฆ์ รัฐบาล และประชาชนแห่งสหภาพพม่า มาจำเรียพุทธศาสนสัมพันธ์กับประเทศไทย และได้กราบทูลอาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกแห่งประเทศไทย พร้อมด้วยสงฆ์ไทย ๒๐๐ รูป ไปร่วมศาสนพิธีฉัฎฐสังคายนา

ดังนั้น คณะสังฆมนตรีแห่งประเทศไทย ในความอุปถัมภ์รัฐบาลไทย จึงได้ส่งพระเถรานุเถระรวม ๙ รูป ไปร่วมในการทำฉัฎฐสังคายนา ณ ประเทศพม่า ในนามของผู้แทนคณะสงฆ์ไทย คือ: -

๑. พระพิมลธรรม อาสภเถระ	สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง
อธิบดีสงฆ์ วัดมหาธาตุ หัวหน้าคณะ
๒. พระธรรมธีรราชฆานูณี	วัดจักรวรรดิราชาวาส
๓. พระศรีสุทัสสมุณี	วัดชนะสงคราม
๔. พระอมรเวที	วัดนรนาถสุนทริการาม
๕. พระมหาโชดก ป.ธ. ๙	วัดมหาธาตุ

๖. พระมหาเกียรติ ป.ธ. ๗ วัดจักรวรรดิราชาวาส
 ๗. พระมหาแสง ป.ธ.๖ วัดบรมนิวาส
 ๘. พระมหาปรีชา ป.ธ. ๖ วัดเบญจมบพิตร
 ๙. พระเทศินทะ อภิธัมมกถิกธัมมาจริยะ (ลำพม่า) วัดมหาธาตุ

อัคคมหาบัณฑิตองค์แรกของไทย

ในจำนวนผู้แทนสงฆ์ไทย ๙ รูปที่เดินทางไปร่วมศาสนพิธีฉัฏฐสังคายนาที่ พระคุณเจ้าพระพิมพ์ลธรรม สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุ หัวหน้าคณะผู้แทนสงฆ์ไทย เป็นผู้ประกอบด้วยความธรรมอันควรแก่การสรรเสริญ ยกย่องหลายประการ อาทิเช่น

๑. **ปฏิพลคุณ** ได้ส่งเสริมให้เกิดยวสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาของประเทศไทย และพม่าได้ธำรงอยู่เป็นสายเดียวกัน
๒. **ปฏิบัติดีมีมากคุณ** ได้ส่งเสริมและเผยแผ่ปฏิบัติศาสนาให้เจริญในประเทศไทย
๓. **มหาเถรคุณ** ได้รับใช้พระบวรพุทธศาสนามากกว่า ๒๐ พรรษา
๔. **พยัตติพลคุณ** ชำนาญรอบรู้ในการปกครอง
๕. **ศีลคุณ** มีการสำรวมอินทรีย์ทั้งกายและวาจา จนเป็นที่เคารพของปวงพุทธบริษัท
๖. **สมาธิคุณ** มีจริยาวัตรที่มั่นคง เป็นที่เคารพนับถือทั่วไป
๗. **ปฏิภาณคุณ** มีปัญญาเฉียบแหลม สามารถแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า ได้ทันท่วงที

อาศัยคุณธรรมดังกล่าวมา คณะสงฆ์รัฐบาลและประชาชนแห่งสหภาพพม่า ได้พิจารณาเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ว่า พระคุณท่านเป็นผู้ที่ต้องด้วยพุทธพจน์ ซึ่งมีมาในมงคลสูตรว่า ปุชา จ ปุชเนียนันเอดมมมงคลมุตตมัม การบูชาท่านผู้ทรงคุณธรรม

ที่ควรบูชาเป็นอุดมมงคล จึงได้พร้อมใจกันถวายฐานันดรศักดิ์ “อัคมหาบัณฑิต” แต่พระคุณเจ้า พระพิมลธรรม สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง หัวหน้าคณะผู้แทนสงฆ์ไทย ณ ทำเนียบประธานาธิบดี ในท่ามกลางประชุมสงฆ์ คณะรัฐบาล และพุทธบริษัท เมื่อวันที่ ๒๒ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ เวลา ๑๕.๐๐ น.

พระคุณเจ้า พระพิมลธรรม สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง หัวหน้าคณะผู้แทนสงฆ์ไทย เมื่อได้รับการถวายสมณฐานันดรศักดิ์อัคมหาบัณฑิต จากคณะสงฆ์ รัฐบาลและประชาชนแห่งสหภาพพม่าแล้ว ก็ได้ตั้งนอบน้อมต่อการบำเพ็ญสาธารณกิจ เพื่อธำรงไว้ซึ่งพระสัทธรรม คือ พระปริยัติธรรม พระปฏิบัติธรรม พระปฏิเวธธรรม สมดังสาธกหลักฐานที่มีมาในญาณวิมังการรถถกถาว่า สาสนจิตติยา ปน ปริยตติเยว ปมาณิ พระปริยัติธรรม ย่อมเป็นประมาณกาลแห่งความดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา

พระคุณท่านได้รณาคฤมื่ออันมีนามว่า พระอภิธรรมสังเขป เพื่อประโยชน์ของปวงสาธุชนที่สนใจในการศึกษาพระอภิธรรม โดยประมวลการรวบรวมไว้ซึ่งอรรถรสที่ล้ำลึกโอฬารของสมเด็จพระบรมศาสดา เพื่อจักให้เข้าใจในเหตุผลอันเป็นสภาวะธรรม ซึ่งนับว่าเป็นอาภรณ์และศักดิ์ศรี ของบัณฑิตชั้นหนึ่ง

ดังนั้น เมื่อท่านสาธุชนทั้งหลายได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจนได้รู้แจ้ง เห็นจริง โดยอาศัยพระอภิธรรมสังเขปเป็นประทีปส่องในคันถธุระแล้ว ศักดิ์นิามสมญาว่า บัณฑิต มหาบัณฑิต และอัคมหาบัณฑิต ก็ย่อมจะตามสนองและยังสามารถเป็นปัจจัยให้หลีกพ้นจากสังสารวัฏ อันเต็มไปด้วยทุกข์ โดยการปฏิบัติในทางวิปัสสนาธุระ ซึ่งมีนามรูปปริจเฉทญาณเป็นบาท トラบถึงซึ่งสันติสุข คือ พระนิพพาน

จิří ติฏฐตุ สทุมโม

เตชินทอะภิธัมมกถิธัมมาจริยะ

พระอาจารย์สอนพระอภิธรรม

วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ

๒๘ ตุลาคม ๒๔๙๗

สมณศักดิ์ และสัญญาบัตรตราตั้ง “อัครมหาบัณฑิต” ของพม่านั้น ตามประวัติแต่เดิมมา ตำแหน่งนี้ผู้ได้รับจะเป็นพระภิกษุหรือฆราวาส ผู้รอบรู้ธรรมและแตกฉานในพระไตรปิฎกก็รับได้ เป็นตำแหน่งสูงในทางศาสนาตำแหน่งเดียว เป็นการเลื่อนล้ำกันอยู่ในทางเพศและฐานะ

รัฐบาลสหภาพพม่า มาพิจารณาเห็นสมควรเปลี่ยนแปลง แยกการแต่งตั้งตำแหน่งผู้รู้ธรรมออกเป็น ๒ ฝ่าย คือฝ่ายพระภิกษุหนึ่ง และฝ่ายฆราวาสหนึ่ง คือ

สมณศักดิ์ฝ่ายพระภิกษุ

- ขั้นที่ ๑ อภิธมหารัฐคุรุ (ขณะนี้ไม่มีพระเถระผู้ใหญ่ของพม่าได้รับตำแหน่งเพียง ๓ รูป)
- ขั้นที่ ๒ อัครมหาบัณฑิต

สัญญาบัตรฝ่ายฆราวาส

- ขั้นที่ ๑ มหาปัญญา พละ
- ขั้นที่ ๒ ปัญญา พละ
- ขั้นที่ ๓ ปัญญาจอ (จอ = Kyaw = มีชื่อเสียง)

พิธีถวายบัตรแต่งตั้งและตราประจำตำแหน่ง “อัครมหาบัณฑิต” แต่เจ้าคุณพระพิมพ์ลธรรม หัวหน้าผู้แทนคณะสงฆ์ไทย กระทำกัน ณ ทำเนียบ ประธานาธิบดีของประเทศพม่า ในนครย่างกุ้ง เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ ท่ามกลางสงฆ์นานาชาติ และข้าราชการชั้นสูงของประเทศพม่า อาทิ ดร.บาอู ประธานาธิบดี อุนู นายกรัฐมนตรี อุ บาวิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศาสนา ฯลฯ พิธีเริ่มตั้งแต่ เวลา ๑๔.๐๐ น. หลังจากอภิธรรมการศาสนาของพม่าได้อ่านให้ที่ประชุมทราบถึงสาเหตุของการที่รัฐบาลพม่า ถวายสมณศักดิ์ “อัครมหาบัณฑิต” แต่เจ้าคุณพระพิมพ์ลธรรมเสร็จแล้ว ดร.บาอู ประธานาธิบดีของสหภาพพม่า ประกาศ

สัมโมทนียกถา แล้วถวาย สาส์นแต่งตั้งและตราประจำตำแหน่ง พิธีเสร็จสิ้น เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น.

บรรดาสงฆ์ใหญ่ผู้ได้รับสมณศักดิ์ “อัครมหาบัณฑิต” จากรัฐบาลสหภาพพม่าครั้งนี้ นอกจากพระพิมลธรรม สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง หัวหน้าคณะผู้แทนสงฆ์ไทย ในการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๖ แล้ว มีพระสุเมธาธิบดี สังฆราชสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย แห่งประเทศกัมพูชา ๑ พระมหาเถระศรีลังกา ๑ และพระมหาเถระของพม่าอีก ๖ รูป

ขออำนาจพระรัตนตรัย จงเป็นกำลังคุ้มครองให้ท่านอัครมหาบัณฑิต สมบูรณ์ด้วยอนามัยในทางกายและปัญญา ดำรงอยู่เพื่อความไพบูลย์แห่งพระบวรพุทธศาสนาตลอดกาลนิรันดร.

ไปประเทศพม่า

(รายงานเสนอต่อท่านหัวหน้าคณะ)

ความมุ่งหมาย

การเดินทางไปพม่าครั้งนี้ (มิ.ย. ๒๕๙๕) มีความมุ่งหมาย ๒ ประการ ประการแรก เพื่อดูกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศพม่า ประการที่ ๒ เพื่อนำอาจารย์และนักศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งท่านเจ้าคุณพระพิมพ์ลธรรม(อาสภเถระ) สันนิษฐานว่าการองค์การปกครอง องค์स्थานายกของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ไปศึกษาวิปัสสนาธุระและคันถธุระเพิ่มเติมตามแนวโอวาทเกี่ยวกับธุระ ๒ ประการ ในพระพุทธศาสนา

อาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ท่านเจ้าคุณนำไปฝากศึกษา คราวนี้คือ พระมหาโชดก ญาณสิทธิ เปรียญ ๙ ประโยค (ขณะนี้เป็นพระราชาคณะที่พระเทพสิทธิมนี) ให้ศึกษาทางวิปัสสนาธุระ มีกำหนด ๑ ปี นักศึกษาของมหาวิทยาลัย ๒ รูป คือ พระมหาบำเพ็ญ ญาณโสภโณ เปรียญ ๕ ประโยค และสามเณรไสว เปรียญ ๕ ประโยค ให้ศึกษาทางคันถธุระ ทั้งสองรูปนี้ให้มุ่งศึกษาภาษาบาลี และภาษาพม่าเป็นสำคัญ กำหนดเวลา ๕ ปี ถึง ๑๐ ปี

ก่อนออกเดินทาง

การเดินทางคราวนี้ ฉุกเฉินทุกพอประมาณ เนื่องด้วยกำหนดเวลาไว้อย่างกระชั้นชิด แต่ได้อาศัยความกรุณาของสถานเอกอัครราชทูตพม่า ประจำประเทศไทย และกระทรวงการต่างประเทศของเราถวายความสะดวกการทำหนังสือเดินทาง การตรวจประทับตราและอื่น ๆ ให้เป็นพิเศษ ทันเวลาออกเดินทาง

บ่ายวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๙๕ ก่อนออกเดินทาง ๓ วัน ท่านเจ้าคุณสันนิษฐานเรียกประชุมพระภิกษุสามเณรนักศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นักศึกษาบาลีมัธยม และนักศึกษาบาลีสามัญทั้งหมด ประมาณ ๔๐๐ รูป เข้าอบรม ให้โอวาท และแจ้งความประสงค์ในการเดินทางไปประเทศพม่า ณ พระอุโบสถ วัดมหาธาตุ

การเดินทางคราวนี้ ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีมุ่งหมายเป็นกิจส่วนตัว ไม่ต้องการ ให้เป็นเรื่องทางราชการ เพราะฉะนั้น การเกี่ยวข้องกับทางราชการ เป็นต้น การอุปถัมภ์นำพา จึงไม่มี แต่ท่านผู้มีศรัทธาเป็นอันมาก ถวายจตุปัจจัยสงเคราะห์ การเดินทางทุกอย่าง ที่สุดถึงจัดพาหนะถวายด้วย

การทำรายงานนี้ ใคร่แสดงให้เห็นเหตุการณ์บางอย่าง ก่อนที่ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีออกเดินทาง ขอบันทึกไว้มิให้สูญไปเสีย

ตามปกติ วิธีปฏิบัติการใด ๆ และการเดินทางเกี่ยวข้องกับกิจพระศาสนาของ พระเถระผู้ใหญ่ นั้น มีกำหนดว่า สมควรแจ้งแก่กรมการศาสนา ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ เกี่ยวข้องอยู่กับกิจการของสงฆ์เสียก่อน ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีได้ปฏิบัติตามระเบียบ ที่วางไว้ เมื่อได้แจ้งความประสงค์ไปแล้ว มีปฏิกริยาบางอย่างจากกรมการศาสนา สมควรหมายเหตุไว้ในที่นี้ด้วย

เกิดการต่อรองในการเดินทางกันขึ้น ระหว่างอธิบดีกรมการศาสนา (นายบุญช่วย สมพงศ์ ขณะนี้ออกจากตำแหน่งแล้ว) กับท่านสังฆมนตรี อธิบดี กรมการศาสนา มาเรียนปฏิบัติต่อรองการเดินทางคราวนี้ว่า ขอให้ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีเปลี่ยนความมุ่งหมายการเดินทางเสียใหม่ คือให้มีความมุ่งหมายเพียง เดินทางไปดูกิจการพระศาสนาอย่างเดียว ไม่ควรนำอาจารย์และนักศึกษาของ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปศึกษาในประเทศนั้นด้วย

การต่อรองเช่นนี้ อธิบดีกรมการศาสนา อ้างเหตุผลหลายอย่าง มีอาทิ ประเทศพม่าเป็นบ้านเมืองที่เพิ่งหลุดจากความเป็นทาสของอังกฤษ ได้อิสรภาพ มาเมื่อไม่นานนี้เอง (๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑) ส่วนประเทศไทยมีเอกราชสมบูรณ์ เป็นประเทศอิสระมาเป็นเวลานาน ตามรูปการณ์นี้ แสดงว่าสถาบันของ

ประเทศพม่าย่อมต่ำกว่าของประเทศไทย ไม่ควรไปศึกษาในประเทศที่ต่ำกว่า อีกประการหนึ่ง อธิบัติอ้างว่า พระพุทธศาสนาของประเทศไทย มีค่าสูงกว่า พระพุทธศาสนาของประเทศใดในโลก ไม่มีชาติใดสู้ได้ การน่านักศึกษาของเรา ไปศึกษาพระพุทธศาสนาของเขาจึงไม่เป็นการสมควร แต่ควรจะให้คนอื่น มาศึกษาในประเทศของเราจึงจะถูก ข้อสำคัญยิ่งกว่านั้น คือการที่ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีนำพระภิกษุไปศึกษาในประเทศพม่าคราวนี้ จะเป็นการเสียดำเนินของ ประเทศ เพราะฉะนั้น จึงควรที่ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีจะลบล้างความมุ่งหมาย เดิม ๒ อย่าง เหลือไว้แต่อย่างเดียว หรือลบล้างทั้งหมด คือ ระงับการเดินทาง

ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรี มิได้ต้อรองเป็นทำนองหักล้างข้ออ้างของอธิบดี กรมการศาสนามากนัก ท่านปรารถนาแต่เพียงว่า การเดินทางตามความมุ่งหมาย ๒ ประการนี้ ได้รับความเห็นชอบจากกรรมสัมพันธ์ ของสภามหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัยพร้อมกันแล้ว ได้เตรียมการทุกอย่างติดต่อทางส่วนตัวกับผู้รู้จัก ในประเทศพม่า โดยความช่วยเหลือของอุปทูตพม่าไว้พร้อมแล้ว จึงยากที่จะระงับ การเดินทางได้

อีกประการหนึ่ง ในความมุ่งหมาย ๒ ประการ ที่จะให้ลบล้างเสียประการหนึ่ง คงไว้แต่เพียงประการหนึ่งนั้น ท่านไม่สามารถทำได้เพราะ เมื่อได้พูดอะไรไปแล้ว ก็เป็นอันพูดแล้ว ถ้าถอนออกมาเสีย นับเป็นการไม่พูดนั้นไม่ได้ อีกประการหนึ่ง ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีแจ้งให้อธิบดีกรมการศาสนาทราบถึงฐานะในพระศาสนา ๒ ประการ คือ วิปัสสนาธุระ และคันถธุระ ที่พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าจะพึง ปฏิบัติ การนำพระภิกษุสามเณรไปคราวนี้ มุ่งให้ศึกษาธุระทั้งสองตามพุทธโอวาท โดยเฉพาะการให้ศึกษาภาษาบาลีและภาษาพม่า ก็ใครจะได้นำมาเป็นประโยชน์แก่ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และบ้านเมืองบ้างตามสมควร

การเป็นฉะนี้ ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีจึงยืนยันการเดินทางของท่านต่ออธิบดี กรมการศาสนาเป็นครั้งสุดท้ายว่า การเดินทางครั้งนี้เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ใช่เรื่องของ ตำแหน่งและทางราชการแต่อย่างใด

ครั้นจนด้วยคำปรารภของท่านเจ้าคุณ อธิปัตติกรมการศาสนาจึงถวายเป็นความเห็น ว่า พุธนี้ (วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๔๕) นายกรัฐมนตรี (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) จะมาบำเพ็ญกุศลที่วัดสามพระยา ถ้าท่านเจ้าคุณจะไปพบทำความเข้าใจกับนายกรัฐมนตรีก็จะดีที่สุดในข้อนี้ ท่านเจ้าคุณไม่ได้ต่อรองประการใด และไม่ปรากฏว่า ท่านไปวัดสามพระยาในวันรุ่งขึ้น

ที่ต้องทำหมายเหตุก่อนเดินทางไว้ดังนี้ ใครจะให้เป็นเครื่องสำเนียงว่า ผู้บริหารบ้านเมืองของเรา มีความคิดเห็นต่อบ้านเมืองเพื่อนบ้านเกี่ยวกับฐานะ ระหว่างประเทศและการศึกษาของประเทศนั้น ๆ ที่เรามีความรู้สึกดูหมิ่นและเฉยเมย ไม่นำพา จนเป็นที่น่าเสียดายอย่างไรบ้าง

อนึ่ง ระหว่างผู้ใหญ่ในบ้านเมือง กับพุทธศาสนิกชนภายนอก ที่ทราบ ว่า ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีจะออกเดินทางพำนักศึกษาไปประเทศพม่าครั้งนี้ ควรจดจำไว้ด้วยว่า ต่างมีความเห็นตรงกันข้ามไปเสียหมด บรรดาอุบาสก อุบาสิกา และคฤหบดี เป็นอันมากที่ได้ทราบ ต่างพากันมาอนุโมทนาถวายปัจจัยอันควรสมณบริโศค แต่ท่านสังฆมนตรีและแก่ภิกษุสามเณร ผู้จะเดินทางไปศึกษาอย่างน่าปลื้มใจทุกคน เป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นของกลางและของบริสุทธิ์ ไม่ว่าจะมียู่ในประเทศบ้านเมืองใด และอยู่ในป่าดงพงพีแห่งไหน ส่วนผู้ใหญ่ทางบ้านเมืองนั้น มิได้มีส่งเสริมเลย

วันจันทร์ที่ ๑๖ มิถุนายน

อากาศมัว ท้องฟ้าอำตั้งแต่เช้า ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรี กราบลาอาจารย์ นมัสการพระพุทธปฏิมาในพระอุโบสถ และนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ เวลา ๘.๐๐ น. ออกจากวัดมหาธาตุ พระภิกษุสามเณรและนักศึกษา ทุกประเภท พระราชาคณะมากรูป อุบาสกอุบาสิกา นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย และท่านอุปทูตพม่าประจำประเทศไทย ติดตามส่งท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีและคณะ จนถึงสถานีดอนเมือง ซึ่งต้องฝ่าฝนไปเป็นระยะ

คณะที่เดินทางไปประเทศพม่าครั้งนี้ มีท่านสังฆมนตรี, พระมหาโชดก ญาณสิทธิ ป. ๙, พระมหาบำเพ็ญ ญาณโสภโณ ป.๕, สามเณรไสว ป.๕, นักศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,, พระอุ. โชติกธรรมาจารย์ อาจารย์พระอภิธรรมประจำสำนักวัดระฆังและวัดมหาธาตุ และศิษย์ นายเสฐียร พันธรังษี อาจารย์ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำหน้าที่ศิษย์ และล่าม

ที่สถานีดอนเมือง ๙.๐๐ น.. เวลากำหนดเครื่องบินออก แต่เครื่องยนต์ติดขัด ต้องเสียเวลา รอกการปรับเครื่องกระทั่ง ๑๑.๔๕ น. เครื่องบินจึงออก จากสถานีดอนเมือง ท้องฟ้ายังมีมืด เช่นตอนเช้า เราอยู่บนฟ้าราว ๑ ชั่วโมง เครื่องบินก็ต้องผจญฝนอย่างหนัก บางขณะท้องฟ้าสว่าง จนกระทั่งเครื่องบินเข้าเขตอ่าวมะตะบัน ฤกมรสุมอากาศ (monsoon) อย่างหนักที่สุดเท่าที่เคยพบ เครื่องบินสั่นและเหวี่ยงไปทั้งลำ ใจไม่ดี สังเกตดูใบหน้าที่ท่านสังฆมนตรี มีสภาพใจเป็นปกติ เครื่องบินต้องผจญมรสุมอากาศอยู่สองพัก พักละประมาณ ๑๐ นาที ก็พ้นเขตอ่าว บินอยู่เหนือพื้นดินประเทศพม่า เวลา ๑๔.๑๐ น. เครื่องบินถึงสนามบินมิงคลาตอน มีเจ้าหน้าที่สถานทูตไทย อาทิ คุณปึกทิพย์ มาลากุล อุพูต นายสุบรรณ เสวตมาลย์ และนายณรงค์ ทิพยจันทร์ มาต้อนรับ ฝ่ายเจ้าหน้าที่พม่ามี เซอร์อุตวัน, อุ. จันทุน อธิบดี กรมอัยการ (ขณะนั้น) และหัวหน้าสภาพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งพม่า อุ. บาส่วย ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายติดต่อของกระทรวงการศาสนา เจ้าหน้าที่กระทรวงการศาสนา แผนกต่างประเทศ มาคอยต้อนรับ

ถึงสนามบิน ทราบว่าพวกพม่าและคนไทยที่มาคอยต้อนรับ ต้องกลับไปเสียโดยมาก เพราะเครื่องบินเข้าสถานีผิดเวลา ๒ ชั่วโมง ม.ล.ปึกทิพย์ มาลากุล อุพูตไทยประจำประเทศพม่า มาคอยต้อนรับท่านสังฆมนตรีอยู่ถึง ๒ ครั้ง

อนึ่ง ในการโดยสารเครื่องบินเที่ยวนี้ ได้พบพระภิกษุชาวเขมร ชื่อ นาคเถระ จะเดินทางไปศึกษาที่เกาะศรีลังกา พระภิกษุรูปนั้นถวายคารวะ ทำนองฝากตัวต่อท่านสังฆมนตรี แจ้งความประสงค์ของการเดินทาง และตั้งใจแหวะที่ประเทศพม่าก่อน

แต่ไม่รู้จักกับใคร ท่านสังฆมนตรีจึงกรุณาให้ติดตามร่วมคณะไปตลอดเวลาที่พักอยู่ในประเทศพม่า

จากสนามบินมิงคลาดอน ซึ่งอยู่นอกเมืองย่างกุ้งไปทางตะวันออก ประมาณ ๓๙ ไมล์ ผู้ต้อนรับพาตรงไปวัดสาสนานาคหะ อันเป็นแหล่งศึกษาวิปัสสนากรรมฐาน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมือง เขาจัดที่ถวายเป็นที่พักที่วัดนี้ สถานที่พักเป็นเรือนไม้ เป็นสมบัติที่ท่านเซอร์ อู. ตวน อุทิศเงินส่วนตัวสร้างให้เป็นที่บำเพ็ญสมณธรรม และเป็นที่พักของพระเถระผู้ใหญ่ ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรี เป็นมหาเถระรูปแรกที่เข้าพัก ณ เรือนรับรองแห่งนี้ ภายในวัดนี้เป็นที่ตั้งของสภาพุทธศาสนสัมพันธ์ (Union of Buddhasasana Council) ซึ่งเป็นที่ประชุมวางโครงการจัดงานสังคายนา ครั้งที่ ๖ ของพม่า กำหนดจะให้เสร็จสิ้นเมื่อพระพุทธศักราชเวียนมาครบ ๒๕๐๐ ปี เป็นสำนักตรวจงานเกี่ยวกับกองจัดแปลและชำระพระไตรปิฎก ซึ่งรัฐบาลตั้งขึ้นเพื่อการสังคายนาคราวนี้

เมื่อถึงที่พัก เจ้าหน้าที่ทางกระทรวงการศาสนา และอุบาสกคนสำคัญของพม่าพากันมานมัสการท่านสังฆมนตรีและคณะ ท่านเซอร์อูตวน ผู้เป็นเจ้าของสถานที่และเป็นมหาอุปัฏฐากแห่งอาวาส ได้ปวารณาการรับใช้ สั่งให้เจ้าหน้าที่ออกไปซื้อรองเท้าและรองเท้ามาถวายพระภิกษุสามเณรในคณะของท่านสังฆมนตรี เพื่อใช้ในระหว่างพักอยู่ในประเทศพม่าทุกรูป นอกจากการปวารณาอื่น ๆ แล้ว เขาได้จัดศิษย์ชาวพม่าคนหนึ่งชื่อ อู. จันเหเรียน พุทธภาษาบาลีได้ มารับใช้ประจำคณะของท่านสังฆมนตรีอยู่ ๑ คน

ตั้งแต่ออกจากสนามบินมาจนถึงที่พัก ม.ล.ปึกทิพย์ มาลากุล อุปทูตไทย มาคอยถวายความสะดวก และปวารณาเป็นอุปัฏฐากอยู่ด้วย และกรุณาเป็นอุปัฏฐากอยู่ตลอดเวลาที่ท่านสังฆมนตรีพักในประเทศพม่า

ก่อนอุบาสกอุบาสิกาจะลากลับ เวลา ๑๖.๐๐ น. เศษ ท่านสังฆมนตรีได้กล่าวอนุโมทนาต่อความเอื้ออารีของชาวพม่า และแจ้งให้ทุกคนทราบว่าคุณเดินทางมา

พม่าคราวนี้ เป็นความตั้งใจส่วนตัว มิได้เกี่ยวกับตำแหน่ง หน้าที่ หากมุ่งมาเพื่อทำธุระเกี่ยวแก่พระศาสนา อย่าได้ลำบากเรื่องต้อนรับ ขอบปล่อยให้ท่านพักอยู่อย่างพระสามัญรูปหนึ่ง อีกประการหนึ่งท่านรู้สึกว่าการมาคราวนี้ ได้รับความสะดวกใจเป็นกันเองอย่างน่าชื่นใจอย่างยิ่งกว่าการมาคราวก่อน ท่านอุปทูตไทยได้กรุณาแปลคำพูดของท่านสังฆมนตรีให้ที่ประชุมฟังพร้อมกัน เสร็จแล้วท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีได้แจ้งเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดทางเมืองไทยเกี่ยวกับความขลุกขลักในการเดินทางของท่านให้ท่านอุปทูตฟังเป็นส่วนตัว

วันอังคารที่ ๑๗ มิถุนายน

อากาศมืดตั้งแต่เช้า เหมือนจะมีฝน ซึ่งปรากฏว่าตกหนักมาหลายวันแล้ว ก่อนคณะของเราเดินทางมาถึง ท่านสังฆมนตรีกับคณะฉันอาหารแบบพม่า ออกจากที่พักราว ๑๐.๐๐ น. โดยรถยนต์ที่กระทรวงการศาสนาจัดมาไว้ให้ใช้ ๑ คัน ตรงไปยังสถานเอกอัครราชทูตไทย เพื่อแจ้งขอต้อนรับท่านอุปทูตที่จะมาฉันเพลตามคำนิมนต์ที่รับอาราธนาไว้แต่วันวานไม่ได้ เพราะไม่ทันทราบว่ามี นาย อู. จันทุน และประธานสมาคมพุทธศาสนิกสัมพันธ์ นิมนต์ซ้อนไว้แต่วันวานเหมือนกัน ท่านอุปทูตมิได้แสดงความเสียใจที่ควรจะเป็นให้ปรากฏ กลับเห็นด้วยกับท่านสังฆมนตรีในข้อที่ว่า ท่านสังฆมนตรีสมควรรับนิมนต์จากชาวพม่าก่อนเพราะเขาเป็นเจ้าของบ้าน อนึ่ง การเดินทางมาของท่านสังฆมนตรีคราวนี้ ก็มีใช่เป็นทางราชการ หากสถานเอกอัครราชทูตไทยจะเข้าไปเกี่ยวข้อง ถึงกับแย่งตัวท่านสังฆมนตรีมาเสีย จะเป็นการเสียหายด้วยกันทั้งสองฝ่าย จึงขอให้ท่านสังฆมนตรีมีความสะดวกใจ เมื่อว่างจากการนิมนต์ของชาวพม่า ก็จะขอนิมนต์มารับภัตตาหารที่สถานเอกอัครราชทูตทุกเวลา พร้อมกันนี้ ท่านอุปทูตได้สั่งให้บรรดาข้าราชการไทยที่เตรียมอาหารไว้ถวายเพล นำอาหารนั้น ๆ ไปร่วมทำบุญที่บ้านนายอู. จันทุน

ออกจากสถานเอกอัครราชทูต ท่านสังฆมนตรีไปวัดอัมพวนาราม ตั้งอยู่ไม่ไกลจากสถานเอกอัครราชทูตเท่าไรนัก เพื่อพบมหาเถระ อูยานิกะ ขอฟากฝั่งนักศึกษาที่พามาให้พักอยู่กับมหาเถระรูปนี้ ๑ รูป คือ สามเณรไสว

เมื่อเข้ามัสการมหาเถระ ท่านสังฆมนตรีนำชุนน้ำชาที่ไปจากเมืองไทย ถวาย ๑ ชุด สนทนากันอยู่ครู่หนึ่ง ท่านมหาเถระพาไปมัสการในพระอุโบสถ ท่านสังฆมนตรีได้นำเครื่องบูชาที่ติดไปจากเมืองไทยส่วนหนึ่ง ถวายเป็นพุทธบูชาที่นี้ พระเถระของพม่า และพระเถระจากอโยธยาร่วมสวดมนต์ ทำวัตรด้วยกัน เป็นครั้งแรกที่พระอุโบสถแห่งนี้ เสร็จแล้วท่านสังฆมนตรีออกปากฝาก สามเณรไสว มีความสำคัญว่า

การเดินทางมาครั้งนี้ มุ่งหมายเพื่ออนุเคราะห์พระศาสนา ได้นำนักศึกษาที่อบรมมาดีแล้ว ฝากไว้ให้ศึกษาด้วย ทั้งนี้ เพราะหมายใจว่า พม่ามีพุทธศาสนาเป็นหลักมั่นคงและเชื่อมั่นอยู่ แม้ใครจะไม่เห็นก็ตาม พม่ากับไทยมีพ้องคนเดียวกันคือพระพุทเจ้า จึงใคร่ขอแบ่งผลแห่งการศึกษาและศาสนา อันเป็นคำสอนของพระพุทเจ้านั้นไปสู่ประเทศไทยบ้าง เท่าที่ท่านอาจารย์จะแบ่งปันให้ ขอให้ช่วยอบรมให้ด้วย อีกประการหนึ่งได้รับคำปวารณา จาก เซอร์อุตวน และ อู. จันทุน ไว้ว่า แม้ทางรัฐบาลก็จะจัดแจงให้ความอุปถัมภ์อย่างดี ข้อนี้ เป็นสิ่งน่าอนุโมทนานัก แต่ความจริง ขอถือเป็นความยินดีในขั้นต้น ด้วยว่าการปวารณาด้วยปัจจัย ๔ นั้น เป็นวัตถุอันพึงเห็นเป็นธรรมดา ภิกษุ สามเณรไปอยู่ในที่ใด ย่อมได้รับเครื่องยังชีพในที่นั้น แต่คงจะยินดีมากเป็นชั้นยอด ก็เมื่อความประสงค์ในเรื่องศาสนมรดก เพื่อให้แก่ศิษย์ที่พาเดินทางมา และการที่ต้องอุทิศส่ำมาด้วยตนเองครั้งนี้ ก็เพื่อต้องการสิ่งนี้เป็นสำคัญ

สุดท้ายท่านสังฆมนตรีแจ้งว่า พระภิกษุสามเณรที่นำมาฝากฝั่งครั้งนี้ ต้องการให้ศึกษาภาษาบาลีแบบพม่า ปรรณนาให้เรียนภาษาบาลีและภาษาพม่าให้แคล่วคล่อง เพื่อกลับไปทำประโยชน์แก่การศึกษาในเมืองไทย แต่จะสำเร็จได้เพียงใดนั้น ย่อมเป็นไปตามทางแห่งกรรม

ท่านมหาเถระอุยยานิก ตอบรับรองด้วยความเต็มใจ และกล่าวซ้ำซากเป็นคำคำเดียวว่า “ไม่ต้องวิตก ไม่ต้องวิตก”

สนทนาอยู่พักหนึ่ง มีมหาเถระรูปหนึ่งชื่อ อุ. วิมลละ พุทธภาษายังกฤษคลองแคล้ว เข้ามาหาท่านสังฆมนตรีแจ้งว่า ใครจะนิมนต์ไปชมกิจการ และเยี่ยมเป็นเกียรติยศ แก่สมาคมพระพุทธรักษาอาระหว่างชาติ (International Buddhist Association) ซึ่งตั้งอยู่ข้างหน้าวัดอัมพวันารามนั่นเอง ท่านสังฆมนตรีแสดงความขอบคุณ และขอตัวจะมาในวันต่อไป เพราะวันนี้ ถึงเวลาจะต้องไปปรับอาหารบิณฑบาตที่บ้าน นาย อุ. จันทุน

อาหารเพลที่บ้าน อุ. จันทุน เป็นการอังกาสขนาดใหญ่กว่าครั้งใดที่เจ้าภาพได้กระทำถวายท่านสังฆมนตรีระหว่างอยู่ในพม่า เจ้าภาพได้นิมนต์พระมหาเถระผู้ใหญ่ของพม่ารวม ๑๑ รูป มาร่วมกับคณะของท่านสังฆมนตรี ด้วย พระมหาเถระ ๑๑ รูปนั้น เป็นที่นับถือบูชาของชาวพม่าทุกองค์ รวมทั้งมหาเถระ เจ้าอาวาสทุกแห่งที่พระภิกษุสามเณรไทย จะเข้าไปศึกษาอาศัยอยู่ด้วย

- ก่อนถึงเวลาอังกาส ท่ามกลางอุบาสิกอุบาสิกา และพ่อค้าข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เจ้าภาพเชิญมาร่วมบุญ ท่านสังฆมนตรีได้แจ้งความประสงค์ที่เดินทางมาเพื่อการศึกษา และเพื่อพุทธสัมพันธ์ อันสาวกของพระพุทธเจ้าจะพึงแสวงหาสังฆธรรม และความเป็นมิตรร่วมกัน ต่อจากนั้น มีการสนทนาแลกเปลี่ยนเรื่องความสัมพันธ์ทางศาสนากันในระหว่างมหาเถระกับท่านสังฆมนตรี

มีคำพูดของมหาเถระพม่าบางรูป ที่ควรบันทึกไว้ในที่นี้ คือ

มหาเถระเจ้าอาวาสวัดเวสุวันารามพูดว่า ความสัมพันธ์ในทางพุทธศาสนา นี้ ประเทศพม่ากับลังกามีระยะไปมาหาสู่ต้องลงเรือข้ามทะเลไปไกลมาก ประเทศทั้งสองยังอุตสาหสำหรับสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาต่อกันอย่างใกล้ชิดมาตลอดประวัติศาสตร์ ส่วนพม่ากับไทยมีแผ่นดินใกล้ชิดติดกัน ไปมาหาสู่กันได้โดยง่าย แต่หาความสัมพันธ์ทางศาสนาต่อกันไม่ เพราะฉะนั้น การเดินทางมาของท่าน

สังฆมนตรีคราวนี้ จึงนับเป็นบุพพภาคที่ความสัมพันธ์ในทางศาสนาระหว่างประเทศ ได้เริ่มต้น และจะเป็นทางช่วยให้ความเริ่มต้นของสัมพันธ์ในทาง การเมืองเรียบร้อยต่อไปได้ด้วย จึงเป็นที่น่าพอใจ และควรที่เราทั้งหลายจะช่วย กันส่งเสริมให้แน่นแฟ้นต่อไป

ท่านสังฆมนตรีตอบรับความจริงนี้ และพูดว่า พิจารณาตามทางธรรม คนเราย่อมติดอดีต ติดอนาคตกันอยู่เสมอไป การติดเช่นนั้น จะทำให้ความรู้สึก เสียหาย เราทั้งหลายหาควร ติดอดีต อนาคตอย่างใดไม่ ควรมุ่งอยู่แต่ปัจจุบัน หากขึ้นติดอนาคตเช่นนั้น เราทั้งหลายจะพากันจมอยู่ และพระสงฆ์ของเราเท่านั้น ที่จะคอยสอนคนทั้งหลายมิให้ติดอดีต อนาคต และพันธะต่าง ๆ ที่กล่าวนั้นได้

ต่อจากนี้ อ. จันทุน เจ้าภาพประกาศท่ามกลางสงฆ์ถึงความยินดีต่อการเจริญ สัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาของท่านสังฆมนตรี ที่จะเป็นประโยชน์ใหญ่ต่อกิจการ บ้านเมืองในภายภาคหน้า แสดงคำปวารณาในปัจจัย ๔ ระหว่างท่านสังฆมนตรี พักอยู่ และระหว่างการศึกษาของพระภิกษุสามเณรไทยทั้งหมด นอกจากนี้ แสดงความมุ่งหมายแห่งองค์การฟื้นฟูการศึกษาในประเทศไทยพม่า ที่กำลังจัดการ ชำระพระไตรปิฎกอยู่ เพื่อให้ทันสังคายนาครั้งที่ ๖ แล้วกล่าวว่า การเดินทางมา ของท่านสังฆมนตรีคราวนี้ก็ดี การที่ท่านสังฆมนตรีนำนักศึกษามาสู่พม่าคราวนี้ก็ดี ทางคณะสงฆ์ และองค์การศาสนาของประเทศนี้ ถือเสมือนหนึ่งว่า ท่านสังฆมนตรี ได้ให้ความร่วมมือ ร่วมใจ เป็นกำลังใจก่อให้เกิดสัมพันธ์ ควรแก่งานศาสนา และ บ้านเมืองต่อไปในอนาคต

การอังกาสพระสงฆ์ที่บ้านนี้ มีพระภิกษุไทย ๓ สามเณรไทย ๑ ภิกษุเขมร ๑ และพระมหาเถระพม่าจากอารามต่าง ๆ อีก ๑๑ ผู้ถวายอาหารนอกจากเจ้าภาพ และพรรคพวก ท่านอุปทูตไทยได้ให้ข้าราชการสถานทูต มีสุบรรณ เสวตมาลย์, สนั่น นาดบัญชา กับภรรยา และคุณนวลศรี นำอาหารไทย ไปร่วมอังกาสด้วย เสร็จจากภัตกิจ ท่านสังฆมนตรีได้ให้เบญจศีล พระสงฆ์ไทยเจริญพระพุทธมนต์ อนุโมทนา

กลับจากบ้าน อุ. จันทุน ๑๓.๐๐ น. ถึงที่พัก ๑๔.๓๐ น. เจ้าหน้าที่กระทรวงการศาสนา นิมนต์ท่านสังฆมนตรีกับคณะไปนมัสการเจดีย์สันติภาพแห่งโลก (World Peace Pagoda) ซึ่งตั้งอยู่ตำบลกาบาเอ้ กำหนดเป็นบริเวณทำสังคายนา พระธรรมวินัยครั้งที่ ๖ (ใน พ.ศ. ๒๕๙๖ นับเป็นครั้งที่ ๑๕ ในประวัติศาสตร์พุทธศาสนา แต่เป็นครั้งที่ ๖ ในประวัติศาสตร์พม่า) ทางทิศเหนือเมืองย่างกุ้ง ห่างจากที่พักไปราว ๙ ไมล์ ถนนที่ผ่านด้านหนึ่งเป็นเนินดิน ด้านหนึ่งเป็นสวนยาง ตัวเจดีย์ตั้งอยู่ในเนื้อที่ประมาณ ๑๓๐ เอเคอร์ (๒ ไร่ครึ่งเป็น ๑ เอเคอร์) เป็นที่สงวนที่รัฐบาลยอมยกให้เป็นที่ประดิษฐานพระเจดีย์ และมีโครงการจัดสร้างสังฆสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่ประชุมมหาบัณฑิตฝ่ายพระพุทธศาสนา จัดเป็นศูนย์กลางพุทธธรรมของประเทศ

ที่ตั้งของเจดีย์สันติภาพ แต่ก่อนเป็นที่ตั้งเจดีย์สำคัญองค์หนึ่งของพม่า ถูกสัมพันธมิตรระเบิดพังทลายเสียหายเมื่อคราวสงคราม เพราะทหารญี่ปุ่นได้มายึดเอาที่โดยรอบเป็นที่ตั้งค่าย เมื่อเสร็จสงคราม รัฐบาลสหภาพพม่า (Union of Burma) ได้ปรารถนาฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และการจัดทำสังคายนาเป็นเบื้องต้น จึงอุทิศเงินจำนวนหนึ่งบูรณะพระเจดีย์องค์นี้ขึ้นใหม่ แล้วยกสถานที่ใหม่ทั้งหมด พูนดินให้สูงขึ้น เพื่อให้มองเห็นได้แต่ทางไกล ลงมือก่อสร้างแล้วเสร็จ เปิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๗ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๙๕ สังเกตดูที่ตั้งอยู่บนเส้นทางสายเดียวกันระหว่างทิศเหนือกับทิศใต้ อันเป็นที่ตั้งมหาเจดีย์เกสธาตฺขเวตาคอง ตรงกันพอดี เมื่อยืนอยู่บนฐานของเจดีย์องค์หนึ่ง จะมองเห็นมหาเจดีย์อีกองค์หนึ่ง ระยะทางระหว่างจากเหนือไปใต้ ระหว่างที่ตั้งของมหาเจดีย์ทั้งสองประมาณ ๒๐ ไมล์

มหาเจดีย์สันติภาพ กล่าวกันว่าเป็นที่บรรจุอัฐิธาตุของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลาน์ ได้รับมาจากประเทศอินเดีย ภายใต้ศอกเจดีย์ ทำเป็นโพรง ๔ ภายในโพรงเป็นรูปเจดีย์อีกองค์หนึ่งรอบคอเจดีย์ สร้างพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์และพระอรหันต์ ๒๘ องค์ ข้างในองค์เจดีย์ เป็นห้องเก็บวัตถุมงคลค่า

เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น พระบรมสารีริกธาตุ พระทันตธาตุจำลอง พระพุทธรูป หินหยก เงิน ทองคำ พระคัมภีร์ และอื่น ๆ จำลองเป็นพิพิธภัณฑสถาน พระพุทธศาสนา ผู้รักษาแจ้งว่าห้องนี้เป็นที่เก็บของมีค่า ตามปกติไม่ยอมเปิดง่าย ๆ ถ้าไม่ใช่ราชการ พิเศษ แต่ได้เปิดให้ท่านสังฆมนตรีและคณะเข้าบูชา เขาห้ามจุดธูปเทียนข้างใน องค์เจดีย์ เกรงจะเป็นเขม่าจับให้หมอง และบางที่เกรงจะเกิดอัคคีภัยด้วย

ในบริเวณมหาเจดีย์สันติภาพ รัฐบาลตั้งกองชำระพระไตรปิฎกฝ่ายฆราวาส เพื่องานสังคายนาครั้งที่ ๖ ตามที่บันทึกมาแต่ต้น ท่านสังฆมนตรีได้เข้าไปชมกิจการ ชำระพระไตรปิฎกนี้ จึงขอบันทึกไว้ด้วย

กองชำระพระไตรปิฎก เป็นผู้ครองเรือนทั้งหมด อยู่ในโรงเรือนชั้นเดียว ปั้นเป็นห้อง รว ๓๐ ห้อง มีผู้ทำงานราว ๑๐๐ คน หัวหน้ากองชำระอายุ ๗๙ ปี รูปร่างอ้วน แข็งแรง มีตำแหน่งเป็นมหาบัณฑิต เป็นชาวพม่าแท้ เคยบวชมาแล้ว ๒๕ พรรษา เป็นชาวเมืองมณฑล รองหัวหน้าเป็นชาวสิงหล เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎก สิงหลเป็นพิเศษ รูปร่างเล็ก ๆ แต่ประเปรียว เล่าว่าอาศัยอยู่ในประเทศพม่ามา ตั้งแต่เยาว์ เดียวนี้เป็นชาวพม่าไปแล้ว นอกนั้นยังมีผู้ช่วยรอง ๆ ลงมา เลขานุการ กองชำระ เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ ที่เข้ามาแนะนำตัวต่อท่านสังฆมนตรีอีกราว ๑๐ คน เมื่อท่านสังฆมนตรี ถ้ามถึงอดีตแห่งชีวิต แต่ละคนแจ้งว่าเคยบวชเป็นพระกันมา คนละ ๑๐-๑๕-๒๐ ปีขึ้นไปทั้งนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ส่วนมากเป็นคนเมืองพุกาม และ มณฑล ซึ่งอยู่ทางเหนือ คือเมืองหลวงเก่า สมัยที่พม่ายังไม่ได้เสียแก่อังกฤษ ทั้งนั้น และส่วนมากมีความสามารถพูดภาษาบาลีคล่องด้วยกันทุกคน

สังเกตและไต่ถามได้ความว่า กองชำระพระไตรปิฎกเป็นกองพิเศษ แยกจาก กองตรวจซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุเป็นเอกเทศ ได้รับมอบงานจากรัฐบาลให้ ลงมือชำระเป็นเบื้องต้น เมื่อชำระเสร็จสิ้นแล้ว ส่งส่วนชำระทั้งหมดให้แก่ กองตรวจซึ่งเป็นพระภิกษุอีกต่อหนึ่ง คัมภีร์ที่ชำระถือเอาฉบับของสิงหล ฉบับของสยาม ฉบับของสมาคมบาลีปกรณ์ (Pali Text Society) และฉบับของ พม่าเอง ที่จารึกไว้ในหินอ่อน ๗๒๙ แผ่น ที่กรุงมณฑล เมื่อคราวสังคายนา

ครั้งที่ ๕ (ในประวัติศาสตร์พม่า) เป็นหลัก ส่วนพระไตรปิฎกของประเทศนอกนั้น เพียงถือเป็นเครื่องประกอบส่วนน้อย เมื่อชำระลงแบบแน่นอนแล้ว จัดพิมพ์เป็นอักษรพม่า (ภาษาบาลี) ฉบับหนึ่ง ทำเป็นอักษรโรมัน (ภาษาบาลี) อีกฉบับหนึ่ง แล้วแปลข้อความเป็นภาษาพม่าอีกหนึ่งฉบับ เสร็จแล้วแจกจ่ายไปทั่วโลก

ผู้ทำงานในกองชำระพระไตรปิฎก ได้รับเงินค่าปัญญาจากรัฐบาลเพียงพอ แก่การครองชีพ เช่น ตำแหน่งอัครมหาบัณฑิต ได้เงินเดือน ๆ ละ ๑,๐๐๐ รูปี (ราว ๓,๐๐๐ บาท) คนอื่น ๆ ที่รองลงมา ก็ได้รับเพียงพอทุกคน ไม่ต้องเดือดร้อน กระทบกระสวยหาอาชีพอื่นทำต่อไปอีก นอกนั้นรัฐบาลยังคอยสอดส่องความทุกข์ สุขทางครอบครัว การเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ยอมให้เดือดร้อน ตลอดจนการเดินทางมายัง สถานที่ชำระ ถ้าผู้ใดอยู่ไกลออกไป ก็จัดหาพาหนะ รับส่งให้หมดสิ้น เจ้าหน้าที่ กองเลขานุการแจ้งว่า รัฐบาลต้องจ่ายเงินให้แก่กองชำระพระไตรปิฎก ๕๔,๐๐๐ รูปี (ราว ๑๔๒,๐๐๐ บาท) จำนวนเงินนี้คาดว่าคงอยู่ในงบประมาณการสังคายนา ที่รัฐบาลอนุมัติให้มาแล้ว ๔๐ ล้านบาท (ราว ๑๒๐ ล้านบาท) กองชำระฝ่ายฆราวาสนี้ กะว่าจะให้เสร็จทันออกพรรษา และกะว่าการชำระครั้งสองของพระภิกษุจะสำเร็จ พอดีทันงานเริ่มสังคายนา ในวันวิสาขะ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ (ปีที่พิมพ์ หนังสือคราวแรก)

ท่านสังฆมนตรีกับคณะออกจากเจดีย์สันติภาพราว ๑๖.๓๐ น. ตรงไป นมัสการมหาเจดีย์ชเวดากอง ซึ่งตั้งอยู่บนเนินเขาสิงคุตร บริเวณกลางใจเมืองอย่างกึ่ง ฆนระถวิงมองไปทางเหนือครั้งหนึ่ง ทางใต้ครั้งหนึ่ง ทำให้รู้สึกว้า มหาเจดีย์ทั้งสอง เป็นเจดีย์ทอง คือมหาเจดีย์ชเวดากององค์หนึ่ง และเป็นเจดีย์เงิน คือมหาเจดีย์ สันติภาพ (ซึ่งโบกปูนขาวทั้งองค์) องค์หนึ่งเหมือนหนึ่งเป็นมหาเจดีย์ฝาแฝด คู่บ้าน คู่เมืองด้วยกันทั้งคู่

ผู้นำ พาท่านสังฆมนตรีกับคณะขึ้นนมัสการพระมหาเจดีย์ทางด้านใต้ คือ ด้านถนนปโกต้าอันเป็นทางกว้างเป็นทางขึ้นของประชาชนทั่วไป ก่อนจะขึ้นสู่อุปจาร

ของมหาเจดีย์ต้องถอดรองเท้าและถุงเท้าทั้งหมด พึงระลึกไว้ด้วยว่า ในประเทศพม่านั้น ก่อนจะเข้าสู่อุปัชฌาย์ของปูชนียสถาน เช่น อุปัชฌาย์วัด ทุกคนต้องถอดรองเท้าและถุงเท้าออกสิ้นเชิง ถ้าหาไม่ พม่าถือเป็นการไม่แสดงความเคารพ ผิดธรรมเนียมของชาติ ควรแก่การติเตียน

ขณะที่ท่านสังฆมนตรีไปถึง คงจะมีคนรู้จักกันโดยมาก จึงเห็นอุบาสกอุบาสิกา มายืนเรียงรายคอยกราบไหว้บูชาพระภิกษุ คณะของท่านสังฆมนตรีซึ่งไปจากเมืองไทย ท่านเซอร์ อู.เต็งหม่อง ประธานศาลฎีกา เป็นหัวหน้าใหญ่ดูแลรักษาพระมหาเจดีย์อยู่ในขณะนั้น ได้จัดขบวนแข่งและขบวนนำ มารับท่านสังฆมนตรี ตั้งแต่เชิงบันไดทางเข้าไปจนถึงลานพระเจดีย์ กะว่าต้องเดินไปตามชั้นบันไดประมาณ ๕๐๐ ชั้น ทั้งสองข้างทาง นอกจากมีคนคอยมาไหว้พระไทย ยังมีร้านขายของเครื่องบูชา ดอกไม้ ธูปเทียน หนังสือ และของที่ระลึกต่าง ๆ ตลอดทาง มองดูคนขอทาน และคนเป็นโรคติดต่อซึ่งเข้าใจว่าจะมีเช่นที่เชิงบันไดพระพุทธรูปบาท จังหวัดสระบุรี และที่มหาเจดีย์ภูเขาทองของเรา ก็ไม่ได้เห็น และตลอดเวลาที่อยู่ในประเทศพม่า ไม่เคยพบคนขอทาน

ท่านสังฆมนตรี พาคณะพระภิกษุสามเณรที่ติดตามเดินทักษิณาวรรตมหาเจดีย์ ๑ รอบ แล้วสวดอภิวาจนาถา นมัสการพระมหาเจดีย์ ดอกไม้สดหลายชนิด และเครื่องบูชาต่าง ๆ ที่อุบาสกอุบาสิกา และท่านอุปัชฌาย์พม่าประจำประเทศไทยจัดถวาย ไปจากเมืองไทย ท่านสังฆมนตรีถวายเป็นพุทธรูปบูชาที่มหาเจดีย์สันติภาพ และที่มหาเจดีย์เกษราตุชเวดากองนี้ทั้งหมด

เสรีจันมัสการ ท่านสังฆมนตรีปราศรัยกับท่านเซอร์ อู.เต็งหม่อง หัวหน้าผู้รักษามลประโยชน์ของมหาเจดีย์ ถึงเรื่องการซ่อมแซมต่อไปว่า ควรจะรักษาศิลปะของพม่าแต่เดิมไว้ให้ได้ ขอยุ่คำนิ้งถึงแบบอย่างตะวันตก และกล่าวว่า แบบอย่างของตะวันตกปัจจุบันนี้ ได้ทำให้เด็กหนุ่มสมัยใหม่ มีจิตใจเสื่อมโทรมไปเป็นอันมากแล้ว ขอให้เจ้าหน้าที่ของมหาเจดีย์ช่วยคำนิ้งถึงเหตุนี้ด้วย

ต่อจากนั้น **อ. จันทุน** ซึ่งเป็นผู้นำ พาท่านสังฆมนตรีกับคณะไปนมัสการมหาเถรรูปหนึ่ง เป็นเถระผู้ใหญ่ มีคนนับถือทั่วประเทศพม่า รัฐบาลนิมนต์มาจากสำนักบณฺฑูชาแห่งหนึ่งทางกรุงมณฑล เพื่อขอให้ร่วมงานการสังคายนาครั้งที่ ๖ มหาเถรรูปนี้เรียกกันว่า **พระมหามุนี** มีอายุ ๘๐ ปี ชรามากแล้ว แต่ลักษณะยังอ้วนขาวแข็งแรงสดชื่นอยู่ ดูเป็นผู้มีใจเย็น ทรงคุณวิทยา มีอารมณ์เรียบ น่ารัก น่าบูชา อย่างยิ่ง ที่พักของท่านมหาเถระ ไม่ได้ความว่าเป็นวัดชื่อใดชื่อหนึ่งโดยเฉพาะ หากเป็นแต่พุทธสถาน อยู่ภายในบริเวณของมหาเจดีย์ชเวดากอง ตั้งอยู่ที่ลานเจดีย์ชั้นล่างไปข้างตะวันตก มองเห็นได้ชื่อว่า “คณะพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (World’s Fellowship Buddhist Council) จึงเข้าใจว่าสถานที่นั้น คงเป็นสำนักชั่วคราวขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ในเกาะลังกา เหมือนกับที่มีสาขาอยู่ในเมืองไทย บริเวณพุทธสถานแห่งนี้ เป็นตึกปูนไม้ยาวใหญ่ชั้นเดียว ท่านมหามุนีเถระพำนักอยู่ด้านหนึ่งของโรงเรียนแห่งนี้

มีพระภิกษุหนุ่มนามว่า ไกวิโท กับเพื่อนภิกษุอีก ๓ รูป ทราบว่าเป็นเลขานุการส่วนตัวหรือเป็นอุปัฏฐากของท่านมหามุนี และคณะอุบาสกหลายคนออกมาต้อนรับ พาท่านสังฆมนตรีเดินผ่านเข้าสู่ห้องโถงใหญ่ภายในตัวตึก แล้วเลี้ยวซ้ายถึงบริเวณที่พักของท่านมหามุนี

ท่านมหามุนี ห่มจีวรสีกรัก ขับกับผิวขาวของร่างกาย จึงมองเห็นถนัดแต่ไกล นั่งคอยครึ่งพักอยู่บนเก้าอี้ซึ่งทำด้วยไม้ ท่านสังฆมนตรีตรงเข้าไปกราบแทบเท้าด้วยความเคารพ ท่านมหามุนียื่นมือเข้ามาจับที่ไหล่ อันเป็นเครื่องหมายแสดงความพอใจและรักใคร่ เหมือนพ่อแม่ที่แสดงความยินดีต่อลูกหลาน ผู้เดินทางมาจากทางไกล และคงแสดงเมตตาจับอยู่ที่ไหล่ ของท่านสังฆมนตรีอย่างนั้น ไม่ยอมปล่อย จนกระทั่งกราบลากลับ

ท่านมหามุนี ปราศรัยไต่ถามทุกข์ภัยในการเดินทาง การพักอยู่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง ฐานะที่มีอยู่ในเมืองไทย ว่าเป็นใหญ่ที่เท่าไรในเมืองไทย และถามถึงความ

ประสงค์อย่างไรที่อุตสาหะเดินทางมาจนถึงประเทศพม่า เมื่อได้ทราบความประสงค์ การเดินทางเป็นเรื่องส่วนตัวของท่านสังฆมนตรี และความเป็นไปของคณะสงฆ์ ในเมืองไทย ซึ่งท่านสังฆมนตรีเล่าถวายให้ฟังแล้ว ท่านมหามุนีก็แสดงความพอใจ ในกิจการของคณะสงฆ์ไทย และความเป็นเอกราชของไทยที่ดำรงอยู่มาได้

ตอนหนึ่ง ท่านมหามุนีถามท่านสังฆมนตรีว่า ไทยรักษาเอกราชไว้ได้ เพราะอะไร ? ท่านสังฆมนตรีตอบว่า เป็นเพราะบุญ ท่านมหามุนีสงสัยคำตอบ จึงซักว่าที่กล่าวว่าเป็นเพราะบุญ นั้น ใครเล่าเป็นผู้มีบุญ องค์พระมหากษัตริย์ ผู้เป็นอัครศาสนูปถัมภก เป็นผู้มีบุญอย่างนั้นหรือ หรือว่าคนไทยเป็นผู้มีบุญ ท่านสังฆมนตรีตอบถวายว่า มิใช่ใครเป็นผู้มีบุญโดยเฉพาะ ทั้งองค์พระมหากษัตริย์ ทั้งราษฎร พลศนิกรของพระองค์มีบุญร่วมกัน อาศัยซึ่งกันและกัน หาใช่ผู้ใดมีบุญ เป็นโดยเอกเทศไม่ ก่อนกราบลา กลับ ท่านสังฆมนตรีขอเครื่องระลึกอย่างหนึ่ง เพื่อนำฝากคนไทย ท่านมหามุนีจึงให้เมตตารธรรมแก่ท่านสังฆมนตรี

ใกล้บริเวณที่พำนักของท่านมหามุนี ออกมาข้างหน้า มีโรงธรรม บริเวณ กว้างใหญ่คาดว่าบรรจุคนไม่น้อยกว่า ๕,๐๐๐ คน ก่อสร้างด้วยไม้ มีไต้ยกพื้น นอกจาก ส่วนอันเป็นที่เทศนา และส่วนซึ่งเป็นที่นั่งของพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น ท่านสังฆมนตรี ถู้อโอกาสเข้าเยี่ยมธรรมศาลาแห่งนี้ และได้เทศนาแก่อุบาสกอุบาสิกาที่มาประชุม อยู่ที่นั่นประมาณ ๑,๐๐๐ คน

ได้ความว่าธรรมศาลาแห่งนี้เพิ่งตั้งขึ้น ตั้งแต่ท่านมหามุนีเดินทางจากมณฑลเส ลมาพักอยู่ที่นี้ราว ๖ เดือนมาแล้ว ตามปกติ ท่านมหามุนีเทศนาสั่งสอนแก่คนเหล่านี้ เวลา ๑๙.๐๐ น. ทุกวัน วันละ ๒ ชั่วโมง ถ้าเป็นวันพระ ว่ามีคนมาฟังธรรมถึง ๕,๐๐๐ คน วันปกติเช่นวันที่ได้เห็นมีประมาณ ๒๐๐ คน ต้องใช้ขยายเสียง จึงจะ ฟังกันได้ทั่วถึง

ได้เห็นพระมหามุนีแสดงธรรมวันนี้ เห็นแปลกอย่างหนึ่ง ตามปกติท่านเป็น ผู้ชราเดินประคองตัวคนเดียวไม่ได้ ต้องมีศิษย์เดินให้เกาะค้อมาทั้งสองข้าง เมื่อมา

ถึงที่แสดงธรรมก็ทักทายปราศรัยอุบาสกอุบาสิกาเป็นธรรมเนียมก่อน แล้วลงมือเทศนา ไม่มีการขอศีลและให้ศีล เห็นจะเป็นเพราะเทศน์กันทุกวันและมาฟังกันอยู่ทุกวัน ให้ศีลกันครั้งเดียวเช่นในวันพระก็คงจะพอกรรมัง เทศนาของท่านมหามุนีนั้นมีเจ้าหน้าที่อัดใส่เส้นลวดไว้ และอัดทุกครั้งตลอด ๖ เดือน ที่ล่วงมาแล้ว ท่านเทศนาปากเปล่า พูดเสียงเรียบเสมอกัน พูดได้ติดกันไม่เว้น และพูดอยู่อย่างนั้นราวชั่วโมงเศษ ระหว่างเทศนาได้แสดงภาพเป็นทำนองที่คนจะศึกษาให้เห็นภาพเป็นจริงด้วยตาตนเอง ภาพที่แสดงประกอบเทศนาวันนั้น ได้ความว่าเป็นเทศนาเรื่องบัญญัติหรือ สมมุติ

ระหว่างเทศนา เห็นแปลกอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้เทศนาหยุดถามผู้ฟังเป็นครั้ง ๆ ผู้ฟังเมื่อได้ยินคำถาม ก็ร้องรับเป็นคำตอบขึ้นพร้อมกัน มีความอย่างเดียวกัน ทำนองเดียวกับร้องสาธุของเรา ฟังเสียงดั่งลั่นโรงธรรมไปหมด บางขณะระหว่างเทศน์ยังไม่จบ ผู้เทศนาลุกออกจากธรรมาสน์ เดินไปตามยกพื้นที่ตั้งยื่นเข้าไปในหมู่คนฟัง ท่านมหามุนีมองดูทางซ้ายขวา ใต้ถามหัวข้อธรรมไปด้วย พิธีเทศนาอย่างนี้ ว่าไม่ค่อยมีในหมู่พระเถระชั้นผู้น้อย หรือในที่ที่คนฟังน้อย

เห็นแล้วให้รู้สึกว่ เป็นพิธีทำให้ผู้สอนกับผู้รับสอนได้เข้าใจลึซิดเกิดความสนิทสนมทางใจ จึงให้เลื่อมใสเพื่อรับรสพระธรรมมากขึ้น ท่านสังฆมนตรีออกจากบริเวณมหาเจดีย์ชเวดากอง ราว ๒๑.๓๐ น.

วันพุธที่ ๑๘ มิถุนายน

เช้าวันนี้ ฝนตก ๆ หยุด ๆ เกือบเป็นฝนตกพรำตลอดวัน ท่านสังฆมนตรีกับคณะไปวัดพะยาจีใต้ อันเป็นสำนักศึกษาใหญ่ทางคันถธุระอีกแห่งหนึ่งของพม่าทางทิศตะวันตก ด้วยความประสงค์จะนำพระมหาบ่าเพ็ญฝากศึกษาไว้ยังสำนักแห่งนี้

ท่านมหาเถระผู้เป็นเจ้าอาวาสอายุราว ๕๐ ปี ดูยังหนุ่มแข็งแรง เป็นมหาเถระที่เคยชอบพอกับท่านสังฆมนตรีมาแต่คราวที่ท่านเดินทางนำพระไตรปิฎกมาพม่าเมื่อปีกลาย ขณะไปถึงท่านมหาเถระไม่อยู่ ทราบว่าออกไปสอนธรรมตามเวลาแก่พระภิกษุสามเณร

พอทราบว่าท่านสังฆมนตรีไปนมัสการ ก็ละธุระนั้นไปหาท่านสังฆมนตรีนำเครื่องชุดน้ำชาถวายท่านมหาเถระ ๑ ชุด เช่นเดียวกับที่ได้ถวายพระมหาเถระที่วัดอัมพวันาราม สังเกตเห็นท่านมหาเถระทั้งสองอาวาส เมื่อรับชุดน้ำชาแล้วมีความสนใจและถามถึงวิธีใช้ ที่ต้องเป็นดังนี้ เพราะพระสงฆ์พม่าไม่มีเครื่องใช้ที่งดงามมีราคาเช่นเครื่องชุดน้ำชา เหมือนกับที่พระสงฆ์ไทยมี แต่ละวัดแต่ละแห่งที่ผ่านไป เห็นใช้ถ้วยน้ำชาเป็นถ้วยเล็ก ๆ ทำในพม่าคล้ายถ้วยน้ำพริกเหมือนกันหมดไม่ว่าเจ้าอาวาสหรือลูกวัด ได้รับความอีกอย่างหนึ่งว่า พระพม่าไม่ค่อยฉันทน้ำชา จึงไม่ค่อยได้เอาใจใส่ในภาชนะประเภทนี้ สุดแต่มีอยู่ก็ใช้กันไป ไม่กำหนดถึงความสะอาดหรือความงามของเครื่องใช้

วัดพะยาจีใต้เป็นวัดใหญ่ ตั้งอยู่บนเนินไม้แออัดเหมือนวัดอัมพวันาราม ที่ไปมาเมื่อเข้าวัน มองจากเนินเห็นเมืองอย่างกุ่ม ๔ ทิศ ดูจะเหมาะแก่การเป็นสถานศึกษามีโรงเรียนใหญ่ ๒-๓ หลัง ในวัดนี้ตั้งอยู่บนเนินทราย อากาศ และทิวทัศน์ดีกว่าวัดแห่งใดที่ผ่านมา

ท่านสังฆมนตรี บรรยายเรื่องสำนักศึกษาแก่ท่านมหาเถระว่า ครั้งแรกจะให้อยู่รวมศึกษาที่วัดสาสนนุคหะ ๑ รูป และที่วัดอัมพวันาราม ๒ รูป แต่รู้สึกว่าการอยู่รวมกันจะเสียประโยชน์แห่งการเล่าเรียน โดยเฉพาะคือการเรียนภาษาพม่าและภาษาบาลี เกรงว่าจะมั่วแต่พูดภาษาของตัวกันเสีย จึงตกลงให้แยก และขอแยกรูปหนึ่งฝากไว้ที่นี้ คือพระมหาบำเพ็ญ ท่านมหาเถระเจ้าอาวาสแสดงอาการต้อนรับด้วยความยินดี และปรารถนาว่าใครจะส่งพระที่ได้อบรมดีแล้วไปศึกษาในเมืองไทยบ้าง เพื่อเป็นการตอบแทนความสัมพันธ์ ที่ท่านสังฆมนตรีได้อุตสาหะส่งนักศึกษา

เสร็จจากการฝากฝัง ท่านสังฆมนตรีได้ปรารถนาถึงการศึกษาคันถธุระภายในวัด ท่านมหาเถระกรุณาเล่าให้ฟังว่า ที่วัดนี้มีพระภิกษุสามเณรร่วมศึกษากันอยู่ถึง ๕๓๐ รูปเศษ ฟังแล้วรู้สึกตกใจ เพราะคาดไม่ถึงว่าจะมีจำนวนมากมายังเพียงนั้น ดูสถานที่เรียนก็มองไม่เห็น นอกจากโรงเรียนสร้างกันขึ้นใหม่เพียง ๒ หลัง ภายหลังได้ความว่าภิกษุสามเณรพม่าเรียนกันตามหน้ากุฏิของตนส่วนหนึ่ง และไปเรียนที่โรงเรียนอีกส่วนหนึ่ง บทเรียนใดที่ไม่สำคัญอาจารย์ให้บทเรียนนั้นไว้แล้ว อาจารย์ไปสอนที่อื่นต่อ ๆ ไป ส่วนพวกที่ไปเรียนในโรงเรียนนั้นเล่า ก็ทำกันเป็นผลัด ในวันหนึ่ง ๆ ท่านมหาเถระบอกว่า มีเรียนกันถึง ๔ เวลา ดูเป็นงานหนักไม่ใช่เล่น แต่ก็ยังอุตส่าห์ทำกันได้เพื่อประโยชน์ของพระศาสนา

ตอนหนึ่ง ท่านสังฆมนตรีได้ถามถึงเรื่องนิกายของคณะสงฆ์พม่า ท่านมหาเถระกรุณาเล่าให้ฟังว่า ขณะนี้มีนิกายสงฆ์พม่าอยู่ ๓ นิกาย ด้วยกัน คือ สุธรรมนิกาย ขเวคยีนิกาย และทวารนิกาย

ประวัติความเป็นมาของนิกายทั้ง ๓ เท่าที่ได้ฟังท่านมหาเถระเล่า มีดังนี้
 สุธรรมนิกาย เป็นฝ่ายพระสงฆ์พม่าใหญ่ ผู้ไม่นิยมนับถือพระวินัยอย่างเคร่งครัด ตั้งชื่อนิกายเอาตามชื่อสุธรรมศาลา ที่พระเจ้ามินดงทรงรับสั่งให้สร้างเป็นที่ประชุมสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์รวมการแตกแยกทั้งหลายเข้าเป็นอันเดียวกัน นิกายนี้เห็นจะเทียบได้ทำนองเดียวกับมหานิกายของเรา เพราะเป็นพระสงฆ์นิกายใหญ่ และไม่สู้เคร่งครัด

ขเวคยีนิกาย นิกายนี้ตั้งตามชื่อของท่านสังฆราชาองค์หนึ่งชื่อ คยีน ผู้แตกแยกออกจากสุธรรมนิกาย นับถือวินัยเคร่งครัด เช่นห้ามมิให้พระเป็นหมอดู ห้ามมิให้รับเงิน มิให้ซื้อขาย มิให้สวมรองเท้าในอุปัชฌาย์วัด และมีให้ฉันหมากในเวลา นอกเพลเป็นต้น นิกายนี้เป็นพระสงฆ์พม่าน้อย ทำนองพระนิกายธรรมยุติกของไทย

ทวารนิกาย นิกายนี้ตามคำมหาเถระเล่าว่า พระภิกษุในนิกาย แต่เดิมมา เวลาบูชาพระรัตนตรัยเปล่งเสียงว่า กายประณาม วจีประณาม และมโนประณาม ผู้ตั้งนิกายใหม่ ให้เปลี่ยนคำเปล่งบูชาขึ้นว่า กายทวาร วจิตวาร และมโนทวาร นิกายนี้จึงชื่อว่าทวารนิกาย เกิดขึ้นเมื่อเสียพม่าใต้ให้แก่อังกฤษแล้ว ผู้ตั้งนิกาย ชื่อ อุ อุกยสมาลา ชาวเมืองหินสตะ จากเมืองย่างกุ้ง ไปทางทิศตะวันตกราว ๑๐๐ ไมล์

ออกจากวัดพระยาจีใต้ เวลา ๑๐.๔๕ น. ท่านสังฆมนตรีพร้อมด้วยคณะ ไปฉันอาหารเพลที่บ้านนาย อุ. บาติน พ่อค้าไม้และข้าวสาร เป็นคหบดีใหญ่ มีภิกษุชั้นผู้ใหญ่พมามาร่วมฉันด้วย ๕ รูป ในจำนวน ๗ รูป ที่เป็นผู้ชำนาญในโอวาทานุสาสนี เป็นผู้แทนของกลุ่มมหาเถระ ๖๐ รูป ซึ่งเป็นกรรมการที่รัฐบาลนิมนต์มาประชุมทำสังคายนาครั้งที่ ๖ เมื่อเสร็จฉัน ภิกษุพม่าสวดอนุโมทนา ท่านสังฆมนตรีให้ศิษย์ที่ติดตามอาราธนาศีล แล้วอนุโมทนาก่อนกลับ ท่านสังฆมนตรี ออกปากฝากสามเณรไสว แก่อุ. บาติน ผู้เป็นเจ้าภาพในวันนี้

ขอบันทึกเพิ่มเติมไว้ในที่นี้ว่า การเดินทางไปพม่าคราวนี้ ท่านสังฆมนตรีได้สั่งให้ช่างจัดหล่อพระพุทธรูปจำลอง รูปพระแก้วมรกต และ รอยพระพุทธรบาทติดไปประมาณ ๒๐๐ องค์ นอกนั้นมีภาพรูปพระมหาเวสสันดรชาดก และภาพปูชนียวัตถุโบราณสถานในเมืองไทยติดไปอีกเป็นจำนวนร้อย เมื่อไปถึงที่ใด ท่านสังฆมนตรีกรุณานำสิ่งของเหล่านี้ออกถวายและแจกในที่นั้น เพื่อเป็นเครื่องระลึกและเป็นทางเจริญศรัทธาปสาทะแก่ชาวพม่าเป็นอันมาก

กลางวัน พักผ่อนถึงเวลา ๑๖.๐๐ น. ท่านสังฆมนตรีไปวัดพะยาจีใต้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อดูการสอนพระธรรมวินัยของพระมหาเถระ และดูการประชุมครูธรรมวินัยซึ่งเป็นพระภิกษุมิ่จำนวน ๕๐ รูป ของอวาสนี้ สังเกตเห็นได้ว่าไม่ว่าท่านสังฆมนตรีจะไปอยู่ที่ใด ก็มักมีพระภิกษุสามเณรในที่นั้นชอบมาดูความเคลื่อนไหวของพระสงฆ์ไทยอยู่แน่นขนัดทุกคราวทุกแห่ง แม้ว่าบางแห่งบางที่ ท่านสังฆมนตรี

จะแสดงความคิดความเห็นในเรื่องของพระศาสนา การศึกษาเล่าเรียน ระเบียบ การปกครอง และการสร้างวัดวาอารามอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นเวลานานก็ดี พระภิกษุ สามเณรพม่าเหล่านั้นก็ทนนั่งแสดงความเอาใจใส่ แสดงความเคารพอยู่มิได้เสื่อม สักแห่งเดียว เช่นวันนี้เป็นต้น ท่านสังฆมนตรี สนทนากิจการของพระศาสนาของท่าน มหาเถระอยู่จนใกล้ค่ำ พระภิกษุสามเณรพม่าเหล่านั้นก็ไม่ยอมห่าง ทำให้รู้สึกว่าการเดินทางมาพม่าของท่านสังฆมนตรีคราวนี้ เป็นที่เอาใจใส่ของพระภิกษุสามเณร พม่า และอุบาสกอุบาสิกา คล้ายกับว่าเป็นภาพครั้งแรกที่เขาเพิ่งพบได้ในประวัติ การศาสนาของเขา และอาจไม่มีหวังว่า จะได้พบปะต่อไปอีกเมื่อไร จึงเป็นภาพที่ น่าสำนึก และน่าชื่นใจ

กลับจากบ้าน อุ. บาดิน มีเวลาเหลืออยู่ยังไม่ใกล้ค่ำ ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรี ได้อนุญาตให้ศิษย์เที่ยวดูเมือง ใช้เวลาราว ๓ ชั่วโมง เที่ยวดูเมืองอย่างกุ่ม ขอบันทีก ไว้เท่าที่เห็นในรายงานนี้

เมืองอย่างกุ่มนั้น จริงอยู่เมื่อเทียบกับเมืองอื่น ๆ ของพม่าทางเหนือ เช่น **มัณฑล** จะเห็นว่าเป็นที่ราบลาดลงสู่อ่าว แต่กระนั้นก็ยังอยู่ที่เชิงแผ่นดินอันเป็น เนินสูงอยู่นั่นเอง เป็นที่กล่าวนี้ชื่อว่า สิงคตระ ยอดเนินคือที่ตั้งมหาเจดีย์เกสธาดู ขเวดากอง เมื่อยืนอยู่ในที่ใดที่หนึ่งในเมืองอย่างกุ่มแล้ว ก็จะได้เห็นมหาเจดีย์นั้นตั้งอยู่ใน ที่สูง เด่นกว่าเจดีย์องค์ใด

อาศัยที่แผ่นดินเมืองอย่างกุ่มเป็นเนิน ถนนหนทางจึงเป็นหลืบและราบ บางแห่ง วกเว้าเข้าสู่ทะเลสาบ ซึ่งมีอยู่เป็นแห่ง ๆ ในตัวเมือง เช่น ทะเลสาบวิคตอเรีย กว้างใหญ่ มีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า ๒-๓ ไร่ยอมไม่ เป็นทะเลสาบมีชื่อเป็นแหล่งสำราญของนักท่องเที่ยว ทั้งหลาย ทะเลสาบวิคตอเรียตั้งอยู่ระหว่างทางจากสนามบินมิงคลาดอน จะเข้ามา สู่ตัวเมือง มองดูรูปถนนที่ตัดตามความสูงต่ำของแผ่นดิน จึงรู้สึกเหมือนหนึ่งถนนนั้น ตัดเข้าไปสู่ช่องป่าทั้งสองข้างทางมีพืชพันธุ์นานาชนิด ขึ้นปกคลุมเขียวชอุ่มโดยตลอด ทำให้เกิดความรู้สึกขณะผ่าน เปลี่ยนไปทุกขณะไม่น่าเบื่อหน่าย ผู้ที่เคยเที่ยวเมือง

ในเกาะอังกฤษและเกาะญี่ปุ่น จะเห็นว่าถนนในย่างกุ้งมีส่วนคล้ายอยู่หลายตอน ถนนตามที่ราบ อังกฤษได้ลาดยางทำอย่างกว้างขวางไว้แทบทุกสาย อนึ่ง ด้วยเหตุที่ย่างกุ้งเป็นเมืองตั้งใหม่ ในสมัยอังกฤษปกครอง อังกฤษจึงวางแผนผัง เมืองเป็นแบบโปร่ง ตัดถนนให้เป็นระเบียบเสียก่อนแล้วจึงสร้างเมือง ดังนั้น เมืองย่างกุ้งจึงไม่แออัด มีระเบียบ ไม่มีซอกมุมที่สกปรกซ่อนอยู่เบื้องหลังตึกใหญ่ ถ้าจะมีสิ่งใดไม่สะอาดตา สิ่งนั้นก็มิให้เห็นอยู่ข้างหน้า มิได้ซ่อนอยู่ข้างหลังเหมือนกรุงเทพฯ

ย่างกุ้งมีพลเมืองราว ๒ แสนคน อยู่ภายในเนื้อที่ไม่น้อยกว่ากรุงเทพฯ ดังนั้น ความแออัดจึงไม่มี เมื่อแล่นรถไปตามถนนสายสำคัญต่าง ๆ มองเห็นตึกราม บ้านเรือนที่อังกฤษสร้างไว้ให้โตใหญ่ทั้งนั้น แต่ก็มีตึกที่ทำการมากแห่ง ซึ่งเมื่ออังกฤษออกจากพม่าไปแล้ว พวกก็เอายอดแหลมตามแบบปราสาทของตนมาต่อยอดตึกของอังกฤษ กลายเป็นตึกแบบพม่าปนฝรั่ง บางแห่งตามถนนบางสายที่ควรจะอวดชาวต่างประเทศได้ แต่กลับมีบ้านเล็กเรือนน้อยออกมาปลุกกันอยู่โดยเปิดเผย ทำให้เสียความงามไปเป็นอันมาก ความจริงปรากฏว่า คนเหล่านี้ต้องหนีภัยการเมือง คือ กบฏชายแดนเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองหลวง อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าพม่าไม่สามารถรักษาระเบียบเดิมที่อังกฤษวางไว้ให้ได้แล้ว ความงามและความสะอาดของย่างกุ้งก็จะเสียไป นำเสียดายอยู่

ย่างกุ้ง มีที่เที่ยวน้อยสำหรับคนชอบสนุก ย่างกุ้งไม่มีสถานอบายมุข เกือบทุกสถานเหมือนในกรุงเทพฯ นักสุราจะหาสุราดื่มได้ยาก นักเดินร่ำจะหาที่ยืดแข้งยืดขาเกือบไม่ได้ นอกจากตามไฮเต็ลใหญ่ ๆ, ร้านตัดผม ร้านเครื่องสำอาง มีเกือบนับได้ เดินไปตามถนนไม่ต้องกลัวรถจะชน เพราะรถยนต์มีน้อยเหลือเกิน นอกจากนั้นการจราจรบางแห่งเป็นแบบ One way traffic มุมถนนบางสายมีป้ายบอกว่า ที่นี่ได้มีรถยนต์ชนคนตายหรือภัยจากการขับซิ่งรถยนต์อื่น ๆ เมื่อปีนั้นเดือนนั้น รวมแล้วเท่านั้นราย ป้ายนั้นยกขึ้นเป็นป้ายใหญ่ ให้มองเห็นเป็นเครื่องหมายสำคัญสำหรับผู้สัญจรพาหนะอยู่เสมอ

การจัดตลาด เจ้าหน้าที่ทำไว้เป็นแผนก เช่น ตลาดสด ตลาดแห้ง ตลาดผ้า ตลาดแขก ตลาดจีน ไม่อยู่รวมกัน ตามร้านตลาดนั้น ๆ มีเครื่องหมายให้เราเห็นว่า อาชีพของแขกขึ้นหน้าอาชีพชาวพม่า แต่ไม่สมกับที่กล่าวกันว่า ถ้าจะไปดูแขก ให้ไปดูเมืองพม่า (ถ้าจะดูจีนให้ไปดูเมืองไทย) เพราะว่าแขกที่กล่าวว่ามีมากในเมืองพมานั้น จะเทียบกับจำนวนคนจีนในกรุงเทพฯ ไม่ได้เลย อนึ่ง มีเสียงว่า หัวใจเศรษฐกิจของพม่าแขกเป็นผู้ถืออยู่ในเมืองไทย เราได้เคยเห็นเงินเป็นเจ้าตลาดมาอย่างไร ในอย่างกึ่ง เราก็ได้เห็นแขกเป็นเจ้าของตลาดอยู่อย่างนั้น ในเมืองไทย สกปรก เพราะคนจีนจะมองไปทางไหนเห็นมีแต่คนจีน และเห็นซ้ำปอกง ฉันไต ในอย่างกึ่งจะได้เห็นความวุ่นวายของแขกและวัดศาสนาของแขกเช่นเดียวกัน ตามสถานที่รกร้าง หรืออุปจารของที่ทำกรหลายแห่ง มีพวกแขกกาลิงค์เข้าไป บำเพ็ญพรตกันอยู่เต็มไปหมด ตามถนนบางสายอำนาจวัวของแขกยังเห็น เดินผ่านพ่านอยู่มากเหมือนในกรุงเตลีส เมืองหลวงของอินเดีย และยังมีกลิ่นเนย กลิ่นน้ำมันตานี ให้เราดมอยู่ได้ทั่วเมืองอย่างกึ่ง

ภาพที่ได้เห็นในเมืองอย่างกึ่งอีกภาพหนึ่งคือ เรื่องเจดีย์ที่มีคนชอบพูดกันว่า ถ้าไปพม่าจะได้เห็นเป็นเมืองของเจดีย์ จนฝรั่งเอาไปเขียนรับรองไว้ว่า เป็นดินแดนของเจดีย์จริง ๆ ในข้อนี้ ขอบันทึกว่า ถ้าเพียงไปเห็นเมืองอย่างกึ่งจะไม่ได้เห็นเจดีย์มากอย่างที่เขาวานั้น ที่ฝรั่งเอาไปเขียนว่าพม่าคือดินแดนแห่งเจดีย์ เห็นจะหมายเอาที่กรุงมัณฑลเมืองหลวงเก่าหรือที่เมืองพุกาม ที่มัณฑลเลมีพระเจดีย์ไม่น้อยกว่า ๒ แสนองค์ เจดีย์เหล่านั้น บรรดา กษัตริย์และคฤหบดีสร้างกันไว้ เพื่อส่งเสริมบารมีของตน เช่น กษัตริย์กรุงศรีอยุธยาชอบสร้างวัดเป็นต้น เจดีย์ที่กรุงมัณฑลเลบางแห่ง สร้างกันไว้เป็นกลุ่ม ถึงกับว่าเวลาฝนตก เข้าไปอยู่ในกลุ่มเจดีย์นั้นแล้ว เมล็ดฝนไม่สามารถตกลงมาเปียกได้ ฝรั่งและคนทั้งหลายจึงเอาภาพของมัณฑลเลที่เห็นไปเขียนว่า เป็นเมืองเจดีย์ด้วยประการฉะนี้ แต่ถ้าพูดเฉพาะในอย่างกึ่ง ไม่ใช่เช่นนั้น อย่างกึ่งมีเจดีย์มากจริง แต่ไม่มากเท่ามัณฑลเลมี และมีไม่มากกว่าในกรุงเทพฯ

ในที่นี้ขอบันทึกไว้ด้วยว่าเมืองพม่านั้น การสร้างเจดีย์ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่อง
ของวัด วัดกับเจดีย์สร้างกันเป็นคนละส่วน บางวัดไม่มองเห็นเจดีย์ก็มีเป็นอันมาก
เจดีย์ของพม่าชอบสร้างไว้ตามเชิงเขา ตามหมู่บ้าน ตามทุ่งนา และป่าไม้ทั่วไป
ส่วนเรื่องของวัดก็เช่นเดียวกัน วัดในเมืองพม่า มองดูข้างนอกไม่ค่อยมองเห็นเป็นวัด
เห็นจะเป็นเพราะไม่มีเจดีย์สร้างคู่อยู่ในวัด เข้าไปข้างในจึงจะพอรู้ว่าวัด เรื่องเหล่านี้
เห็นจะเกี่ยวกับความสะอาดหรือแบบภายนอก ที่เรียกว่า ระเบียบลงตา ซึ่งผู้วัด
ของไทยไม่ได้ แต่ส่วนข้างในวัดนั้น จะเป็นอย่างไร มีระเบียบการศึกษาและวินัยดีเลว
อย่างไร เวลาอันสั้นไม่สามารถพูดอะไรชัดเจนได้

พระภิกษุสามเณรในพม่า มองเห็นตามถนนนอกวัด เห็นหม่มผ้าลาดไหล่กัน
ทั้งหมด ไม่เคยเห็นพระรูปใดหม่มคลุม นอกจากเวลาออกบิณฑบาต ได้เห็นพวก
สามเณรเล็ก ๆ เล่นซุกซนอยู่ตามถนนและสนามหญ้าหลายแห่ง ส่วนพวกพระที่มี
ผู้เคยกล่าวกันว่า เทียวเตร่ดูมหรสพได้หรือเดินคู่ไปกับหญิงสาวได้นั้น เวลาเพียง
เล็กน้อย ก็ไม่ทันจะได้เห็น นอกจากได้ยินเขาเล่า แต่ในข้อนี้จะต้องพิจารณาว่า
ไม่ว่าพระในบ้านเมืองไหน ย่อมมีทั้งดี และไม่ดีย่ด้วยกันทั้งหมด ผิดกันแต่ว่า คนไม่ดี
เมื่อประกาศตัวเสียว่าไม่ดีโดยเปิดเผย บางทีอาจจะดีกว่าคนเลว ที่เอาความดีมา
บังหน้าซ่อนความเลวของตนไว้ข้างหลังย่อมเป็นภัยมาก

เหล่านี้ คือภาพของอย่างกึ่ง และความรู้สึกรู้สึกที่เก็บเป็นภาพมาได้ ภายในเวลา
เล็กน้อยจะบันทึกอะไรลงอีก ก็เกรงจะเกินความรู้ เพราะไม่อยากจะตรัสรู้

เย็นวันนี้ ท่านสังฆมนตรี ไปดูการสอนธรรมะที่วัดพะยาจีใต้ ซึ่งตกลงว่าจะนำ
พระมหาบำเพ็ญไปฝาก กลับถึงที่พักราว ๒ ทุ่ม

วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ มิถุนายน

เช้าวันนี้ อากาศดีอยู่ประเดี๋ยวเดียว แล้วก็เลยไปตลอดวัน นักศึกษาทุกรูป
ดูมีความสุขสนุกรื่น เว้นเสียแต่พระมหาโชดกรูปเดียว ที่มีอาการอดแอดอยู่เสมอ
ถึงกับต้องระวังและให้ฉันทยาอยู่เรื่อย ๆ วันนี้ ท่านสังฆมนตรีและคณะได้รับนิมนต์

ฉันอาหารเพลที่ทำเนียบประธานาธิบดีคนใหม่ ท่านผู้นี้มีตำแหน่งสุดท้ายเป็นอธิบดีศาลฎีกา รับตำแหน่งประธานาธิบดีรองจากท่านอู๋ส่วยไต้ ประธานาธิบดีคนก่อน ทำเนียบประธานาธิบดีที่กล่าว เป็นทำเนียบของผู้สำเร็จราชการอังกฤษมาแต่เดิม เป็นตึกกว้างใหญ่ในเนื้อที่ประมาณ ๒๐๐ ไร่

การองค์ท่านสังฆมนตรีและคณะในทำเนียบประธานาธิบดีนี้ มีพระเถระชาวพม่าร่วมด้วยอีกจำนวน ๕ รูป ท่านประธานาธิบดีถวายภัตตาหารด้วยตนเอง และแสดงความตั้งอกตั้งใจให้เป็นไทยทานอันสูง จัดที่นั่งถวายหน้าแท่นจำลองอันเป็นที่ออกขุนนางของพระมหากษัตริย์พม่า ซึ่งเป็นแท่นตั้งแท่นองค์พระมหากษัตริย์ไว้ ท่านประธานาธิบดีเรียกมหาเทวี (เมีย) ลูกชายและญาติพี่น้องทั้งหลายมาหาท่านสังฆมนตรี นอกนั้น มีคณะผู้พิพากษา ชั้นสูงหลายคน มาร่วมการกุศลในวันนี้ด้วย

เสร็จจากกระทำกตกิจ ท่านสังฆมนตรีให้ศีลและสวดอนุโมทนา คาถาตามแบบที่ทำในราชสำนักไทย เสร็จแล้วแจกพระพุทธรูปจำลอง และรูปบูชาสถานแก่บรรดาครอบครัวของท่านประธานาธิบดี และบรรดาคณะผู้พิพากษาตลอดข้าราชการผู้ใหญ่ที่ทำงานอยู่ในทำเนียบทุกคน

มีข้อคำนึงอยู่อย่างหนึ่ง ได้ทราบว่เมื่อท่านสังฆมนตรีเดินทางร่วมมากับพระเถระไทยอีก ๒ รูป และคณะทูตสันถวไมตรี เพื่อมอบพระไตรปิฎกแก่รัฐบาลพม่าเมื่อปีกลายนั้น ในทำเนียบแห่งเดียวกันนี้ รัฐบาลพม่าได้จัดพิธีรับพระไตรปิฎก แต่มิได้มีการองค์แต่ภิกษุ ส่วนครั้งนี้ท่านประธานาธิบดี นิมนต์ท่านสังฆมนตรีและคณะด้วยความเลื่อมใสเป็นส่วนตัว และมุ่งหมายในสัมพันธภาพทางพุทธศาสนา ระหว่างชาติเป็นพิเศษกว่าคราวก่อน

เย็นวันนี้ ท่านสังฆมนตรีกับคณะไปเยี่ยมท่านอุปทูตไทยเป็นส่วนตัวที่สถานเอกอัครราชทูต ท่านอุปทูตและภรรยาต้อนรับอย่างเป็นกันเองและสนทนากันเป็นส่วนตัว ดูเหมือนวันนี้เป็นวันแรก ที่เราคนไทยเพิ่งจะได้พบปะพูดจากันเป็นส่วนตัว เพราะว่า ทุกวันที่แล้วมา พม่ามานิมนต์เอาไปในที่ต่าง ๆ เสียจนไม่มีเวลาเหลือ

มีการสนทนากันเองของท่านอุปทูตกับท่านสังฆมนตรี บางตอนสมควรบันทึกเก็บไว้ในที่นี้

ท่านสังฆมนตรี บรรารถถึงความมุ่งหมายการเดินทางมาพม่าครั้งนี้ ที่ไม่มีผู้ใหญ่ทางเมืองไทยเขาเห็นด้วย ซึ่งตัวอุปทูตเอง ก็เกิดความสงสัยว่าทำไมทางเมืองไทยจึงคิดสั้นในการเรื่องการเมืองภายนอกที่เราไม่ควรละเลยพม่าไปเสีย เพราะอาจจะเป็นภัยแก่เราได้ง่าย ในฐานะที่มีแผ่นดินติดกัน หนึ่ง ความสัมพันธ์ในทางศาสนานั้น ย่อมเป็นสำคัญที่สุด จะหาความสัมพันธ์ใดอื่นมาเปรียบเทียบมิได้ และจะช่วยให้ความสัมพันธ์ทางบ้านเมืองเป็นไปได้ด้วยดี พิดิดำเนินการของผู้ใหญ่ในเมืองไทยคราวนี้ ท่านอุปทูตมีความเห็นเป็นเชิงว่า เหตุใดเราจึงมองเห็นลูกปืนซึ่งอยู่ในระยะไกล สำคัญกว่าหอกที่กำลังปักจ่ออกเราอยู่

เราเชื่อกันว่า การรับรองของพม่าคราวนี้ เป็นไปโดยบริสุทธิ์ในนามแห่งพระศาสนา และเห็นว่าพม่าเลื่อมใสท่านสังฆมนตรีจริง ๆ หวังในความสัมพันธ์อย่างถาวรของเราแท้ ๆ ภาพเหล่านี้ จึงพอจะเป็นที่เชื่อได้ว่า พม่ามุ่งล้างความผิดซึ่งมีอยู่ต่อเราในหนหลัง และเราเชื่อกันต่อไปว่า หากการเมืองระหว่างไทยกับพม่าจะเป็นฉันทกันต่อไปก็ดี เราหวังว่านักศึกษาที่เราได้นำมาฝากศึกษาไว้ในประเทศนี้ น่าจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติในยามคับขันได้เป็นอันมาก ซึ่งผู้มีสายตาสั้นจะไม่มองเห็นอนาคตอันมีภัยของชาติตั้งตั้งว่ามานี้เลย

ม.ล. ปีกทิพย์ มาลากุล อุปทูตไทย และภรรยา เท่าที่สังเกตเห็น รู้สึกเป็นนักการทูตชั้นดีคนหนึ่ง ในจำนวนนักการทูตที่เคยพบ ได้ใช้ความสุภาพของตนเข้ากับพม่าได้ดีทุกคน และเป็นผู้เข้าใจพม่าดี ว่าเราควรจะคบค้ากับพม่าได้อย่างไร และเราควรจะทำอะไรให้แก่พม่าบ้าง ดังนี้

วันศุกร์ ๒๐ มิถุนายน

เช้าวันนี้ รู้แน่จากท่านสังฆมนตรี ว่าต้องกลับเมืองไทยพรุ่งนี้ จึงต้องใช้เวลารวบรวมสิ่งของที่สำคัญที่สุดเท่าที่จะรวมได้ คือ เอกสารการทำสังคายนาครั้งที่ ๖ ของพม่า เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาของประเทศนี้ และ หนังสือประวัติศาสตร์หลายเล่มที่ต้องจัดหาซื้อ จึงขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่สมาคมพุทธศาสนสัมพันธ์ ชื่อ อู. ชันโจ เป็นคนหนุ่มอายุราว ๒๘ ปี พูดภาษาอังกฤษและภาษาบาลีคล่องทั้งสองภาษา เขาพยายามส่งมาให้ราว ๙.๐๐ น. วันนี้ เป็นเอกสารปึกหนึ่งซึ่งที่จริงไม่ครบ แต่ก็เป็นจำนวนมากเท่าที่เขาค้นหาได้ และจะหาไม่ได้จากที่อื่น

วันนี้ สมาคมพรหมวิหาร ตั้งอยู่ที่ถนนโพรเม (Promé) ใกล้กับสถานเอกอัครราชทูตไทย นิมนต์ท่านสังฆมนตรีกับคณะไปฉันเพล เขาแจ้งว่า จะมีพระมหาเถระองค์สำคัญของประเทศพม่าหลายรูปมาร่วมด้วย

ครั้งแรก เมื่อได้ยินคำว่าพรหมวิหาร ก็เข้าใจว่า เป็นสมาคมพุทธศาสนิกแห่งหนึ่ง แต่ความเข้าใจผิดหมด เมื่อรถวิ่งส่งถึงหน้าตึกที่ทำการของสมาคม ซึ่งมีบริเวณเป็นที่กว้างขวางใหญ่และสะอาด ก็ได้พบผู้ที่ออกมาต้อนรับท่านสังฆมนตรีเป็นฝรั่งชาติอเมริกัน, เป็นพม่าชาวคริสเตียน และเป็นหญิงอเมริกัน กับคนสำคัญของกระทรวงการศาสนา พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้องกับการสังคายนาครั้งที่ ๖ เกือบทั้งสิ้น นอกนั้น มีเจ้าหน้าที่กระทรวงโฆษณาการ และผู้แทนหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับ

เจ้าภาพ นิมนต์ท่านสังฆมนตรีนั่งในห้องรับแขกแบบตะวันตก มองดูภายนอกที่ตั้งสมาคมภายในบริเวณ และเครื่องประดับสถานที่ เห็นเป็นแบบตะวันตกทั้งหมด ทำให้ยิ่งสงสัยคำว่า “สมาคมพรหมวิหาร” ยิ่งขึ้น ครู่หนึ่งฝรั่งชาติอเมริกันซึ่งออกมาต้อนรับท่านสังฆมนตรีแต่แรกเข้ามาปราศรัย ถามได้ความว่าสมาคมนี้ คือ สมาคมขบวนการสร้างสรรค์ลัทธิธรรม หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า เอ็ม. อาร์. เอ. ที่เคยพบมาแล้วที่ประเทศไทย แต่พม่าเอามาเรียกเป็นภาษาบาลีว่า สมาคมพรหมวิหาร ฟังดูไพเราะ

เหมาะกว่าชื่อที่เรามีอยู่ในเมืองไทย ได้กราบเรียนท่านสังฆมนตรีให้ทราบเรื่องของสมาคม เอ็ม. อาร์. เอ. แห่งนี้โดยย่อในวันนั้นแล้ว)

ท่านสังฆมนตรี ปราศรัยแก่บรรดาเจ้าของถิ่นผู้มาต้อนรับอยู่เป็นอันมาก ในขณะที่ความชื่นใจอย่างยิ่งที่ได้เข้ามาอยู่ในหมู่ของคนหลายชาติหลายศาสนา มีทั้งพม่า ทั้งอเมริกัน ทั้งชาวพุทธ และชาวคริสต์ ผู้มีความมุ่งหวังความสงบสุขและความเรียบร้อยแห่งศีลธรรมของโลกด้วยกันทั้งสิ้น โดยไม่จำกัดว่าผู้ใดเป็นศาสนิกเหล่าใด การไม่ถือเหล่า ไม่ถือวรรณะ ไม่ถือศาสนา มีสามัคคีมาร่วมกันได้เช่นนี้ เป็นคำสั่งสอนของผู้รู้ทั้งหลาย

ทุกคนมีความยินดี เห็นจะเป็นเพราะไม่คิดว่า ท่านสังฆมนตรีปราศรัยต่อเจ้าของบ้านด้วยวาตะอันไม่ได้มุ่งถึงวรรณะและศาสนาใด

ขณะนั้น นายอู. จันทุน ผู้เป็นหัวหน้าสมาคมพุทธสัมพันธ์แห่งพม่า มากระซิบบอกว่า ท่านสังฆมนตรีพูดให้คนต่างชาติ ต่างศาสนามีความชื่นใจได้ทั่วถึงกันดังนี้ เป็นสิ่งที่น่าแปลกนัก

เท่าที่สืบได้ในระหว่างนั้น สมาคมพรหมวิหาร หรือ เอ็ม. อาร์. เอ. ของพม่า เป็นสาขาหนึ่งของสำนักงานใหญ่ที่ตั้งอยู่ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์โดยชาวคริสเตียนกลุ่มหนึ่ง เมื่อราว ๒ ปีมาแล้ว มีเจ้าหน้าที่และสมาชิกของสมาคมนอกประเทศเดินทางผ่านมาเสมอ สมาคมได้ส่งเจ้าหน้าที่เดินทางไปดูงาน และร่วมประชุมกับสมาชิกในต่างประเทศทุกราวที่มีการประชุม ขณะนี้ กำลังส่งผู้แทนไปประชุมในสหรัฐอเมริกา ณ เกาะแมคคินแน็ค ใน มลรัฐมิชิแกน และจะเลยไปประชุมที่เมืองโคซอันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ด้วย

ฝรั่งอเมริกัน ที่กล่าวถึงข้างต้น ชื่อ ฟิลลิปส์ ฟอสเตอร์ กรีน เป็นแพทยศาสตรมหาบัณฑิต และสมาชิกของสมาคมราชวิทยาลัยแห่งอังกฤษ และเป็นแพทย์ประจำของคณะ เอ็ม. อาร์. เอ. ประจำประเทศพม่า เป็นสมาชิกพิเศษของสมาคมพรหมวิหารได้เล่าให้ท่านสังฆมนตรีฟังว่าเคยอยู่ในหั้นเค้า ประเทศจีน เคยพาคนไข้มาเลเรีย

ไปรักษาที่สหรัฐอเมริกา และเคยเห็นความเมตตากรุณาของพระภิกษุพม่าในอเมริกา ที่เคยแสดงต่อศพไม่มีญาติในประเทศนั้น ครั้งหนึ่ง ในโรงพยาบาลที่แคลิฟอร์เนีย ขณะที่เขาพยาบาลคนไข้คนหนึ่งอยู่ หมดความสามารถ คนไข้ตายลง พระพม่า รูปหนึ่ง ซึ่งจำพรรษาอยู่ในจังหวัดนั้น ทราบเรื่องเข้า ก็มาช่วยจัดแจงทำพิธีศพ เขาว่า เกิดความเสื่อมนใจในจริยาวัตรของพระภิกษุในพระพุทธศาสนามาตั้งแต่นั้น

เมื่อมาทราบข่าวว่า ท่านสังฆมนตรีแห่งประเทศไทยกับคณะเดินทางมา ก็ใคร่จะได้พบ พอดีสมาคมพรหมวิหารมีความต้องการอังคาสพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา จึงถือโอกาสการเดินทางมาของท่านสังฆมนตรีคราวนี้ นิมนต์มาเป็นพิเศษ ตามความตั้งใจนั้น เพราะฉะนั้น การที่มีพระภิกษุสงฆ์เข้ามาในสถานที่เช่นนี้ นับเป็นครั้งแรกของสมาคมพรหมวิหารในประเทศพม่า ไม่เคยปรากฏว่ามีพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เข้ายับย่างเข้าไปสู่สถานที่แห่งใดของสมาคมเช่นนี้ในโลกมาแต่ก่อนเลย

เมื่อเสร็จอาหารเพล ท่านหัวหน้าสมาคมพรหมวิหารซึ่งเป็นชาวพม่า ผู้ต้อนรับ แสดงความยินดี ที่ได้โอกาสถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ไทยและพม่าร่วมกัน เป็นครั้งแรก กล่าวขอความร่วมมือในการเผยแพร่ธรรมตามหลักพรหมวิหารของสมาคมด้วย

จากนี้ มีพระเถระผู้ใหญ่ของพม่าอีก ๒ รูป พุดต้อนรับ ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรี มีข้อความนำเอาใจใส่อยู่มากตอนหนึ่ง คือ ทุกท่านได้พุดถึงความสัมพันธ์ขั้นแรก ระหว่างไทยกับพม่าว่าได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว เพราะการเดินทางมาของท่านสังฆมนตรีคราวนี้ ท่านสังฆมนตรีกล่าวตอบแสดงความชื่นชม ที่ได้เห็นพุทธศาสนิกทุกหมู่เหล่าต่างมาประชุมกันได้โดยมิได้รังเกียจแก่กัน และแสดงเมตตาธรรมที่ศาสนิกทุกเหล่าควรมีต่อกัน เพื่อความจำเริญของหมู่คน

ออกจากสมาคม เอ็ม. อาร์. เอ. นาย อู. จันทน นายกสมาคมพุทธศาสนสัมพันธ์ แห่งประเทศพม่า นิมนต์ท่านสังฆมนตรีไปบ้านเป็นครั้งสุดท้าย คราวนี้ เขาแสดงความดีใจเป็นส่วนตัว ได้แจ้งความจริงอันหนึ่งว่า

เมื่อเขาได้ไปประชุมพุทธศาสนาระหว่างชาติที่เมืองฮิโรซากิ ในประเทศ ญี่ปุ่น เมื่อราวต้นเดือนพฤษภาคมที่แล้ว เขาได้ขอความร่วมมือจากพุทธศาสนิกชน ที่นั่นให้ช่วยเหลือในการทำสังคายนาครั้งที่ ๖ ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอันดีจาก ญี่ปุ่น ผ่านมาประเทศไทยคราวที่แล้ว ราวต้นเดือนมิถุนายน ก็ได้ไปเฝ้าพระเถระ ผู้ใหญ่ทุกรูป ในจำนวนนี้เขาแจ้งว่า ได้ไปเฝ้าสมเด็จพระสังฆราชที่วัดบวรฯ และ สมเด็จพระสังฆนายกที่วัดเบญจมบพิตร ท่านทั้งสองแสดงความไม่เข้าใจว่า พม่า จะทำสังคายนาครั้งที่ ๖ ไปได้ในรูปใด และไม่แสดงอาการยินดีไปร่วมมือด้วย จึงรู้สึกเสียใจเป็นอันมาก เพราะนึกไม่ถึงว่าจะได้พบเหตุการณ์เช่นนั้น

เมื่อเขาผ่านไปเขมร ก็มีได้พบเหตุการณ์ที่น่าเศร้าดังกล่าวนั้น พระมหาเถระ ทุกรูปในเมืองเขมรต่างได้รับรองให้ความร่วมมืออย่างดี จนกระทั่ง กลับมาถึงพม่า

ท่านสังฆมนตรีได้บอกให้เขาทราบ ว่า เหตุการณ์ที่ประสบมาในเมืองไทย เช่นนั้น เห็นจะไม่หมายความว่าสมเด็จพระสังฆราชและสมเด็จพระสังฆนายกไม่ยินดีด้วย แต่เห็นจะเป็นเพราะท่านยังไม่เข้าใจความมุ่งหมายดี หากได้มีโอกาสแจ้งให้ท่าน ทราบอย่างถี่ถ้วนแล้ว เชื่อว่า ท่านทั้งสองจะเข้าใจดีและยินดีร่วมมือ

สุดท้ายการสนทนากับท่านผู้นี้ เขาแจ้งว่าในพรรษานี้ ทางกระทรวงการศาสนา ได้ขอเชิญพุทธศาสนิกชนคนสำคัญที่เป็นคฤหัสถ์ ต่างประเทศสอง หรือสามคน ออกไปพม่า เพื่อศึกษาและดูงานเริ่มสังคายนา พอออกพรรษา ก็จะขอนิมนต์ พระเถระผู้ใหญ่ของไทย เดินทางไปด้วยความประสงค์เช่นเดียวกันเสียครั้งหนึ่งก่อน แล้วจึงจะขอความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในภายหลัง เขาขอความเห็นและคำแนะนำ จากท่านสังฆมนตรีในกิจการสังคายนาที่จะกระทำ และขอรื้อท่านสังฆมนตรี เป็นหลักยึดสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับพม่าครั้งนี้ด้วย

ราว ๑๕.๐๐ น. เจ้าภาพจัดพาหนะถวายท่านเจ้าคุณสังฆมนตรี พร้อมทั้งคณะเดินทางชมประเทศพม่าทางลำน้ำ จากแม่น้ำหน้าเมืองย่างกุ้งขึ้นไปทางเหนือถึงสิเรียม อันเป็นเมืองกลั่นน้ำมัน

ท่าเมืองย่างกุ้ง เป็นท่าเรือใหญ่ แต่ไม่เท่าท่าเรือคลองเตย มีเรือสินค้าขนาดใหญ่จากต่างประเทศเข้าจอดได้ถึงที่ เพราะอาศัยทางเข้าสู่ปากอ่าว มะตะบัน เป็นทางน้ำลึก มิได้เป็นทางสันดอนเหมือนอ่าวสยาม เรือจึงเข้าปากอ่าวได้ทุกขนาด และทุกเวลา เมื่อสงครามคราวที่แล้ว ท่าเรือเมืองย่างกุ้ง ถูกสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดเสียหายมาก เห็นยังกำลังซ่อมแซมกันอยู่ใกล้จะเสร็จ และกำลังขยายความยาวของเขื่อนท่าและโรงสินค้าประจำท่าเรือออกไปอีกมาก

แม่น้ำหน้าเมืองย่างกุ้งนั้น ชื่อว่า แม่น้ำย่างกุ้ง เป็นสายหนึ่งของ แม่น้ำอิรวดี มีขนาดกว้างราวสองเท่าครึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา แต่รู้สึกเห็นขุ่น เป็นตมอยู่เสมอ สู้แม่น้ำเจ้าพระยา (เวลานั้น) ไม่ได้ ที่ท่าเรือและตามลำแม่น้ำ มีเรือยนต์วิ่งรับส่งคนโดยสารตั้งแต่ย่างกุ้งลงไปใต้ และมีเรือยนต์ โดยสารของบริษัท โธมาส คูก (Thomas Cook) จากเมืองย่างกุ้งไปจนออกอ่าว แล้วเรือลงไปถึงปีนังและอินเดีย ส่วนทางเหนือเรือวิ่งผ่านพุกามขึ้นไปจนถึงมัณฑเล นอกนั้นเรือในลำน้ำใช้เรือจ้างเล็ก ๆ รับส่งคนข้ามฟาก เป็นเรือหัวท้ายแหลม ผู้แจวยืนกลางลำ ถือแจวสองแจว ทั้งซ้ายขวา คนแจวโดยมากเป็นแขก เขาเล่าว่า เป็นแบบเดียวกับเรือจ้างในอินเดีย ซึ่งเราเอง (ขณะนั้น) ยังไม่เคยเห็น

การที่แม่น้ำหน้าเมืองย่างกุ้งเป็นแม่น้ำขุ่นตมอยู่ เห็นจะเป็นเพราะบริเวณตรงนี้เป็นที่ลาดต่ำ บ้านเมืองเป็นพื้นดินราบ และเป็นที่ออกอ่าว ย่อมมีกระแสน้ำพัดโคลนตมมารบกวนอยู่เสมอ เมื่อมองดูฝั่งตรงข้ามคิดจะเทียบ ให้เป็นธนูบุรีกับกรุงเทพฯ ก็ยังเทียบกันไม่ได้ เพราะฝั่งธนูบุรีของพม่าเป็นที่ว่างโดยมาก มีบ้านเรือนเป็นแห่ง ๆ เหมือนกับจังหวัดนนทบุรี หรือจังหวัดปทุมธานีของเรา (เวลานั้น)

เรือที่เขาจัดมาให้หนึ่งคู่ลำน้ำ เป็นเรือยนต์ขนาดกลาง เป็นเรือลากซุง หรือเรือ
ประภาคาร สามารถแล่นออกทะเลได้ ขณะเรือแล่นไปทางเหนือ เห็นแม่น้ำย่างกุ้ง
แยกออกเป็นหลายแคว ทางหนึ่งแยกออกไปซ้ายว่าไปทางหงสาวดี ทางหนึ่งไปทาง
อ่าวมะตะบันออกมหาสมุทรอินเดีย อีกทางหนึ่งไปเมืองพะโค บนฝั่งซ้ายมือเห็น
ป้อมปืนตั้งอยู่เป็นระยะ ทางขวามือเป็นเมืองกลั่นน้ำมัน คือเมืองสิริเยม เห็นถังน้ำมัน
ใหญ่ตั้งอยู่หลายถัง กล่าวว่าเป็นที่รับน้ำมันซึ่งไหลมาจากทางเหนือ บริษัทน้ำมันของ
อังกฤษแต่เดิมมากลั่นน้ำมันทางเหนือน้ำ ต่อทยาวให้มาลงที่เมืองสิริเยม

ระหว่างทางไปสิริเยมและทางกลับ พวกหนังสือพิมพ์และข้าราชการ
กองแถลงข่าวของกรมโฆษณาการ ทำตัวเป็นผู้นำทางอย่างดีตลอด

ตอนหนึ่งท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีชวนสนทนา ถามเขาว่า ตั้งแต่บ้านเมือง
ได้เอกราชปกครองกันเองมาแล้ว ทุกอย่างเรียบร้อยดีอยู่หรือ หรือมีขลุกขลัก
ขัดขวางอย่างไรบ้าง

ผู้แทนหนังสือพิมพ์ตอบว่า ทุกอย่างปกครองกันมาได้เรียบร้อยแต่เป็นที่
น่าเสียใจอย่างเดียวคือเรื่องกบฏกะเหรี่ยง และคอมมิวนิสต์ ทางภาคตะวันออก
เฉียงเหนือของประเทศยังทำให้เดือดร้อน ต้องปราบปราม เสียเลือดเนื้ออยู่เสมอ
ถ้าหากไม่มีเรื่องกบฏนี้เรื่องเดียวแล้ว พม่าจะมีความสุขมาก เพราะอุดม
สมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร และแร่ธาตุทุกอย่าง

เมื่อตอบเช่นนี้แล้ว เขาถามท่านสังฆมนตรีว่าเขาควรจะปฏิบัติต่อไป
อย่างไรเหตุการณ์จึงจะเรียบร้อยได้ ท่านสังฆมนตรีแนะนำว่า ด้วยเหตุที่พม่า
เป็นเมืองพระ คนทั้งหลายนับถือพระพุทธศาสนา และมีความเคารพยำเกรง
พระเถระผู้ใหญ่อยู่เป็นอันมาก จึงควรที่รัฐบาลจะนิมนต์พระมหาเถระผู้ใหญ่
มาเทศนาสั่งสอนแล้วส่งโอวาทไปให้คนร้ายเหล่านั้นให้เข้าใจถูก ให้เห็นแก่
ความสุขและความก้าวหน้าของบ้านเมืองเป็นใหญ่ แต่การจะเลือกเอาพระรูปใด
เป็นผู้สั่งสอน จะต้องค้นหาพระมหาเถระ ที่มีได้เกี่ยวข้องกับการเมือง มิได้อยู่ใน
ฝักฝ่ายของใคร

ท่านสังฆมนตรียาในที่สุดว่า การจะปราบปรามคนร้าย เพื่อความสงบทั้งนี้ ตราบเท่าที่ยังขึ้นใช้อาวุธโดยมิได้เอาธรรมะ คือ เมตตาธรรมเข้าช่วยก็จะไม่มีทางสำเร็จได้เลย

เมื่อท่านสังฆมนตรีได้แสดงความห่วงใยไปถึงเยาวชนรุ่นใหม่ ๆ ผู้จะพาชาติไปสู่ความพินาศ เพราะหลงวิทยาศาสตร์ด้วยการให้หลังแก่พระธรรม และมักจะพากันทำลายขนบธรรมเนียมที่ดีของชาติเสีย ผู้แทนหนังสือพิมพ์พม่า ได้รับความจริงในข้อนี้ และกล่าวว่ารัฐบาลพม่าได้ห่วงใยอยู่ แต่ก็ได้พยายามขอให้พระภิกษุสงฆ์ช่วยเหลือเผยแพร่ธรรมเข้าไปในโรงเรียน และตามกลุ่มเยาวชนทั้งหมด จึงหวังว่าเยาวชนเหล่านั้นจะไม่พาดัว พาชาติ ไปสู่ความล่มจม

สุดท้ายเมื่อเรือใกล้จะถึงฝั่งตอนกลับ ก่อนเราจะแยกทางกัน พวกหนังสือพิมพ์ได้ขอโอวาทครั้งสุดท้ายจากเจ้าคุณสังฆมนตรี เพื่อเอาไปตีพิมพ์เผยแพร่แก่ชาวพม่าทั้งหลาย ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีได้ยกพุทธภาษิตบทหนึ่ง คือ อสารุ สาธุนา ชิเน อธิบายให้ทุกคนเห็นว่า เราทั้งหลายไม่ควรมุ่งร้ายประหัตประหารกัน ควรหันหน้าเข้าหากัน ขอให้ฝ่ายหนึ่งจงเอาชนะความไม่ดีของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยความดีของตน อย่างนำความไม่ดีมาต่อต้านกับความไม่ดี

เรากลับถึงฝั่งเวลา ๑๖.๔๕ น. พอดีฝนตก ต้องรออยู่ที่โรงภาษีเงินแผ่นดิน เจ้าคุณสังฆมนตรีกับคณะเลยไปเยี่ยมท่านอุส่วยไต้ อดีตประธานาธิบดีพม่า ขณะนี้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้เคยเลื่อมใสชอบพอกับท่านสังฆมนตรีมาแต่ก่อน การไปเยี่ยมอดีตประธานาธิบดี เย็นวันนี้ ม.ล. ปิกทิพย์ มาลากุล อุปทูตไทย เป็นผู้นำ

ท่านอุส่วยไต้ เป็นชาวเมืองยองห้วย ในแคว้นฉาน อายุราว ๖๐ ปี มหาเทวี ยิงสาว มีลูกเรียงกันเป็นดับถึง ๗ คน คนโตเป็นสาวเพิ่งกลับจากประเทศอังกฤษ คนเล็ก ๆ เป็นผู้ชายทั้งนั้น กำลังเรียนอยู่ที่อินเดียและประเทศต่าง ๆ ระหว่างนั้น พ่อเรียกกลับบ้าน เพราะโรงเรียนปิดเทอม จึงดูพร้อมเพรียงกันเป็นครอบครัวใหญ่

ท่านอดีตประธานาธิบดีเรียนแต่ท่านสังฆมนตรีว่า วันนี้มีความดีใจมาก ๒ อย่างคือ ดีใจว่าลูกมาอยู่พร้อมหน้าอย่างหนึ่ง และดีใจว่าท่านสังฆมนตรีได้กรุณา

มาเยี่ยมคนทุกคนในครอบครัวอีกอย่างหนึ่ง การสนทนาเป็นไปอย่างฐานคนคุ้นเคย ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีบอกฝากพระภิกษุสามเณรที่นำมาศึกษา ท่านอดีตประธานาธิบดี รับรองเป็นอุปัฏฐากตลอดเวลาที่ภิกษุสามเณร ของเรากำลังศึกษาอยู่

ท่านสังฆมนตรีได้มอบทัฬหีมุข ๑ ด้าม ให้ท่านอดีตประธานาธิบดี ไว้เป็นที่ระลึก พร้อมกับรูปมหาเวสสันดรชาดก และแจกจ่ายรูปพระแก้วมรกตจำลอง ให้แก่มหาเทวีและลูก ๆ ของท่านอดีตประธานาธิบดีทุกคน

กลับจากบ้านอดีตประธานาธิบดี พอถึงที่พัก พบพวกคนไทยในอย่างกุ่ม ทั้งข้าราชการและพ่อค้า มานมัสการท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีกันเต็มที่พัก ทุกคนแสดงความดีใจ ออกปากปวารณาถวายของสิ่งต่าง ๆ ที่ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีมีความประสงค์ เป็นการแสดงออกซึ่งความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสพบพระไทยในถิ่น ประเทศไกลยามจากบ้านเกิดเมืองนอนมา

วันเสาร์ที่ ๒๑ มิถุนายน

วันนี้ เป็นวันสุดท้ายแห่งการพักอยู่ในประเทศพม่า ตอนเช้า ท่านอุวิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศาสนา นิมนต์ฉันอาหารเช้าที่บ้าน

บ้านของท่านอุวิน ตั้งอยู่ที่ถนนอะไรจำไม่ได้ แต่บริเวณที่รถผ่านเข้าไป สังเกตเห็นว่า พม่าได้จัดสร้างบ้านรัฐมนตรีให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันทั้งหมด รวมทั้งบ้านนายกรัฐมนตรีด้วย อุวินผู้นี้เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตพม่า ประจำอินเดียมา ๓ ปี ได้เล่าให้ฟังว่า เคยชอบพอกับนายถนัด คอมันตร์ อุปทูตไทยประจำอินเดีย ในครั้งนั้น เมื่อกลับมาแล้วรับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการศาสนา ขณะนี้ ต้องทำหน้าที่หนักเกี่ยวกับศาสนา และการสอนตามโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการศาสนาแค่ตำแหน่งเดียว

อุวิน เล่าถึงกิจการกระทรวงการศาสนาให้ท่านสังฆมนตรีฟังตอนหนึ่งว่า กระทรวงได้บรรจุหลักสูตรธรรมะลงในมหาวิทยาลัย และแต่งเรื่องพุทธประวัติใหม่

ให้นักเรียนมหาวิทยาลัยได้ศึกษา หนังสือเหล่านี้ ส่วนมากเป็นนิพนธ์ของพระเถระผู้ใหญ่ที่นิพนธ์ไว้แต่ก่อนทั้งสิ้น

อนึ่งเพื่อช่วยส่งเสริมศีลธรรม กระทรวงการศาสนาได้จัดให้มีการอบรมคนต้องโทษในเรือนจำ มีกำหนดให้นักโทษสอบไล่ธรรมะปีละครั้ง ทั้งภาคปฏิบัติและการศึกษา ผู้ใดสอบไล่ธรรมะได้คะแนนดี จะได้ลดโทษลงมาเป็นลำดับ ภายหลังสนทนา ท่านรัฐมนตรีได้จัดแบบเรียนธรรมะในมหาวิทยาลัย และหลักสูตรต่าง ๆ ที่จำเป็น มอบถวายท่านเจ้าคุณสังฆมนตรี และฝากมาให้เป็นสมบัติของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้วย

ออกจากบ้านรัฐมนตรีว่าการศาสนาแล้ว เลยไปวัดอัมพวันาราม อันเป็นวัดกำหนดให้เป็นที่พักศึกษาของสามเณรไสวอีกครั้งหนึ่ง ท่านสังฆมนตรีใช้เวลาว่างปราศรัยรำลาพระมหาเถระทุกท่าน และเที่ยวชมบริเวณวัดจนทั่ว

มีเรื่องควรบันทึก เกี่ยวกับวัดของพม่าไว้ในที่นี้ด้วย คือ ภายในบริเวณของอาวาสแห่งหนึ่ง ๆ นั้น มิได้ปกครองกันโดยสามัคคีในขอบเขตอันเดียวกัน ดูเหมือนจะแบ่งออกเป็นคณะ ปกครองกันเป็นอิสระแต่ละคณะของตน การขบขัน การศึกษา และผลประโยชน์ก็แยกออกจากกัน ตัวอย่างอันนี้ เห็นได้จากการที่เข้าไปเที่ยวในคณะแห่งหนึ่ง พระภิกษุสามเณรในคณะนั้น พูดภาษาอังกฤษหมดทั้งคณะ บางคณะพูดภาษาบาลีทั้งหมด ลองถามหัวหน้าคณะหนึ่งว่า ใครเป็นหัวหน้าอีกคณะหนึ่ง ก็ไม่มีความรู้จะตอบได้ ต่างคน ต่างอยู่ ต่างศึกษา แต่หากอยู่ในขอบเขตอาวาสเดียวกัน ดังนั้น จึงเห็นได้ทันทีว่า ที่เรียกว่า พระมหาเถระ ในอาวาสใดอาวาสหนึ่งนั้น เป็นมหาเถระของประชาชนข้างนอก หาใช่มหาเถระผู้มีสิทธิปกครองพระภิกษุในคณะอื่น ๆ ด้วยไม่

ภายในบริเวณวัด หรือที่เรียกว่าอุปัจาร วัดแห่งหนึ่งมีเนื้อที่ไม่น้อย กว่า ๕๐ ถึง ๘๐ ไร่ อุปัจารทั่วไป ไม่เป็นสถานที่ ๆ เป็นระเบียบ ดูเหมือน ต่างคณะต่างก่อสร้างกันตามความพอใจ ถนนหนทางในอุปัจารยังเป็นหลุม เป็นบ่อเป็นโคลนตม บางแห่ง

เป็นตรอกเป็นซอก ไม่น่าดู ภายในอุปัชฌาย์เหล่านี้ แม้สกปรกเลอะเทอะเพียงใด ก็มีธรรมเนียมห้ามมิให้ผู้ใดสวมรองเท้า แม้แต่ถุงเป็นอันขาด

บริเวณเบื้องหน้าวัดอัมพวันาราม เป็นที่ตั้งของสมาคมพุทธศาสนาระหว่างชาติ พระภิกษุผู้ทรงคุณความรู้หมู่หนึ่ง ตั้งขึ้นเมื่อ ๓ ปีมาแล้ว ร่วมมือกับสังฆสมาคมแห่งพม่า สมาคมพุทธศาสนาระหว่างชาติ กำลังดำเนินงานเพื่อพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิดอันหนึ่ง คือ จัดตั้งพุทธวิทยาลัย (Buddhist College) ภิกษุสามเณรได้เล่าเรียนเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนา พุทธวิทยาลัยนั้น มีหลักสูตรเรียน ๖ ปี ให้ปริญญาเป็นบัณฑิตและมหาบัณฑิต ตามลำดับ ผู้ใดสอบไล่ได้ในลำดับสูงสุด ทางวิทยาลัยจัดส่งออกเผยแผ่พุทธศาสนาออกประเทศ

เมื่อออกจากสมาคมแห่งนี้ พอถึงเวลาเพล ท่านสังฆมนตรีและคณะรับนิมนต์ฉันภัตตาหารที่สถานเอกอัครราชทูตไทย พร้อมด้วยมหาเถระพม่าอีก ๓ รูป ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสที่ภิกษุสามเณรของเราจะเข้าไปอาศัยศึกษาอยู่ ท่านสังฆมนตรีฉันอาหารได้มากเพลนี้ เพราะตลอดเวลา ๗ วัน วันนี้เป็นวันแรก ที่ได้ฉันอาหารไทย อุปัชฌาย์คุณหญิง ภรรยา และเพื่อนคนไทยทุกคนที่นี่ พร้อมใจกันอังคาสพระภิกษุสงฆ์ด้วยความเลื่อมใสที่สุด เสร็จภัตตาหารท่านสังฆมนตรีอนุโมทนา และทำน้ำพุทธมนต์ประพรมให้ทั่วทุกแห่งภายในสถานเอกอัครราชทูต นับเป็นสิริมงคลครั้งแรกที่สถานเอกอัครราชทูตไทยในพม่าได้รับ

ออกจากสถานเอกอัครราชทูตกลับไปพัก จัดของลงหีบห่อ พอตีเสร็จ ถึงเวลาเครื่องบินออก เจ้าภาพและสถานเอกอัครราชทูตไทย ร่วมมือกันจัดส่งถึงสนามบินมองคลาดอน เพื่อน ๆ และผู้นับถือตามมาส่งทุกคน เครื่องบินออกเวลา ๑๖.๓๐ น. อากาศดีตลอด ถึงสนามบินตอนเมืองเวลา ๑๙.๑๕ น. โดยสวัสดิภาพ

การที่ท่านสังฆมนตรีเดินทางไปพม่าคราวนี้ ไม่เป็นที่พอใจของชนกลุ่มน้อยของบ้านเมืองและของพระมหาเถระบางรูปเพียงไรนั้น ย่อมเป็นที่รู้จักกันอยู่ในหมู่พุทธศาสนิกชนทั่วไป แต่ท่านสังฆมนตรีมิได้คำนึงถึงอุปสรรคทั้งหลาย ได้มุ่งหน้า

ปฏิบัติกิจที่เห็นว่าถูกต้องแล้ว เพื่อกาลเบื้องหน้าแห่งประเทศชาติ และพระศาสนา
ไปโดยเรียบร้อยแล้ว

ระหว่างที่พักอยู่ในประเทศพม่าเพียง ๗ วัน คณะของท่านสังฆมนตรี มีผู้
ต้อนรับขับสู้อย่างดีทุกวันและทุกแห่ง คาดว่าเป็นการต้อนรับด้วยความบริสุทธิ์และ
เป็นธรรม คณะหนังสือพิมพ์ทำข่าวออกทุกวัน กรมการโฆษณา ออกข่าวเป็นภาษา
อังกฤษและภาษาพม่าทุกคืน

เอกสารต่าง ๆ ที่กองการโฆษณาทำไว้ และที่นักหนังสือพิมพ์ลงข่าว
เกี่ยวกับการเดินทางไปประเทศพม่าของท่านสังฆมนตรี มีอย่างไร ตลอดถึง
เอกสารประกอบเกี่ยวกับบันทึกนี้ได้อย่างไร ผู้ทำบันทึกนี้ได้เขียนข่าวเท่าที่ควร
เมื่อเดินทางกลับมาแล้ว ลงพิมพ์ไปแล้วอย่างไร ขอบันทึกเสนอถวายเป็นส่วนตัว
อีกครั้งหนึ่ง.^๑

^๑ ไม่ได้พิมพ์ไว้ในสมุดนี้

ภาคผนวก

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

คติธรรม

ความร้ายในโลกล้วน

รุมรอบรมใจกาย

สิ่งอื่นจักหักหาย

เว้นแต่ความดีแท้

เหลือหลาย

เกสื่อนแท้

หาห่อน มีฤ

กดับร้าย กตายดี

ประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล
เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ)

.....

เพื่อให้การจัดงาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน ๑๑๘ ปี ชาตกาล เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) ประกอบด้วย:

พระธรรมปัญญาบดี	ที่ปรึกษา
พระพรหมโมลี	ที่ปรึกษา
พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	ที่ปรึกษา
พระมหาโพธิวงศาจารย์	ที่ปรึกษา
ศ.พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ	ที่ปรึกษา

คณะกรรมการอำนวยการ

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	ประธานกรรมการ
พระเทพปวรเมธี,รศ.ดร.	รองประธานกรรมการ
พระเทพเวที,รศ.ดร.	รองประธานกรรมการ
พระธรรมวชิรมุนี, วิ.,รศ.ดร.	รองประธานกรรมการ

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.	รองประธานกรรมการ
พระเมธีธรรมาจารย์, รศ. ดร.	รองประธานกรรมการ
พระโสภณวชิราภรณ์, ดร.	รองประธานกรรมการ
พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ. ดร.	รองประธานกรรมการ
รศ. ดร. สุรพล สุยะพรหม	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรหนองคาย	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรนครศรีธรรมราช	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรเชียงใหม่	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรขอนแก่น	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรนครราชสีมา	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรอุบลราชธานี	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรแพร่	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรสุรินทร์	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรพะเยา	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีวิทยาลัยเกษตรนครสวรรค์	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระเทพวัชรอาจารย์, รศ. ดร.	พระราชสุตาทภรณ์, รศ. ดร.
พระศรีธวัชเมธี	พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ. ดร.
พระศรีสิทธิมนี, ผศ.	พระศรีศาสนบัณฑิต, ผศ. ดร.
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.	พระศรีธรรมภาณี, ดร.
พระครูปริยัติกิตติดำรง, รศ. ดร.	พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ. ดร.
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ศ. ดร.	พระครูศรีสิทธิบัณฑิต, ดร.
พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ. ดร.	พระมหาชำนาญ มหาชาโน, ดร.
พระครูวินัยธรรมุท ถาวรธมโม, ผศ. ดร.	พระอุดมสิทธินายก, ผศ. ดร.

พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.

พระครูสิริสารบัณฑิต

พระครูพิศาลสรวุฒิ

พระมหาประยูร โชติวโร, ดร.

รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู่

รศ.ดร.พรรษา พฤษโยยางกูร

รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร

พระมหาไพรัชน์ ธมมทีโป, ผศ.ดร.

พระมหาทองคำ จิตเปโม

พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี

พระมหาสาธิต สาธิต, ดร.

พระมหาวรวิธธรร วรเวที

พระมหาประยูร ธีรวโร

ผศ.ดร.หิฏฐกรณ แก่นท้าว

บุคลากรสถาบันวิปัสสนาธุระทุกรูป/ คน

คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่ พิธีกรรม และงานจราจร

พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ.ดร.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

รศ.ดร.ธีรยุทธ พึ่งเทียร

ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา

พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล

พระครูภาวนาสารบัณฑิต, ดร.

พระครูปิยธรรมบัณฑิต, ดร.

พระมหาปัญญา ปญญาสิริ, ดร.

รศ.ดร.ธีรยุทธ พึ่งเทียร

รศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

รศ.ดร.สมชัย ศรีนोक

ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา

ผศ.ดร.ธวัชชัย สมอเนื่อ

กรรมการและเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ช่วยเลขานุการ

ประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

ผศ.ดร.ธวัชชัย สมอเนื่อ

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาวิระศักดิ์ ธีรังกุโร

รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ผศ.ดร.ยุพธนา ประณีต

ดร.ทักษิณ ประชามอญ

ดร.สมชาย บุญสุน่

บุคลากรกองอาคารสถานที่ฯ ทุกรูป/คน

คน บุคลากรคณะสังคมศาสตร์ทุกรูป/คน

พระมหาบัณฑิต ปณจิตเมธี

พระครูปิยธรรมบัณฑิต,ดร.

พระมหาพุทธศักดิ์ จานิสสร

นายแสงสุรีย์ ทองมาก

พระมหาสุเทพ สุภณฺฑิโต,ผศ.

รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา

ผศ.ดร.เดช ชูจันอัด

ดร.เอนก ไยอินทร์

นายเกษม ประกอบดี

บุคลากรกองกิจการวิทยาเขตทุกรูป/

บุคลากรคณะพุทธศาสตร์ทุกรูป/คน

กรรมการและเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

พระครูโสภณพุทธิศาสตร์,ผศ.ดร.

พระราชสุตาทภรณ์,รศ.ดร.

พระสุธีวีรบัณฑิต,รศ.ดร.

รศ.ดร.พรรษา พฤตยงกูร

ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

ประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระครูอุปถัมภ์สุดคุณ

พระมหาประยูร โชติวิโร,ดร.

พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสนโน,ผศ.ดร.

พระปลัดสรวิชัย อภิปัญญา,ผศ.ดร.

พระมหาบุญสุข สุทธิญาโน

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข

บุคลากรสถาบันวิจัยสสนาธรรทุกุรูป/คน

บุคลากรสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาฯ ทุกรูป/คน

บุคลากรกองสื่อสารองค์กรทุกรูป/คน

พระมหาเพ็ชร อธิปัญญา

พระมหาวรวิทธิธร วรเวที

นายสมหมาย สุภาชิต

ดร.วรพันธ์ แย้มหงส์ประภา

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

ผศ.กิตติศักดิ์ ณ สงขลา

กรรมการและเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม

พระโสภณวชิราภรณ์,ดร.

พระศรีสิทธิมุนี,ผศ.

พระครูวินัยธรสมุท ถาวรธมโม,ผศ.ดร.

พระมหาชำนาญ มหาชาโน,ดร.

พระมหาราชัน จิตตปาโล,ดร.

พระแสงเฮือง นรินโท,ดร.

พระครูสิริปริยัตยาภรณ์

พระมหาสุเทพ สุภณฺฑีโต,ผศ.

นายกสมาคมศิษย์เก่า มจร

พระครูปลัดเจริญ วฑฒโน ผศ.ดร.

ผศ.ดร.สรายุทธ อุดม

ดร.อุตร เขียวอ่อน

ประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาประยูร โชติวิโร

พระครูชินโนวาทธำรง

พระมหาสุภชัย ปิยธมฺมชโย

พระมหาประยุทธ์ ฐิริปัญญา

ดร.แม่ชีระเบียบ ถิรญาณี
 ดร.รัตนา สมสกุลรุ่งเรือง
 อาจารย์นงลักษณ์ อัสโร
 คุณสุวิทย์ คุณรัตนา ผลาศักดิ์

รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระครูปลัดเจริญ วฑฒโน,ผศ.ดร.
 พระครูศรีนคัมพิทักษ์
 พระมหาสมเกียรติ ยุติติโก
 พระสมุห์ธนพล กิตติธโร
 พระสมุห์โกมิน จันทาโก
 พระครูวินัยธรณรงค์ จิตจาโร
 พระมหาชัยวุฒิ ขยวุฑฒโฒ
 ดร.ขวัญษา เอกจิตต์
 ดร.สิริพิชญ์ เตชะไกรศรี
 นางเตือนจิต หักกะยานนท์
 นางสาวสุพิชญ์ พานิชกุล
 นางสาวณัฐชดา กรแก่นท้าว
 นางสาวจันทกานต์ เกศาภรณ์
 นางชมชื่น เกศาภรณ์
 นางยุพิน เข้มเพชร
 นางมณฑา รัตนโพธิ์ทอง
 นางสมปอง ผดววัลย์
 นางพรทิพย์ สุขอำนวยการ
 นางดวงกมล สมถวิล
 นางพินิจ แก้วกิ่ง

พระครูสมุห์อุทัย พลเทโว,ดร.
 พระมหาไพโรจน์ กนโก
 พระจวน สิริวฑฒโน
 พระนคัม ขมจิตโต
 พระอภิรักษ์ อภินนโ
 พระใบฎีกาอภิชาติ อภิชาติ
 ดร.กนกวรรณ โกมลสิทธิพงศ์
 ดร.นวลวรรณ พูลวสุพลฉัตร
 นางจันทนา แก้วไทยจีน
 นางเฉลิม ยิ้มจันทร์
 นางมยุรี ศรีสำอาง
 นางสาวอนงค์รัก สีด้า
 นางวันวิสา เดชะพงษ์
 นางทองอิน คำแพะ
 นางภัทรจิตร โพธิ์โต
 นางนันทมน นาคจันทร์
 นางบุญนำ ปล้องสิงห์
 นางณัฐพร ทามัน
 นางสาวจัน จันศรีงาม
 นางเบญจวรรณ เบญจางจรร

นางเอกจิตรา พรหมพรพงษ์

นางยุพา หาวัน

นางสาวสุวรรณี รุจิวรรณ

นางสาวมณีนรัตน์ ดุขุนทด

นางสาวพรชนก อิมสมบัติ

นายฉลวย คำศรี

นายฉันทธรณ์ เกศาภรณ์

นางสาวอำนาจพร มงคลเสรีชัย

นางสาวชยาภรณ์ มงคลเสรีชัย

นางสาวปฤศนา หงส์ทอง

นางสาวอภิญญา ตุมราศวิน

นางสาวรัชชนิวรรณ เริงใจ

นางสาวอัมพรทิพย์ ชันอาสา

นางสาวปฏิพล บัวเป็ง

นายสุดตา ประทุมมาศ

นายสุรศักดิ์ นันทันติ

นายสมพร เจืออุปกัมภ์

นายสมชาย รุ่งเรือง

นายสุวรรณ แสงสุดใจ

นายเฉลิม พิมพ์โมทย์

คณะศิษย์ ดร.แม่ชีนัฐญาวรรณ เปรมสกุล

คณะกรรมการ ครู นักเรียน พอ.มจร.

พระครูภาวนาสารบัณฑิต,ดร.

พระมหาไพโรจน์ กนโก

พระมหากุศลีน สุนทรศิริ

นางโสภา เอมเปรม

นางสาวประนอม เกื่อนศรีจันทร์

นางสาวบานชื่น ชาวผ่อง

นางสาวจอมศรี สาสิทธิ์มย์

นายอำนาจ สวัสดิ์

นายสมจันทร์ สังกรณ์

นางสาวนุจรินทร์ จิระชิตะนุกูล

นางสาวน้องนุช เกียรติทอง

นางสาวปิยวรรณ กิ่งเกษม

นางสาวณัฐพร พูลประเสริฐ

นางสาวกมลทิพย์ ยิ้มจันทร์

นางสาวลำตวน หงษา

นางสาวเบญมาศ ฉายแสง

นางสาวสุนทรี่ ล้ออร่าม

เรือตรีภาณุวัตร์ สุขอำนาจ

นายกู้เกียรติ กิ่งเกษม

นายกานต์ โคตรโยธา

นายสุวรรณ ธนไพศาลพิทักษ์

นายภูริสรร์ วิภูชิตานนท์

คณะศิษย์ ดร.แม่ชีทศพร วชิระบำเพ็ญ

คณะนักศึกษาอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

คณะอุบาสกอุบาสิกากลุ่มงานธรรมวิจั

กรรมการและเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

พระสุรชัย ดิถุขปถโย
 พระมหาสมคิด คมภีรเมธี
 ดร.สมชาย บุญสุน
 นายถนอม คชแพทย์
 นางสาวชลดา นามนนท์
 นางสาวทัศนีย์ อะโรคา

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
 กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
 กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
 กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
 กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
 กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายจัดกิจกรรมและนิทรรศการ

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.
 พระเทพเวที, รศ. ดร.
 พระธรรมวชิรมณี วิ, รศ. ดร.
 พระเทพวัชรอาจารย์, รศ. ดร.
 พระโสภณวชิราภรณ์, ดร.
 พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.
 พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิภิโร, รศ. ดร.
 พระศรีธวัชเมธี
 พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ศ. ดร.
 พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ. ดร.
 รศ. ดร. โคนิภูฏ์ ศรีทอง

ประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ
 รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระเมธีวราญาณ, ผศ. ดร.
 พระมหาดนัยพัชร์ คมภีรปถโย, ดร.
 ผศ. ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโถม
 บุคลากรคณะพุทธศาสตร์ทุกรูป/คน
 บุคลากรสถาบันภาษาทุกรูป/คน
 บุคลากรสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกรูป/คน

พระมหาราชัน จิตตปาโล, ดร.
 รศ. ดร. ประพันธ์ ศุภษร
 บุคลากรกองกิจการนิสิตทุกรูป/คน
 บุคลากรบัณฑิตวิทยาลัยทุกรูป/คน
 บุคลากรศูนย์อาเซียนศึกษาทุกรูป/คน
 บุคลากรกองวิชาการทุกรูป/คน

บุคลากรวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติทุกรูป/คน	บุคลากรกองกลางทุกรูป/คน
บุคลากรกองวิเทศสัมพันธ์ทุกรูป/คน	บุคลากรวิทยาลัยพระธรรมทูตทุกรูป/คน
บุคลากรสถาบันวิปัสสนาธุระทุกรูป/คน	นายกองค์กรบริหารนิสิต มจร
ประธานสภานิสิต มจร	
พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาสาธิต สาธิโต,ดร.	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระมหาสันติ อธิภทโท,ดร.	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระมหาประยูร โชติวิโร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระมหาวรวิธีธรร วรเวที	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายสุชญา ศิริธัญญาร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายศิลป์ชัย วงษ์จำนงค์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวมณีนมัญช์ เชษฐสุกุลวิจิตร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายสังวร อ่อนสนิท	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายระบบลงทะเบียนออนไลน์และถ่ายทอดสด

พระมหาสมบุญ ณ วุฑฒิกโร,รศ.ดร.	ประธานกรรมการ
พระมหาชำนาญ มหาชาโน,ดร.	รองประธานกรรมการ
พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน,ผศ.ดร.	รองประธานกรรมการ
พระครูศรีสิทธิบัณฑิต,ดร.	รองประธานกรรมการ

กรรมการ

พระมหาโยธิน โชติธมโม	พระมหาอาศิร วชิรนาโค
พระสมุห์ประจักษ์ มหาปถุญ	ดร.รุ่งโรจน์ ศิริพันธ์
นายสมหมาย สุภาชิต	นายศรี แก้วงาม
นายนพดล เพ็ญประชุม	นางสาวศิรินภา กองวัสกุลณี
นายวิโรจน์ หลอมนาค	นายกรนัน ชันวัง
นายถาวร ภูษา	นายบุญล้อม วิประ

นายณพนธ์ ทองยวง

นายดอน สตาเจริญ

นายปัญญา นราพันธ์

พระมหาสันติ อีรภทโท,ดร.

พระมหาแสงตะวัน ขนติเมธี

ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน

ดร.อุดม จันทิมา

นายไพฑูรย์ อุทัยคาม

นางสาวอรวรรณ โตปฐมวงศ์

นางสาวนภัสสร กัลปนาท

นางสาวมินตรา กาลนิล

นายศรารุณี สิงห์เดช

นายฐิติวัฒน์ หวังสุขใจ

นายพิชิต เชาว์ชาญ

กรรมการและเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

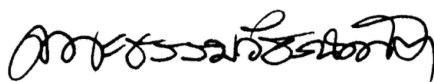
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

(พระธรรมวัชรบัณฑิต,ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายนามเจ้าภาพอุปถัมภ์จัดพิมพ์หนังสือ

พระพิมพ์ลธรรม อาสภเถร

ไปบำเพ็ญศาสนกิจที่สหภาพพม่า พ.ศ. ๒๔๙๕

๑. พระธรรมวชิรมณี วิ.	๓,๐๐๐	บาท
๒. พระโสภณวชิราภรณ์	๓,๐๐๐	บาท
๓. พระเมธีวราญาณ	๒,๐๐๐	บาท
๔. พระสุวิมลธรรมาภรณ์	๒,๐๐๐	บาท
๕. พระครูวรปัญญาคุณ	๒,๐๐๐	บาท
๖. พระครูวิมลธรรมรังสี	๓,๐๐๐	บาท
๗. พระครูภาวนาวราลังการ (สมศักดิ์)	๒,๐๐๐	บาท
๘. พระครูธรรมธรสัมพันธ์ ธีรธมโม	๒,๐๐๐	บาท
๙. พระอาจารย์สว่าง ติกขวิโร	๕,๐๐๐	บาท
๑๐. พระมหาไพรัช ฐมมทีโป	๑,๐๐๐	บาท
๑๑. พระครูวินัยธรสมุทฺธ ถาวรธมโม	๒,๕๐๐	บาท
๑๒. พระมหาศุภชัย ปิยธมมชโย	๒,๐๐๐	บาท
๑๓. พระปลัดสมภาร สมภาโร	๒,๐๐๐	บาท
๑๔. พระครูสังวรภริรักษ์ (อืด)	๑,๐๐๐	บาท
๑๕. พระครูปริยัตริตนาภรณ์	๑,๐๐๐	บาท
๑๖. พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล	๑,๑๑๘	บาท
๑๗. พระมหาวินัย วชิรเมธี	๒,๐๐๐	บาท
๑๘. พระแสงเอื้อง นรินโท	๑,๐๐๐	บาท
๑๙. พระมหาศักดิ์ชาย โกวิท	๑,๐๐๐	บาท
๒๐. พระมหาไพฑูรย์ ปนตนนโท	๑,๐๐๐	บาท
๒๑. พระมหาโกศล ธีรปญโญ	๕๐๐	บาท
๒๒. พระมหาวิเชียร สุธีโร	๓๐๐	บาท
๒๓. พระมหาทองเก็บ ญาณพล	๓๐๐	บาท
๒๔. พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน	๓๐๐	บาท
๒๕. ร.ต.อ.ดร.ธนาคม บรรเทากุล	๑,๐๐๐	บาท
๒๖. นายสุขขญา ศิริธัญกร	๕๐๐	บาท
๒๗. นายจำรูญ ธรรมดา	๕๐๐	บาท

SOMDEJ PHRABUDDHACARIYA
(ART ASABHAMAHATHERA)

**A FORMER ABBOT OF WAT MAHATHAT,
A FORMER ACTING SUPREME PATRIARCH,
AND THE SECOND PRESIDENT OF MCU UNIVERSITY COUNCIL**

PROGRAM

Pāli SEMINAR

118th Birthday Anniversary

SOMDEJ PHRABUDDHACARIYA

On Sunday 7 November 2564/2021

Time: 13.00-21.00

Venue: Room No. 205 Mahachulalongkornrajavidyalaya
University Building, Wat Mahathat, Bangkok.

Dhammaduta College and International Relations Division

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

By Zoom Meeting ID:

986 6014 0877

Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

7

November
2021

PALI SEMINAR
118th Birthday Anniversary
SOMDEJ PHRABUDDHACARIYA

Dhammaduta College and International Relations Division

ขอเชิญลงทะเบียนร่วมงาน

๑๑๘ ปี ชาตกาล

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมกุฎาเถระ)

ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
และผ่านระบบออนไลน์

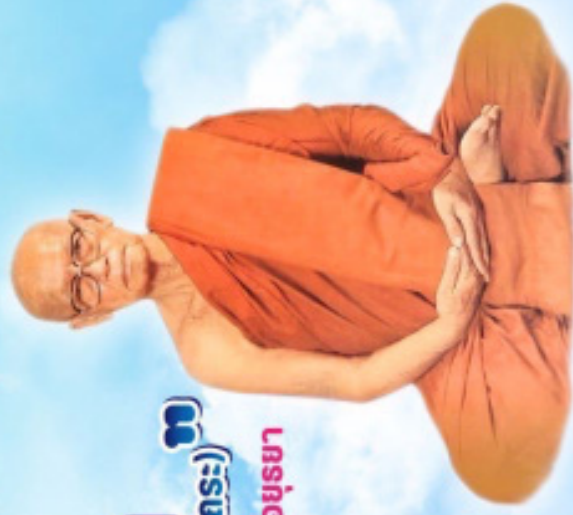
วันจันทร์ที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕
เวลา ๐๕.๓๐ - ๑๖.๐๐ น.

ลงทะเบียนร่วมงาน

- ปฏิบัติวิธีที่สามารถบรรลุฐาน
- นำปัญญาคุณบูชาคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์
- ปาฐกถาพิเศษ
- เสวนาวิชาการ (ภาษาไทยและอังกฤษ)
- ดังกองทุนพัฒนามหาวิทยาลัยนิเวศศาสตร์ "๑๑๘ ปี ชาตกาล"

กิจกรรมหลัก

ห้องที่ 1
(ภาษาไทย)

ID : 6766961123

ห้องที่ 2
(ภาษาอังกฤษ)

ID : 9955292699

ห้องที่ 3
(ภาษาไทย)

ID : 9519265422

ห้องที่ 4
(ภาษาอังกฤษ)

ID : 8759896666

ห้องที่ 5
(ภาษาไทย)

ID : 9998248047

ถ่ายทอดทาง LIVE mcv tv news, mcv tv, mcv tv-channel

 mcv tv

 tv.mcu.ac.th

You're Cordially invited to participate
118th Birth Anniversary
of His Holiness Somdej Phra Phutthachan
(Aj Asabhamahathera) **ม**

At Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wang Noi District, Ayutthaya Province
Or Via Online Conference

Registration

Monday, 8th November 2021
Time: 04.30 A.M. - 04.00 P.M.

Main Activities:

- Vipassana Meditation Practice
- Merit-making for Commemorating the His Holiness
- Keynote Speech
- Panel Discussion
- Raising MCU Development Fund on the Occasion of "118th Birth Anniversary"

Thai
Room 1

ID : 6764961123

Thai
Room 2

ID : 9955292699

Thai
Room 3

ID: 9519265422

Thai
Room 4

ID : 8759896666

English
Room 5

ID : 9998248047

Live Streaming Link **f** **LIVE** mcu tv news, mcu tv, mcu tv-channel **tv** mcu tv **LIVE** mcu tv **tv.mcu.ac.th**

สถาบันวิปัสสนาธุระ
ภาควิชาอภัยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราภัย

โครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

๑๑๘๒

๑๑๘๒ ปี **ชัตตา**

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาภ. อานันทมหินทร)

อดีตเจ้าคณะวิปัสสนาธุระราชภัฏวชิราภัยฯ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาธุระและพระสงฆ์
องค์ความรู้ทางกรรมฐานวิปัสสนาธุระราชภัฏวชิราภัย

ระหว่างวันที่ **๕-๑๑** พฤศจิกายน ๒๕๖๕

ZOOM Meeting ID: 218 009 2526 Passcode: 123456

[f.uw](#) [amnuvitvissana@uw](#)

[MCU TV Live](#)

[MCU TV](#)

ร่วมบุญได้ที่ ธนาคารกรุงไทย สาขา ราชภัฏวชิ 417-245937-4
สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิ "ศูนย์วิปัสสนาธุระ"

รับใบสมัครและส่งใบสมัครได้ที่ plan-wpassana@mcu.ac.th

☎ 085 248 000 ต่อ 8144

plan-wpassana.mcu.ac.th

MAHĀCŪLĀNĀRĀJĀVIJJĀLAYA NIKHILAVIJJĀLAYAṀ

Sāmatthiyadīpakam

Idaṃ Sāmatthiyadīpakam mānanaparavesena

**Somdej Phrabuddhācariyassa 118 Jammasamvaccraṃ nissāya samvihita
'Pāli Sammanatāya' sahabhāgitattāya deti**

Āvahatu idaṃ kusalakammaṃ dīghajīvitāñ ca sukhañ ca samiddhiñ ca ārogyañ ca!

2564 Buddhavasse Kattikamāse 7 dine

**(Phra Sophonvachirabhorn)
Jaccantarakiccavisaye Upakulapati**

